

«Det har vært en reise å akseptere det»

*En kvalitativ studie av melaninrike personer med
afroteksturert hår i Norge*

Edith Marie Shangalawe Skår

Masteroppgave

Våren 2023

Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen

Sammendrag

Ytre karakteristikk, som hudfarge og hårtekstur, er lite forsket på i en norsk kontekst. Noe av grunnen for dette er at Norge oppfattes som et homogent samfunn, men også fordi vi ikke har et passende begrep slik USA og Storbritannia benytter «rase». Denne studien ser på hvordan slike ytre karakteristikk forstås i et norsk samfunn. Hensikten med prosjektet er å undersøke hvilke erfaringer og opplevelser melaninrike personer med afroteksturert hår har, og hvilke likheter og ulikheter man finner mellom melaninrike menn og melaninrike kvinner med utgangspunkt i Norge. Dette gir et innblikk i hvordan ytre karakteristikk som afroteksturert hår forstås av melaninrike personer selv, men også hvordan deres hår forstås av det generelle samfunnet. Prosjektet bidrar til en synliggjøring av rasialiserte maktstrukturer som eksisterer i det norske samfunnet, og hvordan slike prosesser oppleves for melaninrike personer.

For å undersøke dette er det gjennomført to fokusgrupper bestående av unge melaninrike personer med afroteksturert hår. Totalt ni informanter, fem kvinner og fire menn, utgjør utvalget. Informantene er delt inn i fokusgruppene etter kjønn og utgjør empirien som analyseres for å besvare prosjektets problemstillingen. Prosjektet er en eksplorerende case-studie inspirert av en Stegvis-Deduktiv-Induktiv metode, med utgangspunkt i et fleksibelt og flytende rammeverk. Analyseprosessen baserte seg på en tematisk analyse som resulterte i tre analysekapitler: (1) *Tilhørighet*, (2) *Muligheter og begrensninger*, og (3) *Definert av samfunnet*.

Studien indikerer at informantene opplever deres afroteksturerte hår som det tydeligste skillet mellom dem selv og den ikke-hvite majoritetsbefolkningen. Denne opplevelsen er gjeldende uavhengig av kjønn, men arter seg på ulike måter. De mannlige og kvinnelige informantene opplever å bli møtte med ulike idealer og normer fra samfunnet som er dominert av en hvit heteronormativ maskulinitet. Et fremtredende funn i studien er at samfunnets utgangspunkt i en hvit kropp former en forståelse av den melaninrike kroppen som «den andre», noe som kommer til uttrykk gjennom informantenes opplevelse av å være *annerledes*. På bakgrunn av informantenes levde erfaringer og opplevelser, indikerer funnene i denne studien en eksisterende rasisme i dagens norske samfunn.

Forord

Da sitter jeg her til slutt med en fullstendig masteroppgave foran meg. Dette prosjektet hadde aldri vært ferdigstilt uten mine kunnskapsrike og reflekterte informanter. Takk for at dere har ønsket å dele deres erfaringer og opplevelser med et stort engasjement – jeg ønsker dere kun det beste på livets vei! Videre ønsker jeg å medbringe en takk til min veileder Lise Widding Isaksen. Du har fra start vist en interesse for oppgaven min, som var viktig i en tid hvor det fra akademisk hold ble sådd tvil om oppgaven var sosiologisk, og i det hele tatt et tema å belyse. Dine tilbakemeldinger har vært avgjørende for å fjerne denne usikkerheten, og gitt meg en viktig selvtillit i skriveprosessen. En takk rettes også til David og Roxana for interessante diskusjoner og innspill på oppgaven min under «norskopplæring».

Det er også flere personer som har vært bak kulissene og bidratt til at dette prosjektet er ved veis ende. Masteroppgaven er skrevet fra Sofie Lindstrøms hus med verdens beste medstudenter som har gjort disse to årene fantastisk. Dere har ikke bare beriket studietilværelsen min, men også gitt meg langvarige vennskapsbånd. Til Linh, Nora, Petter, Rasmus, Lillian, Stine, Regine, Jonas og Shaun – TAKK for at dere er akkurat dere.

En takk må også rettes til min samboer Jan Fredrik som har holdt ut med meg i stressende og hektiske perioder, og som alltid får meg til å le på dårlige dager. Ikke minst har du hjulpet meg med rettskriving – selv på ferie i Hellas. Jeg er evig takknemlig for at jeg har hatt deg ved min side gjennom videregående, bachelor, og nå en master.

Og sist, men ikke minst, en stor takknemlighet til de som har vært der gjennom hele livet mitt – verdens aller beste mamma og pappa. Takk til dere for gode og lærerike diskusjoner rundt middagsbordet. Det er ikke til å legge skjul på at de mange timene av samfunnsdebatt med dere har bidratt til mitt engasjement for viktige samfunnsspørsmål. Dere har alltid vært der, hatt troen på meg, og lært meg til å stå opp for de tingene jeg mener er viktig. Til slutt håper jeg at «lille Edith» ser på denne oppgaven med stolthet ...

Med en virvelvind av følelser, og en gledeståre i øyekroken, ønsker jeg god lesning videre!

Edith Marie Shangalawe Skår

Bergen, 23. juni 2023

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	6
1.1 Problemstilling	7
1.2 Oppgavens gang	8
2.0 Tidligere forskning og kontekstualisering	10
2.1 Hår	10
2.1.1 Hva er afroteksturert hår?	10
2.1.2 Hårets sosiologiske relevans	11
2.2 Litteraturgjennomgang	12
2.2.1 Hår som kjønnets dimensjon	12
2.2.2 Hår som «rasemessig» dimensjon	13
2.2.3 Den sosiale og historiske betydning av hår i Afrika	14
2.2.4 Forholdet mellom afroteksturert hår og melaninrik hud	16
2.2.5 Forholdet mellom afroteksturert hår og kjønnete forskjeller	18
2.2.6 Afroteksturert hår, medier og representasjon	20
2.2.7 En norsk kontekst	22
3.0 Teori og begrepsavklaring	26
3.1 Rasisme	26
3.1.1 «Rase» og etnisitet	27
3.1.2 Rasialisering	28
3.1.3 Mikroagresjon	29
3.2 Hegemoni	30
3.2.1 Hegemonisk maskulinitet	31
3.2.2 Interseksjonalitet	32
3.3 Identitet	32
3.3.1 Inntrykksstyring	33
3.3.2 Dobbelt bevissthet	33
4.0 Metode	35
4.1 Utvalg	35
4.1.1 Utvalgsriteriet	35
4.1.2 Rekruttering	36
4.2 Fokusgruppe	37
4.2.1 Presentasjon av informantene	39
4.2.2 Svakheter ved utvalget	40
4.3 Intervju prosess	42

4.3.1 Gjennomføring av intervju	42
4.3.2 Photo elicitation	43
4.3.3 Svakheter ved intervjuprosessen	44
4.3.4 Transkribering.....	45
4.4 Forskningsetiske vurderinger	45
4.4.1 RETTE	45
4.4.2 Min forskningsposisjon.....	46
4.5 Analytisk prosess.....	47
4.5.1 SDI.....	47
4.5.2 Generalisering og overførbarhet.....	48
5.0 Analyse	50
5.1 Tilhørighet	50
5.1.1 Idealer	50
5.1.2 «Ikke representer oss på den måten der»	56
5.1.3 «Jeg hadde bare lyst å være som alle andre»	61
5.1.4 Avslutningsvis.....	65
5.2 Muligheter og begrensninger.....	66
5.2.1 «Tid er en ting»	66
5.2.2 Kunnskapens betydning	68
5.2.3 Tilgjengelighet.....	71
5.2.4 Avslutningsvis.....	73
5.3 Definert av samfunnet	74
5.3.1 «Jeg må bare ta på håret ditt!»	74
5.3.2 Profesjonalitet	77
5.3.3 Hår som identitetsmarkør.....	79
5.3.4 «Ekte folk kan jo ikke miste håret sitt»	81
5.3.5 «Det handler om hvor vi står hen i samfunnet»	82
5.3.6 Avslutningsvis.....	87
6.0 Konklusjon.....	88
6.1 Videre forskning	92
7.0 Litteraturliste.....	95
7.1 Figurer	102
Vedlegg	103
Vedlegg 1: Informasjonsskriv	103
Vedlegg 2: Intervjuguide.....	106

1.0 Innledning

Black Lives Matter-bevegelsen oppsto i 2013 etter drapet på den afroamerikanske tenåringsgutten Trayvon Martin i USA. Som følge av drapet på afroamerikanske George Floyd i 2020 startet den andre bølgen av BLM-bevegelsen, som ble en verdensomspennende hendelse med stor internasjonal oppmerksomhet (Layne, 2020, s. 106). Hendelsen satte i gang en ringvirkning av demonstrasjoner mot rasisme i ulike land og verdensdeler. Bevegelsen formidlet et budskap som ikke-hvite personer i forskjellige verdensdeler sympatiserte med og kjente seg igjen i. Selv om en amerikansk kontekst ikke kan overføres direkte til en norsk kontekst ble BLM-bevegelsen et verdensomspennende engasjement som bidro til en bevisstgjøring av rasisme i Norge. Det satte antirasisme på dagsorden i det norske samfunn, på en måte man ikke hadde sett tidligere.

Antirasismens fremvekst ble et kontraargument mot utsagn som «Norge er et fargeblindt land» og «Det finnes ikke rasisme i Norge» (Døving, 2022a; Andersson, 2022a).

Diskusjonene handlet om å sette søkelys på hverdagslige former for rasisme som eksisterer i dagens norske samfunn – former for rasisme som gjerne er mer utydelig. Økningen av artikler som tar opp problematikk som eksempelvis opplevelsen av å bli tatt i håret av ukjente personer i offentlige rom eller frisørbesøk som ender i tårer grunnet manglende kunnskap hos store, anerkjente, frisørkjeder som ikke tar imot kunder med afroteksturert hår er eksempler på at hverdagsrasisme eksisterer (Einarsdóttir, 2021; Hirsti, 2022; Andersen & Mon, 2022; Östberg & Manieri, 2020). En fellesnevner for disse uttalelsene er ikke tydelige negative handlinger, men flere små drypp av negative erfaringer og opplevelser som blir til sammen et problem for dem som opplever dette.

Jeg er selv født i Norge og oppvokst som nordmann. Likevel skiller jeg meg fra det samfunnet anerkjenner som «typisk nordmann». Selv om jeg er født og oppvokst i Norge har jeg også en afrikansk bakgrunn. Min far er fra Norge og min mor er fra Tanzania. Dermed er jeg en norsk kvinne med en mørkere hudtone og et krøllete hår som er noe utenom det vanlige nordiske håret. Mitt store og krøllete afroteksturerte hår¹ har siden jeg kan huske vært en sentral del av meg og min identitet, på godt og vondt, hvor rettetangen har vært min følgesvenn fra

¹ Afroteksturert hår er en fellesbetegnelse av krøller bestående av tette sikksakk krøller med volum, se 2.1.1. *Hva er afroteksturert hår?*

barneskole til myndighet. Å rette håret handlet ikke bare om å passe inn, men ble også en måte å unngå ubehagelige kommentarer og opplevelser som jeg ikke klarte å sette ord på. I ettertid har jeg forstått det som en del av den usynlige og utydelige rasismen som eksisterer i det norske samfunnet. BLM-bevegelsens bevisstgjøring av rasisme i Norge har ikke kun bidratt til å sette ord på opplevelsene fra min egen barndom, men også historiene som har kommet i ettertid av BLM (Orupabo, 2021, s. 116).

Hår er ikke noe som bare har en stor betydning for meg. Synnott (1987) estimerte hårindustriens verdi til 2,5 milliarder dollar i USA i 1987. Sammenligner man nyere tall viser Rhode (2010, s. 32) at hårindustrien hadde en estimert verdi på 38 milliarder dollar i USA i 2010. Dette er en markant økning på 1 420% over to tiår. Når det gjelder Norge har omsetningen for frisering og annen skjønnhetspleie hatt en jevn stigning. I 2013 var omsetningen på 8,7 milliarder kroner (SSB, 2014). De økonomiske aspektene viser at hår har en sosial betydning for folk flest. Hår er noe som varierer i lengde, tekstur, volum og stil. Mulighetene til å forandre og manipulere håret bidrar til en utfoldelse av kreativitet som kun kan begrenses av mennesket selv. Det er en del av kroppen vår – en sosial kropp som forstås av samfunnet vi befinner oss i. Denne forståelsen formes av ulike maktforhold som eksisterer i samfunnet, og som et resultat av blant annet europeisk koloniarv, slavehandel, og kjønnsulikhet som preget av en hvit, maskulin dominert forståelse. En slik maktstruktur diskriminerer mennesker basert på ytre karakteristikk som har bidratt til forestillingen av «rase». Målet med studien er å utforske disse strukturene. Ved å undersøke afroteksturert hår i Norge kan man synliggjøre maktstrukturene i det norske samfunnet. Som prosjektet vil belyse er afroteksturert hår tett bundet til forståelsen av «rase» og kjønn. Afroteksturert hår bør dermed sees i sammenheng med forståelsen av den ikke-hvite kroppen.

1.1 Problemstilling

Problemstillingen min under arbeidet mot masteroppgaven var: «*Hvordan påvirker hår identiteten til personer med afrikansk etnisitet*», hvor jeg ønsket å undersøke dette på tvers av generasjoner og kjønn. Etter gjennomgang av litteratur og tidligere forskning ble det tydelig at det i liten grad er forsket på personer med afrikansk bakgrunn i Norge, og særlig i tilknytning til hår (Diallo, 2022; Døving, 2022b). På bakgrunn av mangelfull empiri i en norsk kontekst valgte jeg å endre problemstillingen til å være mer åpen og eksplorerende. Dette gjorde det

mulig å undersøke temaet bredt og bidra til å legge et grunnlag i forskning av personer med afrikansk bakgrunn og afroteksturert hår i Norge. Dermed ønsket jeg å se nærmere på hvilke erfaringer og opplevelser personer med afroteksturert hår har i et norsk samfunn. På bakgrunn av dette ble prosjektets problemstilling som følger:

«Hvilke erfaringer og opplevelser har melaninrike personer med afroteksturert hår i Norge, og hvilke likheter og ulikheter finner man mellom melaninrike menn og melaninrike kvinner?»

For å besvare problemstillingen har jeg gjennomført to kjønnsdelte fokusgrupper: en gruppe bestående av fire menn og en gruppe bestående av fem kvinner. Studiens grunnlag består til sammen av ni melaninrike personer med afroteksturert hår. Noen av informantene benytter seg av betegnelser som «svart» og «brun», men ikke alle. For å unngå betegnelser som informantene ikke opplever en sosial tilhørighet til har jeg valgt å benytte melaninrik. Melaninrik viser til en vesentlig mengde melanin i en persons hud som danner mørkere pigmenter og resulterer i en brunere hudtone (Språkrådet, 2023). Et slikt begrep er nødvendig i en studie hvor hudtone er en sentral diskusjon. Dette er en case-studie hvor informantene forstås som en case av melaninrike kvinner med afroteksturert hår og melaninrike menn med afroteksturert hår. Informantene gir et innblikk i samfunnets forståelse av afroteksturert hår og viser dermed til en prosess som er større enn dem selv (Ragin, 1992; Swanborn, 2010, s. 3).

1.2 Oppgavens gang

Dette prosjektet består til sammen av 6 kapitler. I det første kapitlet har jeg introdusert studiens grunnlag, hva som er målet med studien, og hvilke problemstillinger som skal besvares.

Kapittel 2 er en kontekstualisering av prosjektet for å belyse temaets samfunnsmessige og sosiologiske relevans. En litteraturgjennomgang av tidligere forskning viser hvordan afroteksturert hår forstås utenfor Norden, og hvordan det kan forstås i en norsk kontekst.

Kapittel 3 presenterer en teori- og begrepsavklaring som er relevant for forståelsen av datamaterialet. I henhold til et eksplorerende og undersøkende prosjekt er teorier og begreper

benyttet som inspirasjon og veiledning (ikke som fastsatte rammer) noe som gir grunnlag for en bredere forståelse videre i analysen.

Kapittel 4 gir et innblikk i prosjektets metodiske fremgangsmåte og forskningsdesign. Her redegjør jeg og begrunner de metodologiske valgene som er gjort før, under og etter datainnsamlingen, samt analyseprosessen som gir et innblikk i hvordan *kapittel 5* er bearbeidet og utformet.

Kapittel 5 er prosjektets analyse av empiri som er delt inn i tre hoveddeler: (1) *Tilhørighet*, (2) *Muligheter og begrensninger*, og (3) *Definert av samfunnet*. Disse tre analysekapitlene tar utgangspunkt i informantenes beretninger som blant annet belyser at samfunnets forståelse av afroteksturert hår har en stor betydning for hvordan informantene ser seg selv og sin posisjon i samfunnet. Datamaterialet blir dermed i dette kapitlet presentert og koblet opp mot tidligere forskning og teori, som bidrar til å belyse oppgavens problemstilling.

Kapittel 6 er studiens avsluttende del. Her vil jeg vise til analysens viktigste funn og drøfte studiens samfunnsmessige bidrag. Problemstillingen vil besvares og muligheter for videre forskning diskuteres.

2.0 Tidligere forskning og kontekstualisering

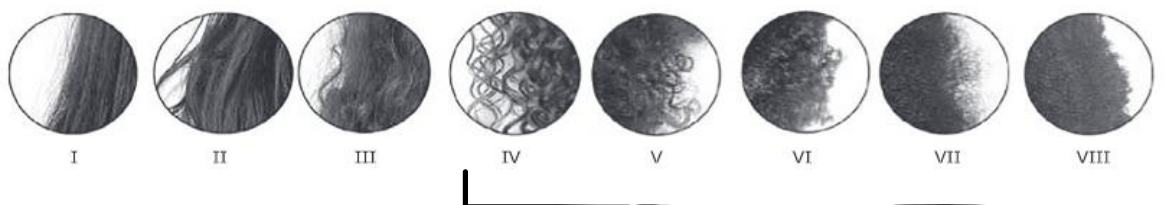
Dette kapittelet tar for seg en kontekstualisering som belyser forståelsen av afroteksturert hår i dagens samfunn. Det vil redegjøres for hva afroteksturert hår er, og hvordan forståelsen av hår har endret seg gjennom historien. De seneste årene har det kommet flere medieoppslag som omhandler opplevelsene til personer med afroteksturert hår i Norge, og hvilke utfordringer de erfarer i samfunnet (Einarsdóttir, 2021; Hirsti, 2022; Andersen & Mon, 2022; Östberg & Manieri, 2020). Formålet med litteraturgjennomgangen er å vise til forskning og historiske hendelser som kan bidra til en forståelse av slik problematikk i dagens samfunn.

2.1 Hår

2.1.1 Hva er afroteksturert hår?

Menneskelig hår består grunnleggende av proteiner og ulike sammensatte elementer som påvirker hverandre (Davis-Sivasothy, 2011, s. 25). Disse sammensetningene gjør at hår varierer i forhold til mønster, tekstur, og tetthet, noe som gjenspeiles i menneskers ulike hårtypene. Variasjonene i hårstråets form deles inn i sirkulær (rett), oval (bølgete) og elliptisk (krøllete) form. Afroteksturert hår er bygget opp av en elliptisk variasjon som kjennetegnes av tette sikksakk krøller med volum (Aryiku et al., 2015, s. 1691). Det er blitt fremmet flere forslag som kategoriserer og systematiserer hår i ulike grupper, men menneskelig hodehår har tradisjonelt blitt klassifisert inn i tre store hovedgrupper: asiatick, kaukasisk og afrikansk. Inndelingen er basert på store og generelle karakteristikk og tar dermed ikke hensyn til variasjoner innenfor og mellom grupper (Aryiku et al., 2015, s. 1689). På bakgrunn av dette har Loussouarn et al. (2007) utviklet et fenotypisk² klassifiseringssystem. Dette er basert på objektive kriterier om hårets egenskap som er delt inn i åtte ulike grupper – uavhengig av etnisitet og geografisk tilknytning (Aryiku et al., 2015, s. 1689; Loussouarn et al., 2007, s. 2 og 5).

Figur 1: Fenotypisk klassifikasjon av menneskelig hodehår

² Egenskaper som kan observeres med det blotte øyet.

Det er også utviklet andre klassifiseringer, slik som *L.O.I.S.* og Andre Walkers *The Hair Chart*, over hvordan man kan forstå og gruppere ulike hårtyper (Davis-Sivasothy, 2011, s. 50-54). Afroteksturert hår kan være vanskelig å dele inn i fastsatte kategorier fordi det er store forskjeller mellom ulike krøllemønstre fra et hårstrå til et annet (Davis-Sivasothy, 2011, s. 40). Man kan dermed ha forskjellige typer krøller på et og samme hode. Å dele håret inn i kategoriserte systemer kan bidra til at personer som faller mellom ulike fastsatte hårtyper usynliggjøres. Informantene har selv definert deres hår som afroteksturert. Deres hårtyper strekker seg fra IV til VIII som vist i Figur 1.

2.1.2 Hårets sosiologiske relevans

Hår er en av de mektigste symbolene, både for individuell identitet og gruppeidentitet. På den ene siden er hår noe som oppleves som privat og personlig fordi det er en del av den fysiske menneskekroppen. Hår er dermed ikke bare et symbol på selvet, men det er selvet (Synnott, 1987, s. 404). På den andre siden er hår på mange måter en del av det offentlige rom, fordi det er synlig for andre mennesker. Hår kan forandres og manipuleres, og det eksisterer store variasjoner i forhold til hårfarge, lengde, tekstur, volum og stil, noe som bidrar til hårets særegenhet. Disse variasjonene er innflytelsesrike fordi hår knyttes til ulike verdier. I det vi går ut i det offentlige rom vil håret tolkes av andre individer, og det vil dannes ulike meninger og oppfatninger av deg som individ på bakgrunn av dette. Hår er dermed ikke bare en del av den fysiske kroppen, men også en del av den sosiale kroppen, og kan assosieres med makt. Makt defineres som evnen til å oppnå ønskede mål gjennom å kontrollere andre, den er ikke absolutt, men er relativ i forhold til en gitt kontekst (Weitz, 2001, s. 668). Kroppen har vært sentral i maktkampen mellom menn og kvinner. Kvinners underordnede posisjon har i årtusener vært rettferdiggjort av en ideologi som stemplet kvinners kropp som underlegen. Denne har blitt forsterket av praksiser som skaper en underdanig og feminin kropp (Weitz, 2001, s. 668). En kvinnelig kropp skiller seg fra en mannlig kropp, og det finnes ulike normer for menn og kvinner når det gjelder hår. Disse normene varierer fra tid og sted.

2.2 Litteraturgjennomgang

2.2.1 Hår som kjønnet dimensjon

I vestlige land er lengde en av de tydeligste forskjellene mellom hår på menn og kvinner. Langt hår blir forstått som feminint, mens kort hår ansees som maskulint. På bakgrunn av dette har kvinner i vestlige samfunn generelt lengre hår enn menn. «Maskulinitet» og «femininitet» blir forstått som sosiale konstruksjoner i henhold til Butler (2004) som hevder at kjønn ikke er noe man er, men noe man *gjør*. Maskulinitet og femininitet kan dermed forstås som sosiale egenskaper som er kontekstuelle, og som stadig er i endring. Bartman (2001) viser blant annet i *Hair and the Artifice of Roman Female Adornment* hvordan kvinner, som en regel, skulle ha lengre hår enn menn i det gamle Romerriket. Barlett (1994) påpeker i *Symbolic Meanings of Hair in the Middle Ages* at gutter sitt hår ble klippet kort som et symbol på guttenes vei inn i en ny livsfase, og signaliserte med det overgangen fra gutt til mann i tidlig middelalder i Europa. Skillet mellom kort og langt hår på menn førte også til utestenging, hvor menn «som vokste håret deres som jenter og nektet å kutte håret sitt» ble ekskludert fra kirken (Barlett, 1994, s. 50). Dermed viser hårlengde til en kjønnet dimensjon som går langt tilbake i tid. Tradisjonelle hårnormer har fått et bredt fotfeste gjennom historien og har vært styrende for den hårnormen vi kan se i dagens samfunn.

Tradisjonelle hårnormer kan utfordres på ulike måter. 1960-70-tallet var en storhetstid for sosiale bevegelser; innenfor hippiebevegelsen var det akseptabelt og ønsket at menn skulle ha langt hår for å symbolisere lojalitet. For punkere var det vanlig å ha hanekam og sterke hårfarger, og for Black Power bevegelsen³ var det å gå med naturlig afroteksturert hår ansett som et viktig ideologisk symbol for melaninrike. Hår kan dermed også fungere som en synlig politisk erklæring (Synnott, 1987, s. 397). Selv om hårnormer kan utfordres betyr ikke det at det er enkelt å bryte med de tradisjonelle hårnormene i samfunnet. Weitz (2001) viser i *Women and Their Hair* hvordan kvinner gjennom bruk av håret søker makt ved å følge de tradisjonelle normene. Dette påpeker hun ved å vise hvordan unge lesbiske kvinner velger en mer tradisjonell hårstil, for å passere som heterofil, og dermed får større innpass, sammenlignet med å passere som en lesbisk kvinne (Weitz, 2001, s. 684). Å utfordre tradisjonelle hårnormer kan være enklere for de som allerede besitter samtlige normer for et konvensjonelt utseende.

³ Black Power-bevegelsen er en gren innenfor den afroamerikanske borgerrettsbevegelsen i USA.

Gjennom håret kan individer velge å følge eller vike fra normer, noe som symboliserer og former vår identitet. Bartman (2001) diskuterer også hvordan menn i det gamle Romerriket ble oppfordret til å ikke vie for mye oppmerksomhet til håret (bortsett fra grunnleggende «styling»), og hvor menn som benyttet betydelig tid på håret ble ansett som feminine. Synnott (1987) argumenterer for at kvinner tradisjonelt har manipulert håret i større grad enn menn. Dette viser hvordan det å ta vare på håret utover et grunnleggende stell blir ansett som feminint og noe som tilhører kvinnen. Nyere forskning viser derimot at hår er et større fokus for menn i større grad enn tidligere, og at det ansees som viktig for å forme menns maskulinitet, utseende og identitet (Ricciardelli, 2011, s. 182).

2.2.2 Hår som «rasemessig» dimensjon

Ifølge Bartman (2001, s. 4) har etnografer og antropologer lenge anerkjent håret som sentralt i dannelsen av kjønnete forskjeller, men også hvordan håret symboliserer forholdet mellom individer og samfunnet de tilhører. I *Raising Hair* argumenterer Rosenthal (2004) at interessen for hår på 1700-tallet var knyttet til seksuelle, nasjonale og «rasemessige»⁴ forskjeller. På midten av 1700-tallet forsøkte Carl von Linné å kategorisere mennesker i ulike typer hvor hår blant annet var en av de viktigste kriteriene som skilte mennesker i ulike «raser». Han skilte mellom *Europaeus* med langt, blondt hår, *Americanus* med rett, tykt, og svart hår, *Adiaticus* med fyldig, svart hår, og *Afer* med krøllete, krusete, og svart hår (Rosenthal, 2004, s. 2). Forestillingen om «kontrollert» hår som overlegent for europeere, og «ustelt» hår for afrikanere, formet et tydelig «rasemessig» skille. I en slik vitenskapelig rasisme ble hvite nordeuropeere ansett som øverst i hierarkiet, mens mennesker med bakgrunn fra Afrika ble tilskrevet den laveste statusen (Andersson, 2022a, s. 29). Hår har dermed ikke kun en kjønnet dimensjon, men det har også en «rasemessig» dimensjon. Den dominerende ideologien om skjønnhet tar utgangspunkt i et vestlig perspektiv som anser vakkert hår som rett, langt, og silkeaktig, noe som er typisk for den europeiske teksturen av hår (Oyedemi, 2016, s. 542). Personer med en løsere hårtekstur vil dermed ha andre erfaringer og opplevelser enn personer med afroteksturert hår. Melaninrike kvinner møter, i større grad enn hvite kvinner, et uopnåelig ideal i forhold til deres naturlige hårtekstur som står i kontrast til samfunnets skjønnhetsidealer (Byrd og Tharps, 2002; Thompson, 2009a, s. 841).

⁴ «Rase» er plassert i anførselstegn for å markere at begrepet forstås som sosialt konstruert – ikke som en biologisk inndeling, se 3.1.1. «Rase» og etnisitet.

Det er ikke bare hår som oppleves ulikt mellom menn og kvinner, men det eksisterer også sosiale ulikheter som kan knyttes til både hudfarge og hårtekstur. Ulikhet kan defineres som:

Systematisk skjevfordeling av ressurser, goder, status og makt mellom individer, grupper, områder eller land [...]. Skjevfordeling omfatter mulighetene til å oppnå ressurser, goder, status og makt, og er systematisk fordi den i stor grad er basert på stabile og varige strukturelle og institusjonelle forhold i samfunnet (sitert i Grønmo et al., 2021, s. 11).

Den sosiale ulikheten knyttet til hårtekstur har en lang historie som har skapt strukturelle, negative oppfatninger av afroteksturert hår sett i sammenheng med hudfarge. Hår er i dagens samfunn viktig og innflytelsesrikt fordi det kan knyttes til dype, «rasemessige», og kjønnete verdier som former individet og samfunnet (Synnott, 1987, s. 405). For å besvare oppgavens problemstilling vil jeg videre undersøke den «rasemessige» dimensjonen. Følgende avsnitt består av en litteraturgjennomgang som setter søkelys på afroteksturert hår og hvilken betydning hår har for melaninrike personer.

2.2.3 Den sosiale og historiske betydning av hår i Afrika

Afroteksturert hår må sees i en historisk kontekst fordi kjønn, «rase», klasse og hierarki henger tett sammen i forståelsen av afroteksturert hår i dagens samfunn. I afrikanske land har hår hatt en sosial, kulturell og spirituell betydning for både menn og kvinner. På så tidlig som 1400-tallet ble det funnet bevis på ulike betydninger og symboler av hår som er skildret av afrikanske folkegrupper som Joruba, Mandingo, Mende og Wolof (Patton, 2006, s. 27). I afrikanske samfunn var styling av hår viktig for fellesskapstilhørigheten og fungerte som et bindeledd, særlig blant kvinnene. Hår ble oppfattet som mer enn bare estetikk og bidro til en viktig identitetsfølelse (Patton, 2006, s. 28). Frisyrene ble brukt for å indikere en persons sivilstatus, alder, religion, etnisk identitet, rikdom og rangering i samfunnet (Thompson, 2009b). Hår var dermed viktig for oppfattelsen av selvet for afrikanere. Trekanthandelen mellom Europa, Afrika og Amerika startet rundt 1500-tallet og det var på denne tiden europeerne utforsket Afrika og hentet afrikanske slaver for å jobbe på sukker- og bomullsplantasjer. Hårfrisyrene som europeerne møtte når de begynte å utforske Afrika var fletter, hår barbert i ulike mønstre og en kombinasjon av skjell, blomster, perler og ulike materialer som var vevd inn i håret (Patton, 2006, s. 27). De europeiske slavehandlerne barberte hodet til afrikanerne når de innså hvor viktig håret var for afrikanerne, noe som fratok dem store deler av deres identitet (Patton, 2006, s. 28). Håret ble dermed under

slavetiden i større grad et symbol på det arbeidet man ble tvunget til å utføre, og indikerte underkastelse til slaveherrene.

Figur 2: Eldre tradisjonelle afrikanske hårstiler for menn og kvinner

Som Figur 2 viser var tradisjonelle afrikanske hårstiler kreative og vekslende. Menn kunne ha langt hår og de viet tid til håret sitt, på lik linje som kvinner. Dette viser hvordan hårnormer er tids- og stedsbestemt. Ifølge Tate (2022, s. 547) er skjønnhet en rasialisert forestilling som har oppstått gjennom flere århundrer av europeisk kolonialisering hvor slaveriet resulterte i et estetisk hierarki med melaninrike på bunnen. Rasialisering beskriver en prosess der mennesker tillegges bestemte trekk, og gitt sin antatte gruppetilhørighet, blir disse trekkene systematisk nedvurdert eller oppvurdert i sammenligning med andre grupper (Andersson, 2022a, s. 48). Europeiske forskere begynte å kategorisere utseendet til melaninrike ved hår- og hudtone for å ytterligere nedverdige og fremmedgjøre dem (Thompson, 2009a, s. 833). Hvite ble målestokken for skjønnhet, og desto nærmere man var hvite desto bedre muligheter og forutsetninger hadde man i samfunnet. Melaninrike personer med noe europeisk bakgrunn var generelt mer ettertraktet ettersom europeiske ansiktstrekk, hårtekstur og hudfarge ble verdsatt (Tate, 2007, s. 301). Svart skjønnhet ble dermed satt opp mot hvit skjønnhet og ble presentert som en kontrast. Da slaveriet ble avskaffet mot slutten av 1800-tallet hadde hårstell forandret seg fra å være et viktig symbol for afrikanere, til å imitere hvit skjønnhet hvor man tilpasset krøllene til hvite hårfrisyrer. Ifølge Thompson (2009a, s. 834) fantes det ikke verken et offentlig eller privat rom hvor afroteksturert hår ble feiret, og hårrepresentasjon tok dermed utgangspunkt i hvite hårfrisyrer. Slaveri og kolonialisering i Afrika skapte en vedvarende og strukturell degradering av personer med afrikansk bakgrunn. Det har dermed enda en

påvirkningskraft på personer med afroteksturert hår og melaninrik hud – hvor lyshudede og retthårede kvinner fortsatt i dag er det ønskelige i vestlige samfunn⁵.

2.2.4 Forholdet mellom afroteksturert hår og melaninrik hud

Hierarkiet som verdsatte lysere hud og løsere hårtekstur har lagt grunnlaget for et hvitt hegemoni innenfor hår og skjønnhet. Black Power-bevegelsen på 1960-70-tallet benyttet «afro»⁶ som et symbol for kampen for afroamerikanernes rettigheter i USA. Afroamerikanere som gikk med sitt naturlige hår ble ansett som «ekte» og «autentiske», mens afroamerikanere som rettet håret ble anklaget for å etterligne den hvite normative forståelsen av skjønnhet, og dermed ansett som «uekte» (Thompson, 2009a, s. 835). I utgangspunktet benyttet Black Power-bevegelsen afro som et symbol for å fremme afroamerikanernes naturlige skjønnhet, men sammenligningen av ulike hårfrisyrer skapte en splittelse i diskursen om afroteksturert hår. Dette viser at diskursen om hår er et omstridt tema, som videre har røtter fra slave- og kolonitidens hierarkier. Dette har lagt grunnlaget for en distinksjon mellom «good hair» og «bad hair»⁷.

Banks (2000) antyder at skillet mellom «good hair» og «bad hair» er et rasialisert hierarki som uttrykker en forestilling om hudfarge. Denne forestillingen artikuleres gjennom kommentarer som «hun er mørk, men har fint/langt/løse krøller» eller «hun er lys, men har vanskelig/afro/krusete hår» som viser til at det enten er hudfargen som redder individet fra «bad hair» eller «good hair» som redder individet fra en uønsket hudfarge (Banks, 2000, s. 28-29). Disse to hårkategoriene kan sies å være en markør for makt og sosial kapital i samfunnet. Johnson og Bankhead (2014, s. 91) påpeker at «good hair» gir høyere sosial kapital, og «bad hair» gir lavere sosial kapital. Den tette tilknytningen mellom hår og hud er et vedvarende tema i litteraturen om melaninrike og afroteksturert hår. I *400 Years Without a Comb* skriver Morrow (1973) om melaninrike sin historie om hår og argumenterer for at hud og hår er sammenvevde kategorier som er vanskelig å skille når man undersøker livet, erfaringene og opplevelsene til melaninrike personer. Majali et al. (2017, s. 159) hevder at den sammenvevde diskursen mellom hår og hud strekker seg tilbake til slavetiden da høyere pengeverdi var knyttet til lyshudede melaninrike kvinner med løsere hårtekstur. Som Butler

⁵ Det har også satt sine spor i dagens Afrika hvor hvithet stadig er målestokken for skjønnhet (Oyedemi, 2016).

⁶ Afro er en hårstil som melaninrike personer med afrotekstur naturlig oppnår ved å ha et tett krøllete hår som får en rund form.

⁷ «Good hair» og «bad hair» forstås som en sosial konstruksjon av hva som anses som bra og dårlig hår fra tidligere hierarkisering av slaver under slavetiden og kolonialismen.

(1990, s. 117) uttrykker får kroppen mening innenfor diskurs, men kun i sammenheng med maktforhold. På bakgrunn av at afroteksturert hår inngår i et historisk maktforhold, som stammer fra tidligere hierarkisering av melaninrike, må både hår og hud sees i en sammenheng. Begge er sentrale ytre fenotyper som blir definert av oss selv og andre gjennom et eksisterende maktforhold.

Selvbestemmelse over eget hår er en viktig og sentral måte å uttrykke seg selv på. Caldwell (referert i Thompson, 2009a, s. 853) bemerker at melaninrike, og spesielt melaninrike kvinner, reflekterer deres hårvalg som en overlevelsesmekanisme. Som et rasialisert individ, og del av en rasialisert gruppe, blir man vurdert ut ifra hvilken grad de fysiske egenskapene, både foranderlige og uforanderlige, tilnærmer seg egenskapene til den dominerende gruppen. Å endre noen egenskaper kunne dermed fungere som en overlevelsesmekanisme for å ligne mer på den dominerende gruppen. Det er vanskelig å endre fysiske trekk som hudfarge eller ansikt. Hår derimot er lettforanderlig når det gjelder hårfarge, tekstur, og lengde, og er dermed et sentralt virkemiddel for å kunne fremstå som mer hvit dersom man er melaninrik.

Rasialiserte individer er også del av det rasialiserte skjønnhetsimperiet som påvirker det sosiale, nasjonale og globale. Jones og Shorter-Gooden (2003, referert i Patton, 2006, s. 26) hevder at det rasialiserte skjønnhetsimperiet fører til «The Lily Complex» som handler om at man endrer, skjuler eller dekker over fysiske egenskaper av selvet for å assimileres og aksepteres. Å forsøke å endre de fysiske egenskapene for å møte eurosentrisk idealer kan skape et problematisk forhold til eget utseende. Ifølge Patton (2006, s. 26) er særlig kvinner med melaninrik hud utsatt for «The Lily Complex» fordi de befinner seg lengst vekk fra skjønnhetsidealene i samfunnet⁸. Samtidig understreker Jones og Shorter-Gooden (referert i Patton, 2006, s. 29) at det å ha en frisyre som er assosiert med europeiske idealer ikke automatisk indikerer selvhøyt, og at man stadig kan verdsette den melaninrike delen av seg selv. Dette poengterer også Tate (2010, s. 196) som påpeker at det rasialiserte skjønnhetsimperiet skaper en myte om at alle melaninrike kvinner ønsker å være hvite, til tross for at ulike frisyre taler imot dette. Bevisst, eller ubevisst, benytter melaninrike også frisyre som utfordrer de hvite skjønnhetsnormene slik som afro, fletter og dreadlocks som har opphav i tradisjonelle afrikanske hårstiler. Melaninrike personer har rett til å bruke håret slik de ønsker; men gitt de skadelige effektene av hårendring i form av kjemiske behandlinger,

⁸ Dette diskuteres i 2.2.5 *Forholdet mellom afroteksturert hår og kjønnete forskjeller*.

varmebehandling⁹ og stramme hårfrisyrer¹⁰, er det ifølge Thompson (2009b) viktig at hårvalg blir undersøkt kritisk innenfor konteksten av hegemonisk definerte skjønnhetsstandarder.

2.2.5 Forholdet mellom afroteksturert hår og kjønnede forskjeller

Craig (2002) hevder i *Ain't I a Beauty Queen* at det å rette håret sitt, for melaninrike menn og kvinner, innebærer ulike betydninger og konsekvenser. Det var ikke en utbredt konsensus at melaninrike menn skulle rette håret sitt, men for melaninrike kvinner derimot ble det sett på som en norm å rette håret sitt. «Conk»¹¹ var en vanlig hårstil blant melaninrike arbeiderklasse menn på 1920-tallet frem til midten av 1960-tallet i USA. Hårstilen ble assosiert med velstand for lavere klasser, mens iblant middelklassen var hårstilen stigmatisert og assosiert med farlige menn (Craig, 2002, s. 116). Hårstilen utfordret den hegemoniske maskuliniteten fordi det var en kontrast til den dominerende hårstilen på denne tiden. «Conk» representerte dermed en marginalisert maskulinitet som banet vei for en subkultur av maskulinitet (Craig, 2002, s. 115). På 1960-tallet hadde en melaninrik kvinnelig dommer med rett hår beordret 25 menn med «conk» til å klippe håret fordi det på den ene siden var en hypermaskulin hårstil som ble assosiert med å være skitten, kriminell, og farlig, men på den andre siden ansett som feminin, fordi respektable melaninrike menn skulle ha kort og krøllete hår (Craig, 2002, s. 117). Dette er et annet eksempel som viser til en kjønnet dimensjon i forståelsen av afroteksturert hår. Samfunnet aksepterte de melaninrike mennene sitt naturlige hår og det var ingen forventning om at menn måtte endre sin naturlige hårtekstur. Tvert imot ble en endring i hårteksturen ansett som feminint og dermed et brudd med den maskuline hårnormen. Connell (referert i Craig, 2002, s. 115) beskriver hegemonisk maskulinitet som den dominerende, men ikke den eneste måten å være maskulin på i en kultur¹². Hårfrisyrer «conk» var en bevisst distinktiv maskulin form for selvrepresentasjon for melaninrike menn som utfordret den dominerende hegemoniske maskuliniteten.

Innenfor melaninrike samfunn ble kvinner med langt og bølgete hår verdsatt for sin femininitet, og alle melaninrike kvinner, uavhengig av den naturlige lengden eller tekturen på håret, ble vurdert etter et slikt ideal (Craig, 2002, s. 120). Under fremveksten av Black

⁹ Varmerbehandling inkluderer hårverktøy som rettetang, krølltang og hotcomb.

¹⁰ Stramme hårfrisyrer viser til gjentakende fletting eller oppsett av håret (uten pauser) som kan føre til knekt hår og hårløse partier i hodebunnen.

¹¹ «Conk» er en hårstil som involverer kjemisk retting av håret med en hjemmelagd gele av det kjemiske stoffet lut. Ved påføring ga det en løsere hårtekstur.

¹² Se 3.2 *Hegemoni* og 3.2.1 *Hegemonisk maskulinitet*.

Power-bevegelsen på 1960-tallet ble det naturlige håret «afro» benyttet som et viktig ideologisk symbol, særlig for kvinnene. Tidligere kvinnebevegelsers feministiske agenda tok utgangspunkt i hvite majoritetskvinner liv og erfaringer, og var ikke opptatt av rasisme. Anti-rasistiske kamper tok utgangspunkt i svarte menns liv og erfaringer. Det var dermed ingen politiske bevegelser, før Black Power, som løftet frem sexismen, kjønnsdiskrimineringen, og marginaliseringen som melaninrike kvinner erfarte (Orupabo, 2014, s. 330-331). Kvinnene innenfor Black Power-bevegelsen forsøkte å føre en melaninrik feministisk agenda som utfordret det dominerende hvite hegemoniet om rett hår. Melaninrike kvinner som sluttet å rette håret nektet å fortsette med en praksis som ble sett på som avgjørende for å kunne ha et konvensjonelt feminint utseende. Kort hår ble ansett som maskulint, og naturlig krøllete hår på kvinner ble ansett som skammelig og ustelt. Bevegelsen idealiserte det naturlige håret og rett hår ble et symbol på «raseskam». Ifølge Kelley (referert i Craig, 2002, s. 119) var afro i begynnelsen kjent som en kvinnelig hårfrisyre, men ble gjennom bevegelsen forvandlet til et symbol på melaninrik mannlig militarisme. Fremfor å være et symbol for kvinnes brudd med de hegemoniske normene, ble det et symbol for melaninrik militarisme, og dannet en forestilling av melaninrik maskulinitet. Kelley (referert i Craig, 2002, s. 125) bemerket at maskuliniseringen av afro innledet tilbakekomsten av eurosentrisk skjønnhetsstandarder for kvinner, og da melaninrike menn begynte å benytte afro ble det tilsynelatende en stil som selv for melaninrike kvinner kunne beskrives som maskulin fremfor feminin. Kvinnene gikk da tilbake til å rette håret sitt, og å ha en hårstil som samsvarte med det dominerende hvite hegemoniet.

Melaninrike menns normer fulgte dermed i større grad det maskuline hegemoniet som dominerte, fremfor både det maskuline og det hvite hegemoniet som dominerte for melaninrike kvinner. Så lenge håret var kort, ville melaninrike menn sin naturlige hårtekstur passe inn i den tradisjonelle hårnormen og den dominerende maskuliniteten. Kvinnene som valgte å ikke rette sitt naturlige hår presenterte en marginalisert feminitet som ble ansett som en maskulinitetsform. Dette viser tydelige kjønnede forskjeller på afrotekstureret hår hvor det knyttes ulike idealer og normer i forhold til kjønn og forståelsen av feminitet/maskulinitet. Hår er dermed en sentral del av den sosiale konstruksjonen av kjønn og forståelsen av menn som maskuline og kvinner som feminine (Butler, 2004). Disse kjønnede representasjonene har oppstått i sammenheng med samfunnets strukturerte kjønnsulikhet gjennom historien, hvor menn har definisjonsmakt over kvinners kropp og skjønnhetsidealer (Craig, 2006, s. 167-168). Ifølge Patton (2006, s. 45) vil de hvite hegemoniske stereotypene, og kulturer som

oppretholder disse, definere den sosiale posisjonen til melaninrike kvinner som underordnet. Melaninrike kvinner er underordnet både hvite og melaninrike menn, men også underordnet hvite kvinner på bakgrunn av «rase». Wallace (1979, referert i Patton, 2006, s. 29) påpeker at hvite trekk ofte var en mer pålitelig billett inn i samfunnet enn profesjonell status og høy utdanning, og dette var mer gjeldende for melaninrike kvinner enn for melaninrike menn. Melaninrike menn sitt naturlige hår er akseptert som en del av maskulinitetsbildet og knyttet til det å være mann. Melaninrike kvinner sitt naturlige hår er ikke ansett som en del av den dominerende femininiteten og knyttet til det å være kvinne, men som noe maskulint. Dette fører til at melaninrike kvinner ikke blir anerkjent som kvinner, og at det kun er gjennom rett hår at melaninrike kvinner anerkjennes som kvinnelige. Hår er dermed både rasialisert og kjønnnet. Ved å analysere melaninrike kvinner og menn i en og samme enhet vil man kunne miste synet av disse spesifikke kjønnede måtene som rasialisering uttrykkes. Et viktig aspekt i oppgaven er dermed å se på likheter og forskjeller mellom melaninrike kvinner og menn fordi det eksisterer sosiale dimensjoner som kan skape ulike erfaringer og opplevelser.

2.2.6 Afroteksturert hår, medier og representasjon

I *The Beauty Bias* skriver Rhode (2010) om de kjønnede ulikhetene mellom menn og kvinner, og tar for seg hvordan mediene har hatt en stor påvirkningskraft i nyere tid. Medier rettet mot kvinner har lenge inkludert tips om skjønnhetsprodukter, og ved slutten av 1800-tallet var det en merkbar oppgang av kvinne-magasiner (Rhode, 2010, s. 54). På bakgrunn av en økt interesse for skjønnhet ble det tidlig på 1900-tallet arrangert skjønnhetskonkurranser i USA. Dette dannet den velkjente skjønnhetskonkurransen «Miss America» som inspirerte en internasjonal ringvirkning av skjønnhetskonkurranser til andre land (Rhode, 2010, s. 56). Melaninrike kvinner var ekskludert fra å delta i «Miss America» helt frem til 1970, og konkurransene har siden utviklet seg til å være mer inklusive, men de reflekterer stadig en arv av «rasemessig» skjevhet. Det er kun fire afro-amerikanere som har vunnet tittelen og de har generelt hatt lys hud, europeiske trekk, og rett hår, noe som bidrar til at minoriteter stadig idealisere normer som favoriserer europeiske trekk (Rhode, 2010, s. 57 og 96). Selv om bildet av skjønnhet vokser frem som mer mangfoldig, reflekterer det enda en rasialiserende arv hvor lys hud, rett hår, og europeiske trekk lenge har definert de idealene som minoriteter har blitt oppfordret til å akseptere (Rhode, 2010, s. 43). I likhet med Rhode påpeker Patton (2006, s. 39) at melaninrike kvinner som glorifiseres for deres skjønnhet i mediebildet har en tendens til å ha lysere hudtone med langt og bølgete hår. Dette er en skjønnhetsstandard som promottes fra vestlige samfunn og overføres til melaninrike kvinner. Byrd og Tharps (2001,

referert i Randle, 2015, s. 117) understreker at det er umulig å ignorere det faktum at kulturelle paradigmer av melaninrike kvinner er stilet med langt, rett hår.

Det er dokumentert groteske forestillinger av melaninrike personer, som er produsert av hvite mennesker (Craig, 2002, s. 24). Dette danner et rasialisert bilde av mennesker utenfor vestlige samfunn. Eksempler på slike fremstillinger er blant annet «mammy»¹³ og «blackface»¹⁴. Melaninrike ble stigmatisert på bakgrunn av hudfarge, hårtekstur, og ansiktstrekk, og gjengivelsen av nedsettende bilder av melaninrike etablerte og forsterket en utbredt assosiasjon av mørkhudet, krøllete hår, og afrikanske ansiktstrekk med skam, fare, og stygghet (Craig, 2002, s. 24). Slike assosiasjoner er langvarige og har negativ påvirkning på melaninrike. Internett har blant annet bidratt til en tilgjengelighet av en rekke nettsider som forsterker viktigheten av skjønnhet og kroppsbilder (Rhode, 2010, s. 53). Media har en stor påvirkning på definisjonen av skjønnhet. Jere-Malanda (2008, referert i Oyedemi, 2016, s. 539) bemerker at mange melaninrike kvinner i dag ikke bruker sitt naturlige hår som et resultat av langvarige negative stereotyper og problemer knyttet til sosial aksept. Den rasialiserte kvinnekroppen blir plassert i motsetning til vestlige kjønns- og seksualitetsidealer, mens den rasialiserte mannen representeres generelt som voldelig og farlig, noe som kommer til uttrykk gjennom «gjengkriminalitetsdiskurs» (Lenz, 2022, s. 403-404). Frisyre som minner mer om de tradisjonelle afrikanske hårtradisjonene som «dreads» og «locs»¹⁵ har blitt rasialisert som noe kriminelt og farlig, og gjelder for både melaninrike menn og kvinner.

Dersom mediene ekskluderer melaninrike fra mediebildet kan dette forsterke budskapet om at skjønnhet kun finnes i lys hud, rett og langt hår, og vestlige ansiktstrekk. Representasjon er viktig fordi det bidrar til inkludering og en følelse av tilhørighet. Et større mangfold i mediebildet vil danne et grunnlag for opplevelsen av at det også finnes personer med ytre karakteristikk som skiller seg fra det hegemoniske skjønnhetsidealet. De kulturelle forventningene som omhandler skjønnhet har for menn tradisjonelt vært mindre krevende sammenlignet med kvinner, men det er et økt medieinnhold som også er rettet mot menn

¹³ «Mammy» er en stereotypisk figurativ forståelse av melaninrike kvinner, som en kontrast til hvite kvinners utseende, benyttet i serier og filmer. «Mammy» fremstilles ofte som en overvektig, mørkhudet kvinne med krøllete hår som tjener en slank hvit kvinne med rett hår.

¹⁴ «Blackface» er en form for teatralisk sminke som ble benyttet av hvite personer for å etterligne en stereotypisk karikatur av melaninrike personer, ofte i en negativ fremstilling.

¹⁵ «Dreads» og «locs» er tradisjonelle hårfrisyrer hvor håret er tvinnet sammen i ulike seksjoner.

(Rhode, 2010, s. 59). Dermed er det også interessant å undersøke melaninrike menns erfaringer og forståelse av skjønnhetsidealer og representasjon.

2.2.7 En norsk kontekst

Store deler av litteraturen som er presentert tar utgangspunkt i en kontekst utenfor Norge og Norden. Det meste har sitt opphav i amerikansk kontekst. Slavetiden og rasesegregering er en sentral del av amerikansk historie. Det har hatt en sterk påvirkning på deres samfunn, hvor man kan se tydelige eksempler på rasisme¹⁶. Litteratur utenfor Norge er viktig for å forstå hvordan afroteksturert hår har blitt forstått i andre deler av verden, og videre undersøke om disse forståelsene også kan benyttes i en norsk kontekst. Sammenlignet med USA har Norge et betraktelig lavere befolkningsantall av personer med afrikansk bakgrunn. Ifølge Statistisk Sentral Byrå (2023) er det 149 502 innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra Afrika i Norge. Disse tallene inkluderer ikke personer som kun har en utenlandsk forelder. Personer med en slik bakgrunn blir ifølge Rysst (2022, s. 51) usynliggjort ved at de blir slått sammen med etnisk norske og dermed som en del av majoritetsbefolkningen. Norsk identitet blir ofte synonymt forstått som hvit hudfarge. Ved at personer med en norskfødt og en utenlandskfødt forelder blir plassert i samme kategori som personer med to norskfødte foreldre vil det være vanskeligere å undersøke opplevelser og utfordringer som norske personer med en melaninrik hud møter. Friberg (2021) underbygger dette i artikkelen *Who wants to be Norwegian – who gets to be Norwegian?* som viser at det å ha innvandrerbakgrunn fra ikke-hvite områder som Latin-Amerika, Asia, Midtøsten eller Afrika er sterkt, negativt assosiert med en tilskrevet identitet. Dette viste at relasjonen mellom opprinnelse og attribusjoner er koblet til fenotyper – en negativ effekt som er mest fremtredende og tydelig for ikke-hvite grupper (Friberg, 2021, s. 37). Melaninrike er dermed en klar minoritet sammenlignet med hvite personer. Begreper som majoritet og minoritet viser ikke bare til antall mennesker med bestemte kjennetegn i et område. Det viser også til maktrelasjoner hvor majoritetsbefolkningen har mer makt enn minoritetene til å bestemme hvordan samfunnet styres (Andersson, 2022a, s. 24-25). Melaninrike har som minoritet i Norge mindre innflytelse sammenlignet med majoritetsbefolkningen som har størst mulighet til å inneha makt og dermed påvirke hva som ansees som normalt og ideelt ønskelig.

¹⁶ Se 3.1 Rasisme.

Selv om melaninrike personer utgjør en liten andel av befolkningen, er det vel så viktig å undersøke hvilke erfaringer og opplevelser disse personene har i et norsk samfunn. Norsk forskning har et mangfold av minoritetsforskning som særlig retter seg mot arbeidsinnvandring, flyktninger og familiegjennforente (Andersson, 2022a, s. 121), men det er begrenset forskning på fenotyper og hvilke opplevelser og erfaringer personer med afrikansk bakgrunn har i Norge (Diallo, 2022, s. 374). Døving (2022b, s. 15) viser til at det finnes noe forskning på hudfargens betydning og rasisme i Norge, slik som Führer (2021) sin doktoravhandling *The Social Meaning of Skin Color*, men at det generelt har vært lite studier som ser på koblingene mellom hudfarge, koloniale stereotypier og rasisme – både faglig og i det offentlige. Ved å undersøke erfaringene og opplevelsene personer med afroteksturert hår har i Norge vil oppgaven være et bidrag til å utvide forskning om fenotyper og melaninrike personer i Norge, og dermed også være et viktig bidrag for norsk minoritetsforskning. Fordi fenotyper som hud og hår er sammenvevd i den sosiale kroppen vil oppgaven ikke bare undersøke hvordan melaninrike med afroteksturert hår forstår seg selv i den sosiale verden, men også hvordan de forstås av den sosiale omverdenen. Etter min kjennskap er Hetlelid (2022) sin masteroppgave *Hårete forskjeller* det nyeste bidraget i forståelsen av teksturert hår i et norsk samfunn hvor hun undersøker hvite og melaninrike kvinner. Jeg bygger videre på noe av Hetlelid sin oppgave, men undersøker både melaninrike menn og kvinner med fokus på afroteksturert hår.

Selv om Norge ikke tidligere var et typisk innvandringsland, og først fikk flere innvandrere fra land utenfor Europa på 1970-tallet, viser historisk forskning at det opp gjennom tidene alltid har vært noe innvandring til landet (Andersson, 2022a, s. 28). Cisse og Falahat (2011) har i boken *Afrikane i Norge gjennom 400 år* dokumentert gjennom litteratur og bilder at det har vært en afrikansk tilstedeværelse i Norge som kan dateres tilbake til 1596. Slike dokumentasjoner viser at Norge har vært en mindre homogen befolkning enn det som gjerne fremmes. Keskinen et al. (2019) undersøker i boken *Undoing Homogeneity in the Nordic Region* hvordan den normative forståelsen av kulturell homogenitet blant annet usynliggjør historiene om transnasjonal migrasjon og etniske minoriteter, men også unngår anerkjennelse av kolonialisme og assimileringsspolitikk overfor urbefolkning i den nordiske delen av verden. Dette samsvarer også med Gullestad (referert i Ånensen, 2021, s. 1-2) som hevder at myten om homogenitet skaper et tydelig skille mellom «oss», som er homogene, og «de fremmede» som bidrar til heterogenitet. Slike forestillinger usynliggjør det nasjonale mangfoldet som har eksistert i lang tid. Fornorskningsspolitikken som ble ført på slutten av 1800-tallet, var et

politisk forsøk på å assimilere og undertrykke samer og kvener til fordel for norsk kultur og språk ved å benytte homogeniserende tiltak, som har vært en sentral del av usynliggjøring av minoriteter i norsk historie (Minde, referert i Ånensen, 2021, s. 5). Fornorskningspolitikken og kolonialiseringen av Sápmi er det tydeligste eksempelet på undertrykkelse av minoriteter, som på bakgrunn av deres fenotypiske og etniske sammensetninger ble nedverdiget. Dette er en mørk del av den norske historien, men det er ikke den eneste vonde og undertrykkende hendelsen Norge og Norden har vært innblandet i. Sammenlignet med tidligere britiske, franske og nederlandske imperier har de nordiske landene vært «små» aktører i kolonialismen over havgrensene, men de nordiske landene deltok aktivt og ervervet fordeler fra de ulike økonomiske, politiske og kulturelle relasjonene som ble utviklet under den europeiske kolonialismen (Keskinen et al., 2019, s. 4-5). I boken *Complying With Colonialism* undersøker Keskinen et al. (2009) hvordan de koloniale hendelsene formet kjønnete og rasialiserte maktrelasjoner i Norden. Norden var aktive bidragsytere under den europeiske ekspansjonen på 1500-tallet og den dansk-norske deltakelsen i slavehandelen mellom Europa, Afrika og Amerika (Brochmann & Kjeldstadli, 2008, s. 76). Slavehandel, som var del av kolonienes økonomiske system, gjorde afrikanere til handelsvarer og preget den vestlige oppfatningen av melaninrike mennesker (Eriksen, 2022, s. 175).

Det er tydelig at de nordiske landene på mange måter var involvert i koloniale kamper, både som medskyldige, men også som en aktiv kolonimakt (Keskinen et al., 2019, s. 5). Disse hendelsene har ikke blitt viet mye oppmerksomhet i Norge og andre nordiske land, noe som har bidratt til at nordiske land har blitt konstruert som eksepsjonelle og eksemplariske i forhold til resten av Vesten. En gjennomgang av Norges deltakelse i tidligere sentrale historier er relevant fordi Norge har vært en del av et rasistisk verdenssyn som definerte hvite europeere som de naturlige maktthaverne og mennesker utenfor Vesten som primitive (Døving, 2022c, s. 165). En historisk fremstilling er viktig for å vise hvordan afroteksturert hår og melaninrik hud kan forstås i en tidligere historisk kontekst. Selv om et slikt verdenssyn ikke er utbredt i dag, har det satt sine spor. Ved at vi har unngått å snakke om de mørkere delene av norsk historie har rasisme blitt et tabubelagt tema og, som i noen tilfeller, fornektet å eksistere i dagens norske samfunn. Denne fornektelsen har også ført til begrenset forskning og utvikling av teorier. Det var ikke før på 1990-tallet at man smått startet med å forske på rasisme, og man var da avhengig av å hente begreper og teorier fra andre land, slik som USA og Storbritannia, for å belyse norske forhold (Andersson, 2022a, s. 29; Diallo, 2022, s. 375). Det er ikke alltid at forskning og teori som er tilpasset andre kontekster vil passe i den norske

virkeligheten, men teorier fra andre kontekster kan tilpasses for å analysere norske forhold. Dermed er det hensiktsmessig å benytte teorier både fra Norden og land utenfor Norden for å undersøke og sette ord på erfaringer og opplevelser som personer med melaninrik hud og afrotekstureert hår opplever i Norge.

3.0 Teori og begrepsavklaring

I det følgende kapittelet vil det redegjøres for teorier og begrepsavklaringer som vil være nyttig for analyseringen av datamaterialet. Oppgaven er preget av en eksplorerende tilnærming og knytter seg dermed ikke konkret til en teori, men forståelsen av rasisme, hegemoni og identitet vil være nyttig for å belyse hvordan informantene oppfatter seg selv og hvordan de forstår seg selv i møte med andre individer og samfunnet. Kapittelet om teori og begrepsavklaring kan i lys av en eksplorerende tilnærming forstås som et sensitiverende konsept som er tilpasset den konteksten som undersøkes (Blumer, 1954). Begrepsavklaring er blant annet viktig fordi definisjonen av et begrep kan være svært forskjellig basert på den situasjonelle forståelsen begrepet kontekstualiseres i. Ifølge Svendsen (2022, s. 44) er det nødvendig å føre kontinuerlige og kritiske diskusjoner om hva begreper beskriver, og ikke beskriver, og hvordan begrepene forstås i denne sammenheng.

3.1 Rasisme

Rasisme handler om maktrelasjoner som fremmer et skille mellom mennesker, hvor vi benytter kategorier som «oss» og «de andre». Dette sees gjerne i lys av tidligere historiske hendelser som har formet dagens samfunn. Det finnes flere ulike forståelser og måter å definere rasisme på fordi det kan opptre i forskjellige former og på ulike samfunnsnivå. Rasisme kan skje i mer hverdagslige møter som på butikken eller i gaten, men det kan også skje i mer formelle og institusjonelle møter som på skolen eller i rettsvesenet. På bakgrunn av ulike samfunnsnivå deler man rasisme inn i *hverdagsrasisme* og *strukturell rasisme* (Andersson, 2022a, s. 24). Hverdagsrasisme er det som skjer i den hverdagslige interaksjonen i møtet med andre mennesker ansikt til ansikt, mens strukturell rasisme er en overordnet og mindre synlig form for rasisme som er forankret og eksisterer i en bredere samfunnstendens. Videre finnes det ulike tydelighetsgrader av rasisme. Vold, trusler og bruken av nedsettende skjellsord vil være tydelige former for rasisme, mens spørsmål som «hvor kommer du egentlig fra?», negative blikk og unnvikelser vil være utydelige former for rasisme. På bakgrunn av dette kan man dele rasisme inn i en skala av eksplisitte og implisitte former for rasisme (Andersson, 2022a, s. 128). Selv om implisitte former for rasisme ikke er tydelige er de like viktig som mer eksplisitte former – særlig for dem som opplever det.

Internalisert rasisme som et aspekt av rasisme vil også være nyttig å diskutere. *Internalisert rasisme* viser til en form av aksept, enten bevisst eller ubevisst, av hierarkiske strukturer der «hvite» er gitt en høyere posisjon enn «melaninrike». Dette bør sees i sammenheng med tidligere historiske hendelser som blant annet slavetidens hierarkisering. Den internaliserte rasismen er noe både hvite og melaninrike bærer med seg, bevisst og ubevisst, som bidrar til å opprettholde det hvite hegemoniet. Dette er komplekst og noe som bør sees i sammenheng med at rasisme også har endret seg over tid. Et historisk perspektiv er også nødvendig for å forstå hva som defineres som rasisme i dag. Rasisme var før ansett og grunnlagt i en biologisk forskjell, kjent som rasebiologi, men i dag handler rasisme i større grad om utseende, etnisitet, nasjonalitet, kultur, og religion (Andersson, 2022a, s. 16; Døving, 2022b, s. 14). Rasisme bør dermed forstås som et sensitiverende begrep i henhold til Blumer (1954) som hevder at begreper må tilpasses det sosiale livet og dermed ikke være fastlåste definisjoner, men heller fungere som en retningsviser eller veiledende forståelse av fenomenet som undersøkes. Inspirert av Andersson (2022a, s. 24) vil rasisme i dette prosjektet forstås som nedvurdering, forskjellsbehandling, og negativ generalisering av mennesker på bakgrunn av deres hudfarge og hårtekstur.

3.1.1 «Rase» og etnisitet

«Rase» er et begrep som er forankret i en sosial og historisk konstruksjon av mennesker som biologisk ulike. En redegjørelse for begrepet har dermed en relevans for forståelsen av rasisme. Anførselstegn benyttes for å markere at begrepet gjelder en sosial konstruksjon, og ikke en biologisk oppfatning slik det ble forstått i tidligere historiske tider. «Rase» er et begrep som viser til ytre kroppslige kjennetegn som blant annet hudfarge, hårtekstur, ansiktstrekk og kroppsfasong. Slike fenotypiske trekk fungerer som markører hvor forestillingen om «rase» leses inn i et individ, og selv om ulike «menneskeraser» ikke finnes innenfor naturvitenskapen eksisterer det forestillinger om ulike «raser» i erfaringen av rasisme (Døving, 2022b, s. 15). Mennesker benytter stadig fenotyper som markører når vi kategoriserer hverandre og er en sentral del av menneskers identitetsarbeid og markering av posisjon i samfunnet (Andersson, 2022b, s. 70). Begrepet har en tung historisk bakgrunn fordi det ble benyttet i hierarkiseringen av mennesker basert på ulike ytre karakteristikk som ble rettferdiggjort i datidens naturvitenskap. Selv om «rase» historisk innebærer negative assosiasjoner blir begrepet også brukt i dag. Særlig land som Storbritannia og USA benytter «rase» som begrep for å vise at ytre kjennetegn påvirker hvordan mennesker blir behandlet (Andersson, 2022a, s. 57). I Norden er ikke «rase» vanlig å bruke fordi det assosieres med

blant annet Andre Verdenskrig og Holocaust. På bakgrunn av en slik diskurs har de nordiske landene i stor grad benyttet etnisitet som et alternativt begrep for «rase».

Etnisitet som begrep innebærer forestillinger om felles opphav og/eller grensekonstruksjoner mellom inn- og utgrupper (Andersson, 2022b, s. 63). Etnisitet er en sosial konstruksjon på lik linje som «rase», og en ukritisk bruk av slike begreper kan være problematisk fordi det innebærer fordommer, stereotyper og rasisme, som er bygget på fastlåste ideer om inn- og utgrupper (Andersson, 2022a, s. 61). I dagliglivet og i mediene benyttes ofte eksempelvis begrepet «etnisk norsk» for å betegne hvite norske borgere med flere generasjoner av nordmenn som forfedre. En slik forståelse av å være etnisk norsk ekskluderer personer med mørkere hudfarge og forfedre fra andre land, som er født og oppvokst i Norge og opplever en etnisk norsk tilhørighet. Videre plasserer blant annet SSB (2023) personer med en norskfødt forelder og en utenlandsfødt forelder i samme kategori som personer med to norskfødte foreldre, noe som fører til at fenotypiske trekk som hudfarge og håretekstur blir oversett – selv om det ansees som en markør på hvem som er «etnisk norsk» i det brede samfunnet. Etnisitet viser dermed ikke bare til en forestilling om felles opphav, men også indirekte til ytre karakteristikk. Prosjektet har ikke som hensikt å undersøke informantenes etniske tilhørighet, og begrepet er heller ikke egnet for å undersøke samspillet mellom hud og hår slik prosjektet har som mål.

Litteraturgjennomgangen tar utgangspunkt i land utenfor Norden som benytter «rase» som begrep. Selv om det i nordiske land er et lite brukt begrep kan det være hensiktsmessig i en slik kontekst å benytte det, da det alternative begrepet etnisitet ikke belyser det samme som «rase». Dette prosjektet belyser fenotypiske trekk som håretekstur og hudfarge, og hvordan disse er i samspill. Etnisitet er et begrep som ikke fanger opp dette samspillet, og «rase» er et begrep som ikke passer den norske konteksten slik det gjør i land som USA og Storbritannia. På bakgrunn av dette har jeg valgt å benytte begrepet *melaninrik* for å vise til personer med mørkere hudfarge og afrotekstureret hår. Melaninrik er et relativt nytt begrep (Språkrådet, 2023) og er et nøytralt egnet og deskriptivt begrep som er tilpasset informantene i datamaterialet og prosjektets hensikt.

3.1.2 Rasialisering

Rasialisering er knyttet til rasisme, og beskriver hvordan språk, utseende, etnisk identitet, religion og/eller kultur kan føre til at man er særlig utsatt for rasisme eller rasismelignende

holdninger og handlinger (Olsen, 2022, s. 95). Rasialisering er en prosess der «rasetenkning», bevisst eller ubevisst, blir brukt til å kategorisere individer eller grupper basert på deres antatte etnisitet, og innebærer at et sett med egenskaper sees på som iboende for medlemmer av en gruppe på bakgrunn av deres fysiske eller kulturelle særtrekk (Massao, 2022, s. 107). Det handler ikke om hva noen *er*, men er en aktiv prosess som noen *gjør*. Hensikten med begrepet rasialisering handler i stor grad om å rette oppmerksomheten mot kropp, og hvordan kroppen danner utgangspunktet for ulikhet (Lenz, 2022, s. 406). I de nordiske landene benyttes dermed rasialisering i større grad enn «rase» for å studere prosesser som bidrar til ulike former for rasisme og makthierarkier. Andersson (2022b, s. 64) skiller mellom makro- og mikroteorier om rasialisering, hvor makroteorier ser på hvordan rasialiseringprosesser har formet stereotypiske forestillinger som varierer i tid og rom, mens mikroteorier vektlegger sosial interaksjon og hvordan identitet preges av disse stereotypiske forestillingene. For individer som passer stereotypiske forestillinger kan det være vanskelig å unngå å bli tilskrevet en identitet som man selv ikke føler tilhørighet til. Dette muliggjør at majoriteten tilskriver minoriteter rasialiserte identiteter, uavhengig av hvordan minoritetene selv måtte ønske å identifisere seg (Massao, 2022, s. 112).

Frantz Fanon har gjennom uttrykket «rasialisering av sinnet» vært opphavsmannen for begrepet rasialisering. Ifølge Fanon (referert i Massao, 2022, s. 111) har prosessen røtter i kolonialismen som bidro til at kolonialiserte land ble sett på som en enhetlig gruppe, og ignorerte mangfoldet som eksisterte både mellom kolonialiserte land og innad i et kolonialisert land. I ettertid har Fanon blitt kjent for sin analyse av hvordan gjentatte erfaringer med rasisme kan føre til at de som blir utsatt for dette internaliserer de negative forestillingene. En slik internalisering innebærer at rasistiske ideer ubevisst preger selvbildet til melaninrike (Andersson, 2022a, s. 136). Rasialisering fungerer dermed både som et begrep og analytisk verktøy for å identifisere prosesser som skaper stereotypiske forestillinger hvor melaninrike på bakgrunn av deres ytre kroppslige kjennetegn tilskrives en identitet som ikke samsvarer med deres opplevde identitet.

3.1.3 Mikroagresjon

I *Black Skin, White Masks* har Fanon (2008) tematisert sammenhengen mellom psykiske og sosiale dimensjoner med utgangspunkt i melaninrike minoriteter i hvite majoritetskontekster, og hvordan små drypp av *mikroagresjon* blir en kontinuerlig påminnelse om at man er annerledes og mindreverdige. Dette blir internalisert som en del av selvbildet og identiteten.

Det finnes ulike definisjoner av mikroagresjon, men den følgende definisjonen viser at hendelser på individnivå er tett knyttet til en større kontekst:

Mikroagresjon er en subtil og kjent kommunikasjon som rasialiserte mennesker opplever i mellommenneskelige møter der det antydes at de er underordnede, eller det sås mistenksomhet knyttet til deres identiteter, erfaringer eller kunnskap – disse mellommenneskelige møtene på mikronivå skjer i rammen av en rasialisert makrokontekst (sitert i Harlap, 2022, s. 150).

Mikroagresjon er hverdagslige handlinger og kommentarer, ofte ubevisste, men som virker nedverdiggende for de det rettes mot. Som mange andre vestlige land er Norge preget av en antakelse om at man er «over rase» og at vi i dag lever i «fargeblinde samfunn». Dette gjør at mindre åpenbare uttrykk for rasisme ofte oversees. Begreper som mikroagresjon og hverdagsrasisme åpner dermed opp for forskning på mer subtile uttrykk for rasialisering, hvor personlige erfaringer med rasisme er i fokus (Døving, 2022d, s. 310; Sue et al., 2007, s. 280). Mikroagresjon er ofte usynlig for hvite individer fordi de er en del av majoriteten, og den dominerende gruppen, og opplever ikke mikroagresjoner slik melaninrike personer gjør. Fordi det er tvetydig, og vanskelig å bevise, faller mikroagresjon utenfor rekkevidden av diskrimineringslovverket, og kan dermed avfeies som en misforståelse eller som en overdreven reaksjon av de som påpeker problemet (Gressgård, 2014, s. 24). For hvite individer er dette én hendelse, men for melaninrike personer vil dette være en av flere hendelser i løpet av en dag, uke eller måned. Forskning viser at slike gjentatte ydmykende hendelser over tid kan være ødeleggende for personers helse og selvbilde (Andersson, 2022a, s. 134; Sue et al., 2007, s. 283-184). Mikroagresjon er hendelser som ubevisst viderefører stereotypiske forestillinger om melaninrike personer som reflekterer at fenotypiske karakteristikk er gjeldende i prosesser som skaper forskjellsbehandling.

3.2 Hegemoni

Gramsci sitt begrep *hegemoni* viser til en subtil maktform hvor den herskende klassen kan sikre et herredømme ved å spre og popularisere sitt verdensbilde til de undertrykte gjennom samfunnsinstitusjoner som medier, utdanningssystem og økonomi (Gundelach, 2008, s. 105). En historisk epoke kan bli hegemonisk gjennom ideologi og økonomi: for å oppnå kulturelt hegemoni må den dominerende gruppen utvikle et verdensbilde som appellerer til et bredt spekter av andre grupper i samfunnet, og vise at deres interesse er for samfunnets beste som

helhet (Lears, 1985, s. 571). Essensen av hegemoni er legitimering, hvor ideer, verdier, og erfaringer fra dominerende grupper valideres i den offentlige diskursen, mens de underordnede gruppene ikke valideres (Lears, 1985, s. 574). Hegemoni er dermed en maktform som gjerne tas for gitt og ansees som en naturlig del av samfunnet. Eksempelvis under kolonialismen spredte koloniherrerne sitt verdensbilde av melaninrike som underordnet de hvite, noe som ble legitimert gjennom den naturvitenskapelige inndelingen av «menneskeraser». Et slikt kolonialt verdensbilde ble på denne tiden akseptert og tatt for gitt som en naturlig del av samfunnet. Hegemoni viser her til hvordan en bestemt del av befolkningen setter standarden for samfunnets helhetlige vurdering, omtale, og behandling av mennesker. Diskursen vi omgir oss med i hverdagen tar utgangspunkt i en mannlig hvit heteronormativ middelklasse (Connell, 2005; Craig, 2002; Patton, 2006). I dette prosjektet legges det vekt på at melaninrike personer med afroteksturert hår, og særlig melaninrike kvinner, er marginalisert i et dominerende hvitt og maskulint hegemoni.

3.2.1 Hegemonisk maskulinitet

Hegemonisk maskulinitet er definert som en praksis som legitimerer menns dominerende posisjon i samfunnet og rettferdiggjør underordningen av kvinner og marginaliserte måter å være mann på (Connell, 2005, s. 77). Hegemonisk maskulinitet er også et analytisk verktøy for å identifisere holdninger og praksiser som opprettholder kjønnsulikhet, som involverer både menns dominans over kvinner, og makten noen menn har over andre menn. Denne dominansen går ofte ut over minoritetsgrupper. Begrepet benyttes for å forklare hvordan og hvorfor menn opprettholder dominerende sosiale roller over kvinner, og andre kjønnsidentiteter som oppfattes som feminine. I et hvitt og maskulint hegemoni spiller melaninrike maskuliniteter en symbolsk rolle for hvit kjønnskonstruksjon (Connell, 2005, s. 80). Til enhver tid er det én form for maskulinitet som anerkjennes fremfor andre maskulinitetsformer. Det kroppsliggjorte idealet av maskulinitet krever at andre menn skal posisjonere seg i forhold til idealet, samstundes som den legitimerer kvinner som underordnet menn (Connell & Messerschmidt, 2005, s. 832). Hegemonisk maskulinitet er et nyttig begrep for å forstå melaninrike personer (særlig melaninrike menn) og hvordan de navigerer seg i et hvitt maskulint hegemoni.

3.2.2 Interseksjonalitet

Interseksjonalitet har sine røtter fra melaninrike kvinners kamp for likhet og anerkjennelse i USA under mantra som «*Ain't I a Woman?*» der melaninrike kvinner ønsket å synliggjøre at de falt mellom to stoler under den politiske rettighetskampen (Orupabo, 2014, s. 330). Begrepet ble først presentert av Crenshaw som ønsket å understreke at svarte kvinner både ble utsatt for sexisme og rasisme, hvor kjønn og hudfarge ikke kunne adskilles i analyser av melaninrike kvinners sosiale situasjon (Egeland, 2008, s. 129). Melaninrike kvinners erfaringer er ikke tilsvarende hvite kvinners erfaringer, selv om de ved å være kvinne vil ha noen felles erfaringer. På samme måte har melaninrike kvinner ulike erfaringer til melaninrike menn, selv om de ved å være melaninrike også vil ha noen felles erfaringer (hooks, 2000, s. 16). Interseksjonalitet er dermed et begrep som viser til at flere ulikhetsdimensjoner virker samtidig. Mennesker som skiller seg fra den hvite hegemoniske maskuliniteten i form av deres kjønn, seksualitet, klassebakgrunn, alder eller etnisitet, utsettes ofte for flere, og sammensatte, former for stigmatisering og forskjellsbehandling, som former komplekse sosiale ulikheter (Andersson, 2022a, s. 204; Collins, 2015, s. 2). Et utgangspunkt i forskningen på interseksjonalitet, i likhet med den opprinnelige melaninrike kvinnens kritikk mot hvit feminisme, er å vise at rasisme sjelden kun involverer relasjoner mellom «hvit» og «svart». Både den som utøver og den som blir utsatt for rasisme har et kjønn og en klassebakgrunn, og det finnes dermed både kjønns- og klassespesifikke former for rasisme (Andersson, 2022a, s. 72). Interseksjonalitetsperspektiver gjør det mulig å beskrive maktrelasjoner som melaninrike personer møter, og bidrar til å belyse både likheter og forskjeller mellom melaninrike kvinner og melaninrike menn.

3.3 Identitet

Identitet som begrep brukes om både individers og gruppers definisjoner av seg selv, om tilskrevet identitet fra andre, og om egenskaper som alder, kjønn, klasse, og etnisitet (Syltevik, 2008, s. 118-119). Det viser til hvem vi er som menneske, både som enkeltindivider og som medlem av en gruppe. Mennesker har ikke kun én identitet, men flere identiteter vi veksler på. Identiteten som arbeidskollega eller forelder vil være forskjellige fra hverandre, og en person med bakgrunn fra både Norge og Sør-Afrika vil kunne veksle mellom en norsk, en sør-afrikansk, og en afro-norsk identitet som en miks av både norsk og sør-afrikansk identitet. Dermed er identiteter kontekstuelle. Gjennom samhandling med andre individer er identitet i

en stadig endring. Kroppen er en sentral del av menneskers identitet fordi den kontinuerlig tolkes i samhandling med andre individer og forstås gjennom den sosiale verden. Identitet er dermed noe som gjøres, og forstås her som noe fleksibelt og flytende.

3.3.1 Inntrykksstyring

Goffman (1959) fremstiller hverdagslivets samhandling som et teater hvor man selv er en skuespiller i et rom med andre individer som publikum. Sammen med andre mennesker søker man alltid etter å presentere et bestemt bilde av seg selv ved å styre inntrykket andre får av deg som et menneske. Dette er kjent som *inntrykksstyring* (Sandberg, 2008, s. 124).

Inntrykksstyring viser til både den verbale og ikke-verbale praksisen vi anvender for å presentere et bestemt bilde av oss selv til andre gjennom kontrollen av hva vi sier og gjør, eller hva vi ikke sier og gjør (Appelrouth & Edles, 2016, s. 539). Det handler ikke bare om å presentere seg selv i et godt lys, men også fremme seg selv på en måte som samsvarer med de normene og reglene som gjelder i en situasjon. Denne handlingen er noen ganger en aktiv og bevisst handling, mens det i andre tilfeller vil være en ubevisst handling. Uavhengig vil inntrykksstyring være formet av individets sosiale status eller av de normene og antagelsene som individets gruppe forventer (Goffman, 1959, s. 6). Inntrykksstyring kan også kobles til Goffman sitt arbeid om *stigma* hvor han undersøkte hvordan mennesker med markerte, underordnede, eller uønskede identiteter, håndterer deres identiteter i samhandling med andre mennesker. Her skilte han mellom usynlig og synlig stigma. Begge formene viser til kjennetegn ved en person som avviker fra det som regnes som «normalt» eller «typisk» enten ved å være usynlig som eksempelvis alkoholiker, eller synlig ved å ha en annen hudfarge (Andersson, 2022a, s. 137). Individer med melaninrik hud og afroteksturert hår kan på bakgrunn av deres fenotypiske karakteristikk dermed oppleve synlig stigma, fordi deres fenotyper skiller seg fra majoriteten. Begreper som inntrykksstyring og stigma bidrar til å belyse hvordan mennesker med ulike etniske bakgrunner og fenotyper håndterer hverdagslige møter.

3.3.2 Dobbel bevissthet

The Souls of Black Folk er et samlet verk av essayer fra W.E.B. Du Bois (2011) som skildrer hvordan afroamerikanere som en undertrykt gruppe navigerte seg i det tidligere «rase-segregerte» amerikanske samfunnet som var preget av et hvitt hegemoni. Her fremmet Du Bois begreper som *dobbel bevissthet* og *slør* for å beskrive opplevelsene til melaninrike i

USA. Du Bois hevdet at melaninrike amerikanere var født med et slør som separerte dem fra resten av samfunnet, og at melaninrike personer ikke hadde én selvbevissthet, men en dobbel bevissthet – som var evnen til å se seg selv gjennom blikket til omverdenen (Diallo, 2022, s. 364). Dobbelt bevissthet er en form for «rasebevissthet», eller en bevissthet om rasisme som system, hvor man som melaninrik ser seg selv gjennom det hvite blikket. Dette kan oppleves som en byrde. Det hvite blikket skaper et delt og stridende bilde av melaninrike fordi bildet av melaninrike på den ene siden produseres av den dominerende hvite kulturen, men på den andre siden opprettholdes et bilde av melaninrike fra de melaninrike selv (Smith, 2003, s. 189). Dobbelt bevissthet er basert på at man ikke opprettholder enten en amerikansk eller en afroamerikansk identitet, men at man har en både-og identitet, man er både amerikansk og afroamerikansk (Du Bois & Wortham, 2011, s. xvi). I dette prosjektet benyttes dobbel bevissthet som et analytisk verktøy som kan belyse hvordan melaninrike personer i Norge ser seg selv og forstår seg selv utenfra, som kjennetegnes som den hvite majoritetens blick.

De overordnede teoriene og begrepene som er presentert kan forstås ut ifra et postkolonialistisk rammeverk. Postkolonialisme handler om sammensatte relasjoner mellom fortid og samtid og mellom europeisk kolonihistorie og samtidens globalisering hvor bestemte historiske, sosiale, og politiske prosesser skaper og styrker kategoriseringen av noen som kjente: den hvite majoriteten, og andre som fremmede: den melaninrike minoriteten (Olsen, 2022, s. 96). Et postkolonialt perspektiv forstås ut fra et historisk perspektiv hvor minoriteter som «de andre» i dag er et resultat av hvordan europeere og nordamerikanere behandlet og dominerte over andre mennesker i tidligere historiske epoker (Andersson, 2022a, s. 100). I samsvar med Døving (2022d, s. 313) er begrepsavklaringen tilpasset en norsk kontekst. Begrepene benyttes som et sensitiverende analytisk verktøy for å forstå datamaterialet.

4.0 Metode

Som vist i litteraturgjennomgangen er det gjennomført lite forskning på personer med afrikansk bakgrunn, og særlig hvordan samspillet mellom hårtype og hudfarge forstås av samfunnet. For å undersøke personer med afroteksturert hår har jeg valgt å benytte meg av en kvalitativ tilnærming, hvor fokusgrupper har blitt benyttet som metode. Kvalitativ metode er egnet for å undersøke hvordan personer forstår det samfunnet de lever i, hvilke opplevelser og erfaringer de har fra deres eget perspektiv, og hvordan man forstår betydningen av disse opplevelsene (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 157). Gjennom fokusgrupper får man tilgang til menneskers opplevelser fra deres eget perspektiv i samhandling med hverandre og intervjuer (Morgan, 1997, s. 6). Forskningsdesignet er inspirert av en Stegvis-Deduktiv-Induktiv tilnærming (SDI) hvor man starter induktivt ved å jobbe fra datamaterialet mot teori, og etter hvert ser på disse koblingene deduktivt ved at man sammenligner det mer teoretiske til det mer empiriske (Tjora, 2021, s. 20). Selv om masteroppgaven tar inspirasjon fra SDI er det preget av et flytende og fleksibelt rammeverk som undersøker afroteksturert hår som case (Ragin & Amaroso, 2019).

4.1 Utvalg

I kvalitative intervjuer blir de i utvalget gjerne valgt på bakgrunn av at de kan uttale seg og reflektere om temaet som undersøkes. Et slikt utvalg er basert på *strategisk utvalg* hvor man systematisk velger personer som har spesifikke kjennetegn eller trekk som man ønsker å undersøke for å belyse fenomenet som studeres (Silverman, 2020, s. 63; Thagaard, 2018, s. 54). Gjennom masteroppgaven ønsket jeg å undersøke personer med afroteksturert hår. Det ble utviklet visse kriterier som måtte oppfylles for å bidra til studien.

4.1.1 Utvalgskriteriet

Det første kriteriet var at man hadde afroteksturert hår, og det var opp til informantene selv å vurdere om de hadde afroteksturert hår. Det andre kriteriet var å ha to- eller flerspråklig bakgrunn. Dette for å få tak i informanter som hadde enten to foreldre født i et annet land eller en norskfødt forelder og en forelder født i et annet land. I ettertid så jeg en svakhet ved å benytte «to- eller flerspråklig bakgrunn». En tilbakemelding som jeg fikk under rekruttering, gjorde meg bevisst på at «to- eller flerspråklig bakgrunn» kunne misforstås som at man bør kunne to eller flere språk. Det hadde dermed vært mer hensiktsmessig å benytte «to- eller

flerkulturell bakgrunn» for å få frem at jeg ønsket å rekruttere personer med en flerkulturell bakgrunn¹⁷. Det tredje kriteriet var en aldersbegrensning fra 20 til 30 år. Jeg ønsket å undersøke personer som nylig har gjennomgått prosessen fra å være ungdom til ung voksen, eller som befinner seg i dette stadiet. Sammenlignet med en eldre aldersgruppe vil informantene i min studie ha tydeligere erindringer fra barne- og ungdomsårene, da det ikke er lenge siden de har vært i dette stadiet. En av informantene viste seg å være 19 år. Jeg valgte å beholde informanten blant annet fordi det var krevende å få tak i mannlige informanter, men også fordi han var ferdig med videregående og dermed hadde påbegynt en ny fase i livet mot ung voksen.

4.1.2 Rekruttering

Etter at utvalget og utvalgskriteriene var bestemt var det tid for å rekruttere informanter til datainnsamlingen. Rekrutteringen tok sted fra september til desember i 2022. Jeg utformet et informasjonsskriv¹⁸ ved å benytte en mal fra NSD¹⁹. Informasjonsskrivet ble delt ut til personer som ønsket å delta på intervju og inneholdt i henhold til NESH²⁰ (2016, s. 13) informasjon om hva deltakelse innebærer, hvordan intervjuet foregår, estimert tid for varighet, informasjon om bevaring av personopplysninger, og hvem som har tilgang til informasjonen. Jeg utformet også en forenklet tekst med innhold om studien. Denne teksten ble delt med mitt eget nettverk og andre aktuelle steder for å rekruttere informanter. Ved interesse for deltakelse ble informasjonsskrivet utdelt for å gi tilstrekkelig informasjon, og for innsamling av informert og skriftlig samtykke. Utgangspunktet for ethvert forskningsprosjekt er prinsippet om at forskeren må ha deltakernes informerte samtykke (Thagaard, 2018, s. 22).

På min egen Facebook-side publiserte jeg et innlegg som var offentlig tilgjengelig og delbart²¹. Gjennom innlegget fikk jeg kontakt med de to første kvinnelige informantene. En slik rekruttering er et *frivillig utvalg*, da man deltar fordi man ønsker og er interessert i forskningstemaet (Seale, 2018, s. 167). Jeg forsøkte å benytte snøball-metoden for å spørre om de kjente noen andre, spesielt menn, som kunne tenke seg å delta. Dette lyktes ikke. *Snøballmetoden* er basert på at man kontakter personer som har de egenskapene som er relevant for studien og at man deretter ber personene om navn på andre som har tilsvarende

¹⁷ På bakgrunn av dette har jeg benyttet flerkulturell bakgrunn i studien.

¹⁸ Se *Vedlegg 1: Informasjonsskriv*.

¹⁹ Norsk Senter for Forskningsdata, i dag kjent som SIKT.

²⁰ Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora.

²¹ Innlegget ble delt 26 ganger.

egenskaper (Thagaard, 2018, s. 56). Det ble også publisert gjennom Facebook-gruppene «UIB – Børs – Kjøp/selg bøker, Billetter, annet», som er en stor gruppe med studenter ved UiB, «Curly Hair Method Norge / Naturlig hår» og «Norwegian Naturals», som er grupper for personer med naturlige krøller, og «Afro-Norsk Excellence», en gruppe som støtter melaninrike personer i Norge. Det var lite respons i disse gruppene. Jeg oppfattet at flertallet av gruppe medlemmene enten var sentrert i Oslo og omegn, falt utenfor aldersgruppen, eller at innlegget forsvant mellom andre innlegg. Den manglende responsen kan ha en sammenheng med dette.

Gjennom mitt eget studentmiljø kom jeg i kontakt med en kvinne som ønsket å bidra. Her benyttet jeg snøball-metoden og fikk rekruttert en kvinnelig informant til, noe som ga meg fire kvinnelige informanter totalt. Videre tok jeg kontakt med nettsiden «Krølltopp». Krølltopp (u.å.) er en nettside for krøller med hovedfokus på teksturert hår hvor de blant annet reiser rundt for å holde ulike arrangementer som kurs, foredrag, og workshops knyttet til krøller og teksturert hår. Under datainnsamlingen holdt de workshop i Bergen og jeg fikk mulighet til å være med på alle tre møtene for å rekruttere informanter. Gjennom workshopen ble den første mannlige informanten rekruttert ved frivillig utvalg. Jeg benyttet her snøball-metoden og fikk tak i enda en mannlige informant, som totalt ga meg to mannlige informanter. På Krølltopp sin Instagram²² fikk jeg muligheten til å dele informasjon om studien min²³, hvor jeg kom i kontakt med den femte og siste kvinnelige informanten.

Jeg undersøkte videre i mitt eget nettverk og kom i kontakt med en mannlige informant som ønsket å bidra. Gjennom min mor fikk jeg kontakt med to mannlige informanter. Hun hadde på besøk i en frisørsalong fått kontakt med to mannlige informanter som ønsket å bidra til masteroppgaven. Etter rekruttering hadde jeg fem mannlige informanter og fem kvinnelige informanter som utgangspunkt for fokusgruppene.

4.2 Fokusgruppe

Det ble gjennomført to *fokusgrupper* hvor en gruppe bestod av menn og en gruppe bestod av kvinner. Morgan (1997, s. 6) definerer fokusgrupper bredt som en kvalitativ intervjueteknikk

²² Instagram er et sosialt nettverk som baserer seg på bildedeling.

²³ Direkte tilgang: <https://www.instagram.com/p/CkLiYHCjdE3/>

hvor man samler data gjennom gruppeinteraksjon på et bestemt tema. Gruppediskusjonene gir en komparativ fordel hvor likheter og forskjeller i deltakernes meninger og opplevelser kommer frem, sammenlignet med å analysere separate utsagn fra hvert intervju, slik man gjør i enkeltintervju (Morgan, 1997, s. 10). Fokusgrupper er en spesielt egnet tilnærming dersom man studerer et tema som er lite forsket på eller hvis man er interessert i å undersøke underrepresenterte eller marginaliserte grupper som kan oppleve det lettere å snakke i en gruppe fremfor med kun en intervjuer (Silverman, 2020, s. 223). Fokusgrupper som tilnærming ansees dermed som gunstig for å undersøke personer med afroteksturert hår og deres erfaringer og opplevelser i Norge.

En fokusgruppe består som regel av seks til ti personer, hvor intervjuet ledes av en moderator (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 179). Det er ingen fastsatt regel for hvor stor gruppen skal være og det er uenigheter i hva som regnes som en ideell gruppestørrelse for fokusgrupper. Gruppestørrelsen vil avhenge av forskningsspørsmålet man undersøker, informantene som deltar, problemer med tilgjengelighet, og hvor mange informanter som faktisk møter opp (Tonkiss, 2018, s. 239). Ideelt sett ønsket jeg fire personer i hver fokusgruppe, men valgte å rekruttere fem personer da det gjerne kan oppstå frafall, noe som det gjorde i den mannlige gruppen. Med tanke på å være moderator og ha en viss kontroll i en gruppediskusjon begrenset jeg antall deltakere i forhold til det som gjerne er vanlig i fokusgruppeintervju. Ifølge Tjora (2021, s. 43) bør ikke bruken av metode kun være styrt av faglige hensyn, men også av praktiske forhold. På bakgrunn av en praktisk vurdering for å fremme en gunstig intervjuopprosess valgte jeg å begrense antall informanter i fokusgruppen.

Fokusgruppene i denne studien har en strukturert tilnærming som i henhold til Morgan (1997, s. 40) passer til forskning som ønsker å sammenligne på tvers av grupper. Dette er begrunnet i at jeg ønsker å se på likheter og forskjeller mellom melaninrike menn og melaninrike kvinner, men også fordi det eksisterer lite forskning på dette i en norsk kontekst. Dermed hadde jeg behov for noen faste rammer å forholde meg til. En svakhet ved å velge bort en mindre strukturert tilnærming er muligheten til mer utforskende forskning, hvor man lar informantene ta mer styring og dermed snakke mer fritt, men ved en slik tilnærming er det også vanskeligere å sammenligne fra gruppe til gruppe (Morgan, 1997, s. 40). I mer strukturerte fokusgrupper benyttes en intervjuguide²⁴ med et sett av spørsmål som blir spurt i samme

²⁴ Se Vedlegg 2: *Intervjuguide*.

rekkefølge fra gruppe til gruppe, noe som fører til en verdifull dannelse av gruppeinteraksjon som kan sammenlignes på tvers av grupper i analysefasen (Morgan, 1997, s. 47).

Informantene har på tross av en slik strukturert tilnærming fått mulighet til å fritt fortelle om sine erfaringer, tanker og opplevelser. Sammenligninger som informanter gjør mellom hverandres opplevelser og meninger innad i en fokusgruppe er en verdifull kilde til innsikt i kompleks atferd og motivasjon, noe som er en av styrkene ved å benytte fokusgrupper (Morgan og Krueger, referert i Morgan, 1997, s. 15).

4.2.1 Presentasjon av informantene

Intervjuet med kvinnene ble gjennomført 4. november. Det var planlagt å gjennomføre intervjuet med mennene den 29. november, men på bakgrunn av et frafall grunnet sykdom, og en som ikke responderte, valgte jeg å utsette gruppeintervjuet til et senere tidspunkt i desember. Det kan antas at personen som ikke responderte valgte å trekke seg, da jeg ikke fikk kontakt med personen igjen. Det ble dermed fire mannlige informanter fremfor fem, og intervjuet ble gjennomført den 7. desember. Det er dermed totalt ni informanter; fem kvinner og fire menn. Tabell 1 viser en oversikt over informantene som er fordelt på de to ulike fokusgruppene.

Tabell 1: Oversikt over fokusgrupper og informanter

GRUPPE 1: KVINNER		GRUPPE 2: MENN	
Amanda (24 år)	<i>Far fra Norge Mor fra Afrika</i>	Max (22 år)	<i>Begge foreldre fra Sentral-Afrika</i>
Fiona (27 år)	<i>Begge foreldre fra Øst-Afrika</i>	Samuel (24 år)	<i>Far fra Vest-Afrika Mor fra Norge</i>
Leila (26 år)	<i>Ikke oppgitt</i>	Oskar (19 år)	<i>Far fra Vest-Afrika Mor fra Norge</i>
Alice (25 år)	<i>Ikke oppgitt</i>	Mikael (22 år)	<i>Begge foreldre fra Sør-Amerika</i>
Ada (26 år)	<i>Begge foreldre fra Øst-Afrika</i>		
<i>Varighet: 2 timer og 23 minutter</i>		<i>Varighet: 1 time og 54 minutter</i>	

Informantene er blitt navngitt med pseudonyme navn for å bevare deres anonymitet i henhold til NESH (2016, s. 22-23). Det er ikke alle informantene som har oppgitt foreldrenes landbakgrunn, og dermed står noen som «ikke oppgitt». En av informantene ønsket også at landbakgrunnen til deres foreldre ikke ble nevnt, da man var redd for at dette kunne skape en forverring av allerede forekommende negative stereotypier. For å bevare anonymiteten på bakgrunn av dette har jeg plassert de ulike landene i forhold til hvor på kontinentet de ligger. Dette går under prinsippet om at informanter ikke skal ta skade av å være med i forskningsprosessen (Thagaard, 2018, s. 27). **Mikael** er adoptert fra Sør-Amerika og jeg har dermed valgt å benytte meg av hvor hans biologiske foreldre kommer fra, da hans adoptivforeldre begge er norskfødte. Informantene med en norsk forelder blir gjengitt som vist i Tabell 1, dersom de oppga dette under intervjuet.

Kvale og Brinkmann (2015, s. 125) viser til at mennesker er kroppsliggjorte vesener hvor kroppen aldri vil være nøytral, men vise tegn til kjønn, etnisitet og klasse som også inngår i intervjuet på ulike måter. Informantene ble plassert i homogene grupper hvor de hadde kjønn, melaninrik hud, afroteksturert hår og flerkulturell bakgrunn til felles. En likhet i kroppslige trekk kan ha skapt en dynamikk som fremmer en åpen dialog mellom informantene. Det som skiller gruppenes homogenitet, er om en eller begge foreldre er født i et annet land enn Norge. Dersom det er for stor variasjon mellom personenes sosiale bakgrunn eller livsstil, kan dette påvirke dynamikken i en negativ retning ved at noen bidrar mindre i diskusjonen (Morgan, 1997, s. 35). Hensikten med homogene grupper er å skape en homogenitet i bakgrunnen, og ikke i holdninger (Morgan, 1997, s. 36). Dersom informantene i en gruppe har de samme holdningene og tankene vil dette kunne føre til en mindre produktiv diskusjon mellom informantene.

4.2.2 Svakheter ved utvalget

I begge fokusgruppene var det noen informanter som kjente hverandre. I fokusgruppen med kvinner var det slik at to vennepar var en del av denne gruppen. **Fiona** og **Leila** kjente hverandre, og **Alice** og **Ada** kjente hverandre. Det var dermed kun **Amanda** som ikke kjente noen i gruppen. **Alice** og **Ada** hadde begge sendt meg en melding om at de ønsket å delta, uten at jeg hadde kjennskap til at de kjente hverandre før vi møttes for å gjennomføre intervjuet. Jeg var klar over at **Fiona** og **Leila** kjente hverandre, da **Leila** var blitt rekruttert gjennom snøballmetoden av **Fiona**. Et problem med snøballmetoden som fremgangsmåte er

at utvalget kan bestå av personer som er fra samme nettverk eller miljø (Thagaard, 2018, s. 56). Et standard argument for fokusgrupper er at informantene bør vær homogene, men ikke kjent overfor hverandre. Dette for å unngå å etablere relasjoner av makt og konsensus som blir bragt inn i forskningen, hvor fremtredende personer blir styrende og det skapes en gruppediskusjon hvor det kan være vanskelig for individer å bevege seg vekk fra dette kollektive synet (Tonkiss, 2018, s. 251). Inntrykket var at dette ikke påvirket dynamikken negativt, og **Amanda** var også en av de som bidro mest under intervjuet. Det kan ha en sammenheng med at gruppen var homogen og hadde en felles interesse for temaet etter som alle de kvinnelige informantene, utenom **Leila**, var rekruttert gjennom frivillig utvalg. Informantene ga også uttrykk for dette da de informerte at de opplevde en befrielse av å kunne snakke om erfaringene og opplevelsene rundt det å ha afroteksturert hår med andre personer som har samme bakgrunn. I fokusgruppen med menn kjente to av dem hverandre fra før. **Max** ble rekruttert gjennom **Mikael. Samuel** og **Oskar** kjente ingen fra før. **Max** og **Mikael** sin bekjentskap har samme metodologiske problematikk som de kvinnelige informantene i forhold til snøballmetoden. Inntrykket av gruppedynamikken var likevel god, og dermed kan det antas at gruppens homogenitet har bidratt til en positiv dynamikk.

Et problematisk aspekt ved utvalget er at en del er rekruttert gjennom frivillig utvalg, som har en tendens til å representere personer som er fortrolig med forskning, noe som fører til at personer med høyere utdannelse er mer villig til å delta i kvalitative studier enn personer med lavere utdannelse (Thagaard, 2018, s. 57). Dette er noe som også kommer frem under innledende samtaler før intervjuet starter. Flertallet av informantene er ferdig med eller har startet på høyere studier. Det kunne dermed være interessant i videre studier å se på forskjeller mellom sosiale klasser eller sosioøkonomisk bakgrunn for å undersøke en sosial dimensjon som klasse. Melaninrike personer med afroteksturert hår er generelt forsket lite på i en norsk kontekst, og jeg valgte på bakgrunn av dette å kun forholde meg til kjønn som et ulikhetsaspekt. Alle informantene befant seg i Bergen og omegn. Noen hadde nylig flyttet hit, mens andre hadde bodd her hele livet sitt. Informantene oppga tilknytninger til Bergen, Oslo, og mindre tettsteder i Vestland og Viken fylke. Geografisk bakgrunn er noe man kunne sett på i en fremtidig studie. Norge er et langstrakt land hvor det finnes store variasjoner mellom tettsteder og storbyer. Informantene forteller også om større kunnskap om afroteksturert hår i

Oslo-området grunnet høyere antall mennesker med minoritetsbakgrunn²⁵. En større variasjon i geografisk bakgrunn kunne dermed være et interessant aspekt å undersøke.

4.3 Intervjuprosess

Innledningsvis ønsket jeg å utforme en intervjuguide basert på observasjoner gjennomført gjennom deltakende observasjoner på en frisørsalong rettet mot klienter med teksturert hår. Jeg prøvde å ta kontakt med en frisør som hadde god kjennskap til teksturert hår og jobbet på en av de ledende frisørkjedene i Norge, som ga lite respons. På bakgrunn av begrenset tid valgte jeg dermed å ta utgangspunkt i litteratur, media og egne erfaringer for å utforme intervjuguiden. Blant annet brukte jeg referansepunkter fra nyere media slik som serien *Krøll* og *Min Afro* (Andersen & Mon, 2022; Östberg & Manieri, 2020), men også nettsiden *Krølltopp* (u.å.) og podkasten *Krøllpodden* (Brown, 2021-2022). Intervjuguiden bestod av 17 spørsmål i tillegg til noen underspørsmål. Jeg valgte en lik utforming for begge gruppene, med unntak av noen endringer i ordlyden. Disse endringene er vist med rød skrift for kvinnene og grønn skrift for mennene²⁶. For å skape en gunstig intervjusituasjon startet intervjuet med enklere spørsmål, før det ble stilt mer krevende spørsmål.

4.3.1 Gjennomføring av intervju

Ved intervjustart ga jeg informasjon om informert samtykke som innebærer at informantene deltar frivillig, blir informert om deres rettigheter og at de kan trekke seg når som helst under deltakelsen (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 104). Informantene fikk også mulighet til å stille spørsmål før intervjuet begynte. Intervjuguiden ble benyttet i stor grad, men det ble også gitt rom for at informantene kunne dele historier og tanker som gikk noe utenfor intervjuguiden. Ved å følge intervjuguiden mer fastsatt vil det kunne skape et godt sammenligningsgrunnlag for analysen i henhold til Kvale og Brinkmann (2015, s. 141) som viser til at en standardisert og strukturert intervjuguide bidrar til et godt sammenligningsgrunnlag for analysen. Ifølge Kvale og Brinkmann (2015, s. 47) er det vanlig å skape bekreftelse ved å sende budskapet tilbake til informantene. Dette har jeg forsøkt å gjennomføre i situasjoner hvor klare selvmotsigelser og usikkerhet har oppstått. Dette er noe informantene også har gjort med hverandre gjennom intervjuene.

²⁵ Se analysekapitlene i *5.0 Analyse*.

²⁶ Se *Vedlegg 2: Intervjuguide*.

Informantene var engasjerte og stilte hverandre spørsmål. Etter hvert spørsmål lot jeg dem styre store deler av samtalen da begge gruppene hadde god dynamikk og diskuterte i stor grad det stilte spørsmålet. Det kom frem interessante vinklinger som informantene diskuterte på en forståelsesfull måte overfor hverandre. Kvinnene fortalte i større grad historier som kunne knyttes til forståelsen av hvordan de opplever ulike situasjoner og hendelser med håret i fokus. Disse historiene kunne bli noe lange, og i ettertid kunne jeg ha tatt mer styring for å skape bedre tid til alle spørsmålene. Likevel er de narrative historiene interessante fordi de gir en forståelse av hvordan man snakker, gir fortellingene meningsinnhold og reflekterer over egen opplevelse (Thagaard, 2018, s. 129). De mannlige informantene utfordret hverandres utsagn i større grad, vet at de gjentatte ganger stilte oppfølgende spørsmål som «hvorfor tror dere det?» eller «hva mener du med dette?». Det ble ikke oppfattet som en fiendtlig holdning, men heller en fruktbar diskusjon for oppklaring. Diskusjoner i en gruppe gir informantene mulighet til å respondere på hverandres synspunkter som bidrar til å skape kjennskap til variasjoner i holdninger (Thagaard, 2018, s. 92). Informantene uttrykte etter intervjuet at de hadde lært mye av hverandre. Noen opplevde også en form for åpenbaring av hendelser og opplevelser som man tidligere ikke hadde klart å sette ord på, eller i stor grad hadde tenkt over før intervjuet.

4.3.2 Photo elicitation

Under intervjuet ble det også benyttet *photo elicitation* som er en visuell metode for å innhente mer kunnskap om våre omgivelser enn vi har tilgang til når man baserer seg på observasjoner og intervju (Thagaard, 2018, s. 139). Jeg benyttet photo elicitation som en avsluttende del av intervjuet for å samle informantenes siste tanker og opplevelser rundt temaet. Det ble vist et bilde fra en artikkel hvor artikkelforfatter Ali (2018) er avbildet med håret på fire forskjellige måter. Beskrivelsen til bildet er «NATURLIG: Alt fra slett og perfekt til en vill afro»²⁷. Basert på dette ble informantene spurt om hvilke begrensninger og muligheter de opplevde med deres hår, før jeg helt avslutningsvis spurte om informantene ønsket å ta opp noe som ikke var blitt diskutert, men kunne være relevant for studiens tema.

Photo elicitation fungerte delvis, men det var også noen klare svakheter ved gjennomføringen. Da dette skulle presenteres for den kvinnelige fokusgruppen måtte en av informantene gå.

²⁷ Se Vedlegg 2: Intervjuguide.

Dette gjorde meg ufokusert som førte til at bildet ikke ble vist til de kvinnelige informantene, men vi diskuterte likevel spørsmålet om begrensninger og muligheter. I den mannlige fokusgruppen ble photo elicitation benyttet. De påpekte at det hadde vært enklere å diskutere dersom bildet også presenterte en mann med afroteksturert hår i forskjellige frisyreer. Dette er noe jeg i ettertid har tatt i betraktning og anser som en svakhet i forhold til opplevelsen av manglende representasjon. Den tydeligste svakheten ved gjennomføringen av photo elicitation er at dette ikke ble vist til den kvinnelige gruppen, noe som skaper et svakere sammenligningsgrunnlag.

4.3.3 Svakheter ved intervjuprosessen

Det er noen svakheter man bør ta i betraktning etter gjennomføringen av intervjuprosessen. Blant annet ble det ikke gjennomført et testintervju for å teste hvordan spørsmålene i intervjuguiden fungerte. Ifølge Thagaard (2018, s. 94) er det ideelt og viktig å gjennomføre prøveintervju slik at man kan forberede seg på intervjuet. Som en ettertanke er dette noe som burde vært gjort ved å sette sammen en mini-fokusgruppe med to eller tre personer som passet utvalgsriteriene. Et prøveintervju ville gitt meg trening i moderatorrollen før datainnsamlingen. Dette kunne minsket noe av usikkerheten ved å være moderator og dermed demmet opp for svakhetene som kom frem ved bruken av photo elicitation, men også mangelen på oppfølgingsspørsmål under intervjuet.

Denne studien er eksplorerende, og det hadde vært hensiktsmessig å ha flere fokusgrupper. Flere fokusgrupper kunne vise tegn til et metningspunkt hvor nye fokusgruppeintervjuer ikke hadde gitt mer informasjon enn det som tidligere var samlet inn (Morgan, 1997, s. 43). Hvis diskusjonene i to ulike grupper varierer er dette et tegn på at man ikke har nådd metningspunktet og man bør dermed ha mer enn en gruppe i hver inndeling (Morgan, 1997, s. 44). Det kunne også vært hensiktsmessig å ha en kontrollgruppe med både kvinner og menn. På bakgrunn av tidsaspektet har jeg i samråd med veileder valgt å forholde meg til kun to fokusgrupper. Med tanke på rekrutteringsprosessen ser jeg i ettertid at det kunne vært krevende å få tak i nok informanter til flere fokusgrupper. Jeg har dermed lagt større vekt på å ha færre informanter slik at man i større grad kan gå i dybden av datamaterialet med to fokusgrupper sammenlignet med flere. Dette samsvarer også med Thagaard (2018, s. 59) som viser til at antall deltakere ikke bør være større enn at det er mulig å gjennomføre omfattende analyser, da analysering er både tid- og ressurskrevende.

4.3.4 Transkribering

Selve intervjuet ble tatt opp ved hjelp av et digitalt lydopptak. Dette ble kort tid etter transkribert til tekstform. Transkribering var en tidkrevende prosess og foregikk store deler av desember 2022 og starten av januar 2023. Ifølge Kvale og Brinkmann (2015, s. 206) er intervjuene bedre egnet for analyse når materialet struktureres i tekstform. Jeg valgte å ta med pauser, følelsesuttrykk som latter og «mhm», slik at jeg ved analysering av transkripsjonen hadde en bedre forståelse og husket bedre den dynamikken som var i fokusgruppene, som er en essensiell del av fokusgruppe som intervjumetode. Det er også forsøkt å ta med kroppslige visualiseringer i transkripsjonene, og det har dermed vært viktig å transkribere fortløpende slik at erindringene er så tydelig som mulig. Intervjuet med de mannlige informantene varte noe lengre enn angitt i Tabell 1. Jeg valgte å kutte ned siste del av intervjuet, da det var rettet til å stille meg spørsmål om hvilke tanker jeg hadde rundt temaet. Svar etter dette kan være påvirket av det jeg valgte å dele, og på bakgrunn av dette valgte jeg å ikke transkribere det som en del av datamaterialet.

4.4 Forskningsetiske vurderinger

4.4.1 RETTE

Etter egen vurdering og forhørende samtaler med både NSD og UiB sitt personvernombud valgte jeg å sende inn masteroppgaven til RETTE²⁸ – UiB sitt eget system for behandling av personopplysninger i forskningsprosjekter og studentoppgaver (UiB, 2022). Det var noe uklart i forhold til hvem jeg burde søke til da etnisitet er en underliggende faktor i oppgaven som går under særskilte personopplysninger. Ifølge personvernslåder i NSD vil ikke etnisitet i mitt tilfelle inngå under særskilte personopplysninger slik det er definert i Personopplysningsloven (2018, §9 og §10) om behandling av personopplysninger. Dette siden jeg ikke har spørsmål som direkte er knyttet til etnisitet. Videre rådførte jeg med meg UiB sitt personvernombud som bekreftet at jeg kunne søke til RETTE fremfor NSD.

Søknaden til RETTE ble sendt inn den 3. oktober og prosjektet ble godkjent 17. oktober. I søknaden har jeg krysset av for «rasemessig eller etnisk opprinnelse» som særskilt kategori fordi temaet til forskningsprosjektet åpner opp for at informantene kan gi informasjon om sin egen etnisitet. Det ble spesifisert i informasjonsskrivet og muntlig formidlet før intervjustart:

²⁸ System for Risiko og ETTERlevelse.

«Gjennom frivillig samtykke velger man selv hva man ønsker å svare, eller ikke svare, på spørsmålene som stilles – dette gjelder særlig informasjon om etnisk opprinnelse»²⁹.

Intervjuet er basert på informert samtykke og det var dermed ikke nødvendig å gjennomføre en personvernkonsekvensvurdering etter rådføring med personvernombudet.

Personopplysningene og lydopptakene ble behandlet i SAFE – UiB sine databaser for sikker lagring.

4.4.2 Min forskningsposisjon

Forskning kan aldri være helt objektiv, nøytral eller verdi-fri fordi det er produsert av mennesker som selv befinner seg i den sosiale verden og deres kunnskap reflekterer deres verdier (Ali & Kelly, 2018, s. 45). Dette kjennetegnes av *refleksiv objektivitet*, som handler om å reflektere over sitt eget bidrag som forsker til produksjonen av kunnskap (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 273). Min bakgrunn som norsk melaninrik kvinne med afroteksturert hår har betydning for oppgavens tema fordi mine egne erfaringer og opplevelser har vært inspirasjon for temaet til masteroppgaven. I følge Thagaard (2018, s. 190) vil kjennskap til et miljø i utgangspunktet føre til en utviklet forståelse «innenfra», som vil si at erfaringene man har i et miljø kan gi grunnlag for gjenkjennelse og blir utgangspunktet for den forståelsen man kommer frem til. Jeg er en del av minoritetsbefolkningen i Norge og vil på grunn av min bakgrunn fungere som en «insider». Som insider vil jeg kunne skape en fortrolighet og dermed få tilgang til informantene på en annen måte enn en med majoritetsbakgrunn. På den andre siden presiserer Kvale og Brinkmann (2015, s. 108) at det kan være krevende å opprettholde en profesjonell avstand dersom man som forsker identifiserer seg sterkt med informantene. Det kan skape begrensninger ved at man kan ta nyanser i situasjonen man studerer for gitt. Dette er noe jeg gjennom forskningsprosjektet har forsøkt å være klar over. Selv om jeg kan oppfattes som en «insider» av informantene vil det eksistere et asymmetrisk forhold mellom intervjuer og informant som kan prege dynamikken i intervjuene (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 53). Mine trekk som norsk kvinne med melaninrik hud og afroteksturert hår kan ha ført til en opplevelse av likhet og dermed minsket opplevelsen av dette asymmetriske forholdet.

En redegjørelse for metodevalg og intervjuprosess bidrar til en *transparens* som kan gi økt reliabilitet og validitet. Dette handler om forskningsresultatets konsistens og om det er egnet

²⁹ Se Vedlegg 1: Informasjonsskriv.

til å undersøke det som skal undersøkes (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 276). En slik transparens innebærer at man redegjør for utviklingen av data i løpet av forskningsprosessen og gir en detaljert beskrivelse av forskningsstrategi og analysemetoder slik at en utenforstående kan vurdere forskningsprosessen trinn for trinn (Thagaard, 2018, s. 188). Videre presenteres analyseprosessen og hvordan arbeidet av analysekapittelet har foregått.

4.5 Analytisk prosess

I praksis har det overordnede rammeverket vært fleksibelt og flytende. Et fleksibelt rammeverk viser hvor man skal se og hvilke faktorer man skal se etter uten å forme en klar tanke om relasjonene mellom disse faktorene (Ragin & Amaroso, 2019, s. 68). Videre vil et flytende rammeverk begrense påvirkningen av allerede eksisterende teori, hvor man har en grunnleggende tanke eller ide om temaet man undersøker, men legger disse vekk ved forskningsstart (Ragin & Amaroso, 2019, s. 69). Selv om jeg benytter et fleksibelt og flytende rammeverk, er forskningsdesignet preget av en Stegvis-Deduktiv-Induktiv tilnærming, inspirert av Tjora (2021).

4.5.1 SDI

Et kjennetegn ved SDI er en gjennomgående induktivt drevet nysgjerrighet, der empirien er det definerende utgangspunktet for studiens tema, og hvor bruken av teoretiske innspill er relevant i arbeidets siste fase (Tjora, 2021, s. 20). Innledningsvis starter SDI induktivt ved at man samler inn data og bearbeider dette mot teori før man avslutningsvis jobber deduktiv hvor man ser på tilbakekoblingene og sammenligner fra det «mer teoretiske» til det «mer empiriske» (Tjora, 2021, s. 20). Den deduktive tilbakekoblingen kan gå helt tilbake til datainnsamling, slik man gjør ved Grounded Theory, hvor man jobber mye mellom datagenerering og konseptutvikling (Tjora, 2021, s. 22; Silverman, 2020, s. 127). Under arbeidet i denne studien har jeg jobbet empirinært gjennom analysen uten å vende tilbake til datainnsamling, som samsvarer med SDI som metodologisk tilnærming (Tjora, 2021, s. 23).

Før jeg satte i gang med datainnsamlingen leste jeg meg opp på den allerede eksisterende empirien om afroteksturert hår, som et inspirerende grunnlag for arbeidet med datainnsamlingen min. Den eksisterende empirien ble forstått som sensitiverende i henhold til Blumer (1954), som ga meg en retning å se i, uten at dette dannet faste og rigide rammer for

analysens videre prosess. Analyseprosessen var allerede i gang fra første fokusgruppeintervju, da jeg noterte egne tanker og refleksjoner etter intervjuene, under transkriberingen, og videre i arbeidet med analysematrisen. Slik bearbeiding er noe som skjer bevisst når man aktivt jobber med datamaterialet, men også ubevisst fordi man prosesserer datamaterialet også uten at man selv er klar over det. Etter transkriberingen av datamaterialet lagde jeg en matrise hvor jeg sorterte sitatene inn i tre temaer: *Familie, skole og media*. Dette ga meg en oversikt over hvilke temaer som var gjentakende for informantene mine. Matrisen ble brukt som et verktøy for å organisere den tematiske analyseprosessen og belyste fenomener som virket interessant for videre diskusjon i analysen (Silverman, 2020, s. 127). Dette la grunnlaget for utviklingen av de tre analysekapitlene: *5.1 Tilhørighet, 5.2 Muligheter og begrensninger, og 5.3 Definert av samfunnet*.

4.5.2 Generalisering og overførbarhet

Funnene i studien er noe som bør sees i sammenheng med debatten rundt generalisering; som handler om hvorvidt en studie er relevant ut over det som faktisk studeres og om funn kan være gjeldende for en annen kontekst eller en annen tid (Nadim, 2015, s. 129-130).

Generalisering har vært et omdiskutert tema innenfor samfunnsvitenskapen, og forståelsen av generalisering har ofte vært knyttet til kvantitativ forskning. Debatten har hatt to motstridende stemmer. På den ene siden mener man at generalisering ikke er mulig eller ønskelig i kvalitativ forskning, men kun er gjeldende i kvantitativ forskning med store sannsynlighetsutvalg. På den andre siden argumenteres det for at generalisering også er gjeldende i kvalitativ forskning hvor man benytter få caser og analyserer disse i dybden (Nadim, 2015; Gobo, 2004; Lincoln og Guba, 2011).

Ifølge Gobo (2004, s. 405) kan man enten generalisere fra et utvalg til en populasjon, som benyttes i kvantitativ forskning, eller man kan generalisere prosessen, som er mulig i kvalitativ forskning. Lincoln og Guba (2011) mener at generalisering i kvalitativ forskning ikke er ønskelig, men at likheter i kontekst kan gjøre funn i kvalitativ forskning gyldig ut over det som studeres i en case (Nadim, 2015, s. 133). I dette tilfellet taler man for en form for overføringsverdi. Debatten om generalisering viser hvor utfordrende det er å vurdere om funnene i studien er gyldig eller relevant ut over det som studeres. Dette prosjektet er en eksplorerende og undersøkende studie av personer med afroteksturert hår i Norge, og formålet er å kunne gi innblikk i sosiale prosesser som det er begrenset forskning på. Når det gjelder overførbarhet er det mulig på den ene siden å diskutere om funn i denne studien har en

overførbarhetsverdi til nyere forskning på dette temaet i Norden, hvor studiens funn har en gyldighet og relevans utover dette prosjektet. På den andre siden kan ikke funnene i denne studien nødvendigvis være gjeldende for den samlede populasjonen av melaninrike personer med afroteksturert hår. På bakgrunn av dette velger jeg å ikke ta standpunkt om generalisering, men lar det være opp til leseren selv å vurdere om studien kan generaliseres (eller har en overførbarhetsverdi) til en annen case på bakgrunn av studiens metodologiske og analytiske fremstilling (Gomm et al., 2011, s. 4; Lincoln & Guba, 2011)

Selv om jeg har lagt generaliseringsspørsmålet opp til lesernes egen vurdering er det viktig å være klar over hva studiens informanter kan være en «case of» (Ragin, 1992, s. 225). I en bred forstand kan alle studier forstås som case-studier. Det eksisterer ikke en klar definisjon på hva case-studier er, men det vises ofte til en undersøkelse av få enheter i dybden (Gomm et al., 2011, s. 2). Case blir i denne studien definert som et tilfelle som undersøkes på bakgrunn av at det kan si noe om et fenomen, eller en sosial prosess, som er større enn seg selv (Ragin, 1992; Swanborn, 2010, s. 3). Informantene forstås dermed som en case av melaninrike personer med afroteksturert hår fordi de gir et innblikk i samfunnets forståelse av afroteksturert hår og viser dermed til en prosess som er større enn dem selv. Fordi jeg har valgt å se på kjønn som et aspekt kan informantenes beskrivelse forstås som case av både melaninrike menn med afroteksturert hår og melaninrike kvinner med afroteksturert hår.

5.0 Analyse

Analysen er delt inn i tre overordnede analysekapitler som består av underordnede temaer som baserer seg på informantenes beretninger under datainnsamlingen. Analysekapittel 5.1 *Tilhørighet* omhandler informantenes opplevde tilhørighet og hvordan samspillet mellom idealer og representasjon er med på å forme deres bevissthet om eget hår og hudfarge. Videre omhandler kapittel 5.2 *Muligheter og begrensninger* hvordan tid, kunnskap og tilgjengelighet virker å ha en innvirkning på hverandre i denne studien. Det siste analysekapitlet 5.3 *Definert av samfunnet* redegjør for hvordan informantene opplever at deres hår og hud blir forstått i det store samfunnet.

5.1 Tilhørighet

Et gjentakende element i datamaterialet for dette prosjektet er betydningen av hår og hvordan det er en markør for tilhørighet. Informantene har på hver sin måte gjennom fortellingen av ulike erfaringer og opplevelser vist hva håret betyr for dem, og hvilken betydning det har hatt gjennom oppveksten. Det er noen forskjeller mellom de kvinnelige og mannlige informantene i forhold til hvilken betydning erfaringene har hatt for deres opplevde tilhørighet gjennom oppveksten, men også noen klare likheter.

5.1.1 Idealer

De kvinnelige informantene har i tidligere langstrakte perioder benyttet ulike metoder for å oppnå rett hår. Alle informantene har blant annet brukt rettetang for å rette håret sitt. Dette var det eneste verktøyet **Amanda** tok i bruk, men resten har også anvendt kjemiske behandlinger; **Ada** og **Alice** benyttet behandling «relaxer»³⁰, mens **Fiona** og **Leila** brukte behandlingen «kreatinbehandling»³¹. **Ada** og **Alice** startet å benytte relaxer i tidlig alder:

Ada: «Ja, for vi [*Ada* og *Alice*] brukte jo relaxer når vi var små. [...] Det er i hvert fall en metode for å fikse håret litt for å se fin ut til fest. [...] Selvfølgelig skal du ikke la det sitte å brenne, men vi tenkte at nå får jeg sånn fint ‘white people hair’».

³⁰ «Relaxer» er en kjemisk behandling for å rette håret eller skape en løsere hårtekstur ved å benytte en krem med sterke kjemikalier som natriumhydroksid.

³¹ «Kreatinbehandling» er en kjemisk behandling hvor man tilfører kreatin til håret som skal bidra til å gjøre håret glattere og dermed en løsere hårtekstur.

Relaxer ble benyttet for at håret skulle se «fint ut», og blir av **Ada** assosiert med «white people hair». Her belyses det at afroteksturert ikke sidestilles med det typisk nordiske håret, og at den ene formen er å foretrekke fremfor den andre. Det som er «fint» knyttes ikke til det afroteksturerte håret, men heller noe som står dets kontrast. For **Ada** og **Alice** ble det å benytte relaxer også tidlig normalisert:

Alice: «Men så er det jo også foreldrene våres. De, altså de har jo oppfordret helt sykt til å ta relaxer. [...] Så de er på en måte med på å relaxe håret våres. [...] Også finnes det jo en egen barnerelexer».

Alice belyser at det å relaxe håret ikke bare handler om egne preferanser, men også noe man er blitt oppfordret til å gjøre fra tidlig alder av foreldrene. Å benytte relaxer fra ung alder ble fremstilt som en del av hverdagen. For foreldrene kan dette ha vært en prosess som de har tatt med seg videre fra sine egne foreldre. En slik prosess kan forstås som en form for generasjonsoverføring. Både den hverdagslige fremstillingen av relaxer og generasjonsoverføring kan bidra til en internalisert forståelse av at rett hår er det fine, mens afroteksturert hår er en kontrast til dette. **Alice** påpeker også at det finnes «en egen barnerelexer», som markerer at relaxer ikke kun er ment til voksne mennesker, men at det også finnes et marked som retter seg mot barn. Dette markedet er preget av idealer som Rhode (2010) påpeker er definert ut av en hvithetsnorm som minoriteter har blitt oppfordret til å akseptere. At det eksisterer et slikt marked for barn viser at man fra en tidlig alder blir utsatt og påvirket av skjønnhetsidealer som idealiserer kontraster til afroteksturerte håret.

I dag benytter de kvinnelige informantene for det meste kun rettetang som verktøy til å rette håret. De kvinnelige informantene retter håret sjeldnere enn de gjorde tidligere i oppveksten, men reflekterer over deres naturlige hår gjennom barndommen:

Amanda: «Etter hvert begynte jeg å rette det da. Det var også fordi folk på skolen begynte å være sånn: 'Håret ditt hadde vært så fint hvis det hadde vært rett', også videre».

Fiona: «Jeg begynte å bruke ‘weave’³² [og flette meg] når jeg begynte å studere [...], og jeg brukte det egentlig på grunn av at jeg ikke orket å ta vare på håret mitt. Jeg bare gadd ikke, det tar så vanvittig mye tid».

For **Amanda** ble retting av håret en del av hverdagen som barn fordi det ble påpekt at håret hadde vært finere «hvis det hadde vært rett». Slike kommentarer synliggjør samfunnets idealer om rett hår. For **Fiona** har hennes naturlige hår blitt skjult i «weave» og fletter, fordi hun «ikke orket å ta vare på håret», og fordi det tok «vanvittig mye tid». Dette viser at afrotekstureret hår blir forstått som noe slitsomt, anstrengende, og noe som krever arbeid. Det oppleves som en jobb å ta vare på håret, noe som innebærer et tidsaspekt³³.

Idealer er noe som ligger i overflaten gjennom hele datamaterialet, og særlig for de kvinnelige informantene. På spørsmål om hvilke håridealer de kvinnelige informantene opplever som typisk for unge kvinner i Norge blir de hegemoniske idealene tydelig. **Fiona** og **Amanda** gjentar idealer som «straight hair» og «stritt hår», hvor informantene nikker i enighet og uttrykker en felles «mhmm». **Ada** legger vekt på at rett hår har vært et ideal fra barndommen til den dag i dag er et ideal om rett hår: «Stritt hår er liksom: ‘Wow!’». Selv om det er en enighet at idealene for unge kvinner i Norge er langt og rett hår, mener **Amanda** at «det er veldig sånn flytende, men jeg opplever ikke å ha sett at tekstureret hår har vært et ideal, på en måte». De kvinnelige informantene opplever dermed at deres afroteksturerete hår ikke er en del av de idealene som er mest fremtredende i samfunnet. Dette tydeliggjør det hvite hegemoniets idealisering av rett hår, som ifølge Patton (2006, s. 45) definerer den sosiale posisjonen til melaninrike kvinner. Videre på spørsmålet om hvilken grad de opplever at deres hår passer inn i de idealene som er diskutert uttrykker de følgende:

Leila: «I veldig liten grad».

Fiona: «Kanskje den ene måneden når jeg retter håret mitt, da føler jeg at jeg passer inn».

Leila: «Ja, når man har rettet håret og har på extensions³⁴».

Alice: «Da er man en del av gjengen».

³² «Weave» er kunstig eller naturlig hårforlengelse. Dette festet ved å enten limes på hodebunnen eller sys inn i fletter.

³³ Se 5.2.1 «Tid er en ting».

³⁴ «Extensions» er hårforlengelse.

For de kvinnelige informantene er det påfallende at deres hårtekstur ikke samsvarer med idealene i det norske samfunnet. **Alice** uttrykker at det er først med rett hår at man er «en del av gjengen» som kan vise til at man føler seg utenfor visse «gjenger» dersom man ikke følger normene og skjønnhetsidealene som i stor del er skapt og styrt av den hvite majoritetsbefolkningen. I den forstand kan hår forstås som en rasialiseringsprosess, hvor man ved å ha rett hår i større grad blir anerkjent som en del av «gjengen» sammenlignet med afrotekstureret hår. De kvinnelige informantene opplever at de typiske idealene om rett og langt hår i større grad var gjeldende i barndommen, og at de nå gradvis har viker fra dette idealet som **Alice** presiserer:

Alice: «Jeg vokste opp med de samme idealene. Jeg tenkte, når jeg vokste opp så ville jeg ha sånt og det var fint. Men som sagt, jo eldre jeg ble, jo mer «embracet»³⁵ jeg mitt eget. [...] Det er ikke det jeg ser opp til nå da, men det har vært».

Særlig **Alice**, **Amanda** og **Ada** uttrykker at de styrende idealene i samfunnet har vært mer fremtredende i oppveksten, og at de i større grad i dag «embracer» håret sitt. De er stolt over håret, omfavner det, og setter pris på de variasjonene og mulighetene afrotekstureret hår gir i form av styling og frisyre. For **Fiona** og **Leila** er idealene enda fremtredende i dag, og de har et mer anstrengt forhold til håret sitt:

Leila: «Mamma prøver å motivere meg til å slutte å rette, hun har selv rettet det tidligere, men har nå sluttet. [...] Jeg retter fortsatt, men håper på at jeg kanskje slutter å rette det en dag».

Fiona: «Jeg kunne egentlig ikke brydd meg om hva andre synes om håret mitt egentlig. Jeg har begynt å gå med hestehale, for jeg liker egentlig ikke å vise krøllene mine. [...] Så jeg har fortsatt et både positivt og negativt forhold til mitt eget hår».

For **Leila** er retting av håret fortsatt en stor del av hverdagen. **Fiona** uttrykker en ambivalens hvor hun på den ene siden ikke bryr seg om hva andre synes, mens hun på den andre siden går med en spesifikk frisyre fordi hun ikke liker krøllene sine. **Fiona** har hatt et anstrengt forhold til håret sitt siden hun var barn. Familien har en løsere hårtekstur enn henne, og uttrykt at hun har «hardt hår»³⁶. For **Fiona** har løsere tekstur blitt ansett som det ideelle i familien. En lysere

³⁵ «Embrace» forstås som omfavnelse og aksept.

³⁶ Dette diskuteres i 5.2.2 *Kunnskapens betydning*.

hud og løsere hårtekstur har ifølge Majali et al. (2017) historisk sett vært en preferanse, spesielt i perioden med slaveri, hvor pengeverdi var knyttet til melaninrike kvinner med lys hud og løsere hårtekstur. **Fiona** kan ha internalisert at løsere tekstur er det ønskede, noe som ville kunne ha påvirket hva hun tenker om sitt eget hår, selv om hun uttrykker at hun ikke bryr seg om hva andre mener.

De mannlige informantene trekker i større grad frem offentlige personer i diskusjonen om idealer, men diskuterer også om hvordan samfunnet oppfatter deres hår³⁷. På spørsmål om hvilke idealer de mannlige informantene opplever som typisk for unge menn i Norge svarer de følgende:

Oskar: «Jeg føler det er litt den der hvite, liksom ... Enten er det sånn kort hår, eller føler dere samfunnet idealiserer kort hår og 'fade'³⁸ liksom?»

Samuel: «Jeg tror egentlig det er mange forskjellige typer, men jeg tror det heller spesielt mer mot et par. Sånn for eksempel langt hår på gutter, det tror jeg som oftest ikke blir likt»

Oskar: «Men det jeg føler liksom at [grunnlaget] er, det er selvfølgelig kort hår med en 'fade' eller noe sånt».

Max: «Det er nok kort og vanlig 'fade'».

Oskar: «Ja, men noen ting blir assosiert med liksom andre ting som for eksempel 'dreads' blir jo assosiert med kriminalitet og lignende fra USA og sånn. Men ja, kort hår og 'fade' er standard. Men hvordan vi passer inn med det? Det er jo også kort hår. Kort hår er på en måte standard. Passer jo med 'waves'³⁹ også, som mange svarte har liksom».

Samtalen belyser at informantene opplever at idealene for unge menn er kort hår, med noe variasjon. Det blir nevnt at hvite er idealet, noe som kan knyttes til hvitt hegemoni som styrende for idealene i det norske samfunnet for unge menn. Et oppfølgende spørsmål var «i hvilken grad opplever de å passe inn i idealene som ble diskutert». De mannlige informantene var enig i at de passet inn i idealene de hadde diskutert og snakket videre om hvilke idealer de selv ser opp til:

³⁷ Dette diskuteres i analysekapittel 5.3 *Definert av samfunnet*.

³⁸ «Fade» er en hårklipp som innebærer å holde det lengre på toppen og gradvis barbere håret nærmere på sidene, og baksiden, så det til slutt blander inn i huden.

³⁹ «Waves» er en frisyre for kort tekstureret hår hvor krøllene med sjampo blir børstet og flatet ut for å skape et bølgete mønster.

Samuel: «ASAP Rocky⁴⁰ sitt hår, jeg synes det er fett.

Max: «Ja, for min del så er det egentlig, altså afroamerikansk hår, og de som treffer mine preferanser. [...] Men mye av det er fra sånne kjendiser som [*Samuel*] sier som ASAP Rocky, Michael B. Jordan⁴¹, så høy[t] profiler[te]».

Mikael: «Men jeg tenker sånn at i Norge ville jeg dratt frem Nate⁴². [...] Eh, og alle vennene mine og sånn, de gjør ganske kule ting med håret sitt».

Samtalen belyser at det er spesifikke profiler som man ser opp til, samtidig som det også finnes inspirasjon i nærmeste vennekrets. Datamaterialet tyder på at det er enklere for de melaninrike mennene å trekke frem konkrete eksempler på personer med afroteksturert hår som man ser opp til sammenlignet med de melaninrike kvinnene. Dette kan sees i sammenheng med at de mannlige informantene opplever å passe inn i de mannlige idealene om kort hår, uavhengig av om de har rett eller teksturert hår, slik som **Oskar** uttrykte: «Det er jo også kort hår, kort hår er på en måte standard. Passer jo med 'waves' også som mange svarte har». Idealene om kort hår på menn er dermed et oppnåelig ideal for melaninrike menn, mens kvinnene opplever at deres naturlige afroteksturerte hår ikke er et oppnåelig ideal for den kvinnelige hårnormen. Det er kun ved å manipulere håret sitt til en løsere håretekstur at kvinnene kan passe inn i idealene. Dette samsvarer også med Craig (2002) som påpeker at melaninrike menns normer i større grad samsvarer med det hvite maskuline hegemoniet ved at de er menn, mens melaninrike kvinner bryter det hvite maskuline hegemoniet i form av at de er både kvinne og melaninrike. Det finnes dermed en opplevd «raseforskjell» som er gjeldende for både melaninrike kvinner og menn, men melaninrike kvinner har også en større opplevd kjønnsforskjell sammenlignet med melaninrike menn.

De mannlige informantene er generelt fornøyd og har et godt forhold til håret sitt. **Oskar** påpeker at: «jeg føler også at forholdet til håret mitt nå er sånn, jeg føler det er bra liksom, i forhold til hva det har vært før». På samme måte som de kvinnelige informantene har **Oskar** selv opplevd en reise i det å omfavne sitt naturlige hår, og at det i noen perioder ikke har vært like enkelt å ha et godt forhold til håret. Det å være glad i sitt eget hår er ikke noe som blir tatt for gitt, som **Mikael** uttrykker: «Ja, jeg føler meg *ganske heldig* for at jeg ikke har negativt forhold til håret mitt eller dårlig konnotasjoner til afroteksturert hår. For det kunne vært noe

⁴⁰ ASAP Rocky er en amerikansk rapper.

⁴¹ Michael B. Jordan er en amerikansk skuespiller.

⁴² Nathan «Nate» Kahungu er en norsk TV-personlighet.

sånn ... det er med deg hele livet». Som det påpekes er det å være tilfreds med sitt naturlige hår noe som kan være krevende, og at man er «ganske heldig» dersom man har et godt forhold og trives med sitt eget hår. Dette kan belyse et internalisert perspektiv som har sitt grunnlag i den koloniale fortiden hvor melaninrike ble rangert på bakgrunn av deres hudfarge og hårtekstur, og som er blitt videreført gjennom generasjoner (Tate, 2022, s. 547).

5.1.2 «Ikke representer oss på den måten der»

Representasjon er sentralt i informantenes fortellinger. Både en mangel og et mangfold av representasjon er noe som diskuteres og bringes opp av informantene gjennom store deler av datamaterialet. Flertallet har opplevd en mangel på representasjon, og særlig de kvinnelige informantene. På spørsmål om man opplever å møte personer med lignende hårtekstur som dem er det generelt en enighet både blant de kvinnelige og mannlige informantene at de i svært liten grad finner personer som har lignende hårtekstur. Dersom de først opplever dette er det som oftest gjennom egen familie, venner med flerkulturell bakgrunn, arbeidsplasser med overvekt av minoriteter, og i enkelte tilfeller forbigående på gaten. Hvilket miljø man befinner seg i kan dermed ha noe å si for den opplevde tilhørigheten:

Fiona: «[...] For inni meg tror jeg at [håret] er veldig stygt, så derfor gjemmer jeg det alltid i en dott. Men jeg har begynt å se veldig mye på YouTube⁴³ og sånt, og så at sånn: ‘Oi, det var faktisk ikke så gale’. Så det er derfor jeg har sluttet å rette håret, og begynt å heller ‘embrace’ det, og ja. Tillate meg selv».

Fiona har et anstrengt forhold til håret sitt, men ønsker å omfavne det. I arbeidet med å omfavne håret ble YouTube et viktig sted for representasjon av mangfold. Det ga inspirasjon til mulighetene man har med et afroteksturert hår og viste ulike hårtyper man kunne finne representasjon i. En slik representasjon er med på å bidra til et positivt og forsterket forhold til håret. Å se mennesker med lignende fenotyper har hatt en positiv effekt for **Fiona**. Det bidro til at hun som ung voksen tillot seg selv i større grad å gå med sitt eget naturlige hår. Den positive effekten av representasjon er også gjeldende for **Amanda**. Frem til ungdomsskolen hadde hun vokst opp i et miljø som var dominert av en hvit majoritetsbefolkning:

Amanda: «[...] Men da jeg begynte på ungdomsskolen, da begynte jeg på en skole der det var mange flere som var minoriteter. Og da var det annerledes og liksom folk som hadde samme

⁴³ YouTube er et globalt og digitalt nettsted for opplasting, visning og deling av videoklipp.

hårtype som meg, og andre hårtyper enn sånn typisk nordisk også videre. Da følte jeg at det plutselig ble en større aksept for det nesten».

Amanda opplever en større aksept for sitt eget hår når hun ser andre med lignende hår som sitt eget, men også hårteksturer som skiller seg fra det typisk nordiske håret. Datamaterialet viser at møtet med økt representasjon bidrar til at man anser seg selv som *mindre annerledes*, fordi man ikke skiller seg ut. Den positive opplevelsen som **Fiona** og **Amanda** opplever, blir også delt med **Ada**:

Ada: «Hvor var afrohåret? Jeg vet ikke med andre, men når jeg først ser det, altså like mye hver gang ... Jeg blir skikkelig glad og liksom, stolt og bare: endelig, yes! Vi ser jo så lite av det».

Ada påpeker at hun ser lite representasjon av afroteksturert hår, men at det betyr mye for henne å kunne se noen som har lignende hårtekstur som henne. For **Ada** bidrar økt representasjon til stolthet over afroteksturert hår. Representasjon belyses dermed som sentralt for informantenes opplevelse av identitet, aksept og tilhørighet. De kvinnelige informantene diskuterer videre representasjon i media:

Fiona: «Og jeg føler i norsk kontekst så, [...] er det ikke alle typer afro de viser. Det er enten 'mixed race'⁴⁴ krøller, eller løsere tekstur på en måte. At de fortsatt ikke helt 'embracer' alle typer krøller da».

Ada: «Ja, jeg er enig. Men det at det i det hele tatt har kommet noe med mørk farge, litt mer varme, litt mer ... ikke bare sydenfargen, ja det synes jeg er dritkult».

Alice: «Ja, jeg føler vi har kommet mer [frem] på at hovedrollene i filmer kan ha vår hudfarge, og vi har kommet mer der enn til hår på en måte. Altså, det er liksom den der 'step by step' da. Det er på en måte nå vi har fått hudfargen vår, men med løsere hårtekstur som [*Fiona*] sier».

Leila: «Og rett hår!».

Alice: «Så jeg bare venter på at de skal komme med vår hudfarge og veldig teksturert hår da. Vi har en vei å gå der synes jeg».

Amanda: «Jeg føler at jeg ser det mye mer i større grad på ... vi ser jo masse på barne-tv på grunn av datteren vår, og jeg ser det på barne-tv veldig ofte. Jeg føler det er veldig tilstedeværende. [...] Altså sånn skikkelig afro. Jeg føler liksom at jeg har sett hele spekteret.

⁴⁴ «Mixed race» viser til en person med to eller flere «raser». Informantene mine som har en norskfødt forelder og en utenlandsfødt forelder kan forstås som mixed-race.

Og det synes jeg er veldig fint. For det viser at datteren min ... jeg kan ikke huske å ha sett så veldig mye til å bli eksponert for så veldig mange med afro i TV og film i oppveksten min da. Også begynner jeg å tenke på at datteren min nå forhåpentligvis blir det da».

Samtalen mellom de kvinnelige informantene tyder på at det nå er en økt representasjon av melaninrike med afroteksturert hår, men at det fortsatt er et begrenset utvalg. Afroteksturert hår med en tettere tekstur er ikke representert i samme grad som afroteksturert hår med løsere tekstur. Informantene opplever at melaninrike personer med en mørkere hudtone blir vist, men i kombinasjon med rett hår eller løsere hårtekstur. Dette samsvarer med Patton (2006, s. 39) som påpeker at melaninrike kvinner som representeres i mediebildet gjerne har en lysere hudtone og løsere hårtekstur. Samtidig antyder **Amanda** at det i media, særlig for de yngste, er et større utvalg av representasjon som viser både mørkere hudtoner og afroteksturert hår i ulike fasonger. Det påpekes også at hun gjennom barndommen i liten grad har blitt eksponert for afroteksturert hår i media, og at dette er noe man ønsker at dagens unge skal bli eksponert for. Denne samtalen illustrerer viktigheten av at minoriteter føler seg sett og inkludert. Videre reflekterer de kvinnelige informantene over hvordan afroteksturert hår ofte fremstilles gjennom en negativ representasjon i media:

Ada: «Når du [*Amanda*] sier det med negative, med barndom ... De gangene jeg så [melaninrike med afrotekstur] sant, det ble veldig ofte i det mange vil relatere til negative konnotasjoner, i sånn 'hood'⁴⁵. Veldig sånn 'ghetto-aktig'⁴⁶. At liksom det alltid blir det amerikanske, altså det var ikke en fin måte å vise frem afrohår på, for å si det sånn. Også er det alltid de som blir gjemt vekk og ikke faktisk vist».

Alice: «Det er det forskjellen har blitt, til at vi får mer hovedroller nå en på en måte. At de som har hatt vårt hår har vært litt sånn bi-roller bak der som en sånn 'ratchet ass hoe'⁴⁷».

Amanda: «Ja, det har alltid vært en sånn spesiell type».

Ada, Alice og Amanda belyser også en ambivalens i representasjonen av melaninrike personer med afroteksturert hår. Selv om det er kommet en større variasjon, eksisterer det negative fremstillinger av afroteksturert hår. Slike fremstillinger kan forme negative

⁴⁵ «Hood» representerer et urbant nabolag som er bebodd av minoriteter og fattige med lavere klassebakgrunn, og assosiert ofte med «rase».

⁴⁶ «Ghetto»-aktig forstås som en fremstilling av fattige minoriteter som bor i «the hood», og assosieres ofte med afroamerikanere i USA.

⁴⁷ «Ratchet ass hoe» forstås som synonymt til ghetto-aktig, men omhandler i større grad en person som krever oppmerksomhet og har lite klasse.

stereotyper som påvirker hvordan samfunnet ser og forstår melaninrike personer med afroteksturert hår. Negativ representasjon bidrar til rasialisering, hvor personer som har lignende fenotyper plasseres i en gruppe som de ikke selv føler tilhørighet til. Typiske forestillinger av melaninrike personer er stygge, farlige, voldelige og kriminelle (Craig, 2002, s. 24; Lenz, 2022, s. 403-404). Slike rasialiseringprosesser er preget av «rase», hvor samfunnets forståelse av hud og hår leses inn i et individ. Tvetydigheten som kvinnene belyser, er også noe som diskuteres blant de mannlige informantene:

Oskar: «Jaja, det er jo masse svart media på en måte. Og det er jo med på å inspirere liksom. [...] Også hvis de på en måte representerer den [svarte] kulturen bra ... [Men] jeg skjønner ikke hvordan samfunnet på den ene siden er sånn: ‘Oh my God, svarte er ditten og datten’, men samtidig er alle de unge sånn: ‘Oh my God, han kule svarte, han har fletter’, og alle hører på svart musikk og konsumerer svart kultur, men samtidig er det liksom sånn; ‘du kan ikke få jobb hos oss’ ... skjønner du?».

Oskar legger vekt på at en positiv representasjon av melaninrik hud i media er viktig. Han uthever også at samfunnet på den ene siden glorifiserer representasjonen av melaninrike i media, mens det på den andre siden blir satt begrensninger for melaninrike personer i for eksempel arbeidsmarkedet⁴⁸. Det kan tolkes som at de rasialiserte forestillingene i media blir videreført til hverdagslivets institusjoner og internalisert gjennom media. Ifølge Craig (2002, s. 24) er slike assosiasjoner langvarige og har negativ påvirkning på melaninrike og afroteksturert hår. Under intervjuet med de mannlige informantene stilte **Samuel** spørsmål til de andre, om hvite personer kunne bruke fletter, noe som utartet en diskusjon om negativ representasjon:

Max: «For min del; gjør hva du vil, så lenge du klarer å se bra ut i det på en måte. [...] For [Kevin Lauren]⁴⁹, unnskyld meg, men han ser ikke bra ut ... Og det er sånn negative tanker ... ikke representer oss på den måten der liksom!».

Oskar: «[...] Det er ikke sånn at han bare oppfører seg normalt og bare tar fletter fordi han synes det er kult. Han gjør det fordi han prøver å være fra USA og at han er fra ‘trenchesene’⁵⁰ liksom. Og det er på en måte han assosierer også de tingene med den hårstilen, ikke sant? Så det putter egentlig et dårlig rykte for alle oss andre».

⁴⁸ Se 5.3.2 *Profesjonalitet*.

⁴⁹ Kevin Lauren er en norsk rapper og TV-personlighet.

⁵⁰ «Trenchesene» er synonymt med «hood» og viser til et område med en høy andel av personer med lavinntekt, og høy rate av kriminalitet og vold.

Mikael: «Det er som mobbing liksom ...».

De mannlige informantene belyser at noen hårstiler som assosieres med afrikansk kultur blir benyttet av hvite personer. Hvordan hvite personer velger å bære disse hårstilene kan bidra til stereotypier som skaper negative forestillinger som videreføres til melaninrike personer. Dette kan forstås som en imitasjon av hvordan man tror og forventer at personer, med for eksempel dreads, oppfører seg. For **Max**, **Oskar** og **Mikael** handler det om at dersom de ønsker å benytte dreads som en hårstil, vil samfunnet lese dem gjennom de forestillingene som er knyttet opp til hårstilen, og dermed bli plassert i en kategori som de ikke føler tilhørighet til.

Mikael belyser dette videre:

Mikael: «Hvis du skal se på dreadlocks og sånn da, og sammenligne det med hvordan det kom frem i Afrika; det var viktig for kulturen, og det var viktig for liksom kampen mot kolonister og sånn. Sett ut ifra det blir det, du skal sammenligne konnotasjonene da, sånn når Kevin Lauren eller Herman Flesvig skal se sånn der ut, så er det for å bokse det inn i en: ‘alle med braids eller locks er sånn og sånn’. Det er kun derfor meg og [Max] ikke fikk gå med dreads og braids hos [Max] når han er [Vestafrikaner], fordi folk forbinder det med noe negativt da, men det er ikke negativt, det er bare en hårtype. [...] Så jeg tenker sånn gjør hva du vil, men vit hva du gjør, og at det er konsekvenser for det liksom.

For **Mikael** handler det ikke om *hvem* som bærer hårstilen, men *hvordan* man velger å benytte hårstilen. Hvordan en hvit person velger å fremstille seg selv på, med en hårstil som for eksempel dreads, har mye å si for de melaninrike personene som ønsker å benytte denne hårstilen. Ved at man imiterer dreads som en del av noe kriminelt og noe farlig, vil personer som benytter en slik hårstil plasseres i en stereotypisk boks som kriminell. En slik imitasjon kan sammenlignes med «blackface» hvor det dannes et rasialisert bilde av melaninrike som produseres av hvite mennesker (Craig, 2002). Slike fremstillinger bidrar til en rasialiseringsprosess av melaninrike personer og afroteksturert hår. Samtidig belyser **Mikael** at hår opprinnelig ikke har noe verdi ved å påpeke at «det er ikke noe negativt, det er bare en hårtype», men hår har gjennom mange historiske og koloniale prosesser blitt konstruert og sosialisert som en del av «rase». Afroteksturert hår bærer dermed med seg en sosial betydning som leses inn i individet.

5.1.3 «Jeg hadde bare lyst å være som alle andre»

Informantene har alle på et vis opplevd at de er annerledes fra for eksempel familiemedlemmer, klassekamerater eller den generelle majoritetsbefolkningen. Det som er interessant med fortellingene til informantene, er at det gjerne i en tidlig alder har blitt tydelig at de skiller seg fra majoritetsbefolkningen eller klassekamerater. Dette oppfattes som overraskende for informantene, fordi de ikke anser seg selv som annerledes fra andre. På spørsmål om hvordan forholdet til deres eget hår har vært gjennom oppveksten er det flere beretninger om det å føle seg annerledes, og i noen tilfeller også spesifikke hendelser som gjorde det tydelig overfor informantene at de var annerledes:

Amanda: «Det var mye sånn: ‘Oi, så spennende hår du har, kan jeg ta på det?’. Det kan også ha noe å gjøre med at meg og søsteren min som hadde sånn hår som vi hadde, så jeg husker at både de vi var venner med og voksne ansatte var sånn: ‘Oi, herregud så mykt det var – kjempespennende’. Så jeg var egentlig ikke klar over at håret mitt så annerledes ut før det på en måte ble påpekt».

For **Amanda** var det oppmerksomheten og kommentarene som påpekte at håret skilte seg fra venninnenens hår som markerte en annerledeshet. Dette er noe som også **Alice** er enig i: «Alle tenker seg selv som utgangspunkt – dette her er normalt, det andre er annerledes liksom. Så jeg tenkte aldri at håret mitt var annerledes sånn som [*Amanda*] sier». Både **Alice** og **Amanda** opplever at deres fenotyper skiller seg fra majoriteten og ansees som noe «unormalt» og «spennende». **Ada** belyser også at fremhevelsen av fenotypene setter i gang en tankeprosess:

Ada: «For min del var det alltid noen kommentarer. [...] Men det er jo den der, du tenker jo alltid at det er ‘cute’ inntil du kommer til en annen gruppe med folk, med de etnisk norske⁵¹, og de bare: ‘Hva er det for noe? Hvorfor bytter du håret ditt så ofte?’. Også begynner man å tenke: ‘Gjør jeg egentlig det? Er det så rart? Er det så annerledes?’».

Tanken om at man er annerledes enn andre er ikke reell før det påpekes, som **Ada**, **Amanda** og **Alice** sitt utsagn viser. For **Ada** førte de gjentakende kommentarer til en tankeprosess hvor hun ovenfor seg selv stilte kritiske spørsmål som: «er det så rart?» og «er det så annerledes?». En slik selvrefleksjon kan antas å internalisere en forståelse av seg selv som annerledes og

⁵¹ «Etnisk norske», «norske» og «norskinger» blir av informantene benyttet som en henvisning til den norske majoritetsbefolkningen med hvit hudfarge og som gjerne har flere generasjoner av norskfødte forfedre.

problematisk. Kommentarer og oppmerksomhet som tydeliggjør at man skiller seg ut fra gruppen man opplever tilhørighet til ansees her som vanskelig, og særlig da informantene var unge individer. **Amanda** forteller også om en hendelse som ble et vendepunkt i hennes forståelse av hudfarge og hårtekstur:

Amanda: «[...] Jeg husker at på barneskolen så var det en gang [en venninne] som kom bort til meg og bare: ‘Hender det at du skulle ønske at du var hvit noen ganger?’. Og jeg var sånn der: ‘Hæ, hva mener du liksom?’. Jeg visste ikke at jeg så annerledes ut på en måte. For jeg hadde ikke enstet at jeg så annerledes ut og var på en måte en annen type, ikke sant? [...] Også husker jeg at det var ‘the turning point’ på begynnelsen av håret mitt også ... for det var det som var mest tydelig i skillet mellom meg og de andre jeg gikk med».

Sitatet belyser hvordan både hårtekstur og hudfarge må sees i en sammenheng og ikke uavhengig av hverandre. Hår og hud er fenotypiske trekk som vi mennesker legger merke til og benytter i møte med andre individer. Ved at ytre trekk blir påpekt som annerledes tydeliggjorde det at hun «var på en måte en annen type». Dette kan tolkes som henvisning til den sosiale konstruksjonen av «raser». For **Amanda** bidro denne hendelsen til en negativ forestilling av egen hudfarge og hårtekstur. Håret blir forstått som det tydeligste skillet mellom henne og medelevene, og viser til en *kulturell distanse*. Annerledesheten bidrar til en opplevd utenforskap og manglende tilhørighet som de kvinnelige informantene forsøker å løse ved å manipulere håret. **Amanda** har i stor grad rettet sitt naturlige hår, mens løsningen for **Alice** i en periode var «weave»:

Alice: «På ungdomsskolen begynte jeg å prøve meg på ‘weave’, også på videregående var det bare ‘weave’. [...] Jeg tok jo i den ‘weave-en’ for å se ut som resten av folkene, [...] men ‘by fight and force’, du skal se ut som klassekameratene i klassen din, dine venninner ... du prøver ditt beste liksom»

Som **Alice** forteller handlet bruken av «weave» om å se ut «som resten av folkene» og ved å manipulere håret «by fight and force» kunne man ligne på majoriteten. Å manipulere håret til en løsere hårtekstur kan forstås som en *håndtering av kulturell distanse*, ved at man fremstår som mindre «svart» eller mer «hvit», som bidrar til å gjøre den kulturelle distansen mindre. De kvinnelige informantene har på hver sin måte forsøkt å manipulere håret sitt til en løsere hårtekstur for å passe inn i majoriteten, og dermed minske den kulturelle distansen. Dette kan forstås som en form for inntrykksstyring og håndtering av stigma. Ved å rette håret vil

informantene kunne endre en av de ytre karakteristikene som skiller dem ut, og dermed minimere stigma og annerledeshet, men også styre inntrykkene andre leser gjennom håret (Goffman, 1959). For **Amanda**, **Alice** og **Ada** har annerledesheten i størst grad vært knyttet til skole og venner, mens **Fiona** sin opplevelse av annerledeshet i større grad har vært knyttet til familien og forestillingen om at personer fra samme land er like:

Fiona: «Jeg visste at jeg hadde annerledes hår enn nordisk hår, men fra veldig ung alder så hadde jeg veldig annerledes hår enn min mor og mine søstre. Men jeg husker veldig godt når jeg begynte på barneskolen, så fikk jeg en bestevenninne fra [Øst-Afrika]. Og da var det veldig tydelig at, liksom blant de i klassen, norske, lurte på hvorfor meg og hun som var fra samme land hadde veldig annerledes hår. For hun hadde veldig glatt hår. Så jeg merket annerledesheten jeg følte på en måte, at det er en ting å føle seg annerledes fra de norske, men å ha annerledes hår med de du er fra samme land ... Og det fulgte meg egentlig frem til videregående. Da jeg fikk venner på besøk, lurte de på hvordan jeg har annerledes hår i forhold til søsknene mine og meg».

Fiona forteller at hun var klar over at hennes hår skilte seg fra det typisk nordiske håret, men det som var vanskelig var at hennes hår også skilte seg fra familiens hårtekstur. Medelevene antyder en forundring over hvorfor **Fiona** sitt hår var annerledes enn familiens og venninnens, når de tross alt er fra samme land. Forestillingen om at melaninrike personer med afroteksturert hår fra samme land eller innad i en familie har samme hårtekstur kan minne om slave- og kolonitiden da befolkningen i Afrika ble ansett som en felles enhet på tross av at det finnes store variasjoner, både mellom og innad afrikanske land (Massao, 2022, s. 111). En slik forestilling er nok ikke gjeldende i **Fiona** sin historie, men heller en generell nysgjerrighet om hvorfor man er ulik familien og venninnen. Selv om **Amanda** i stor grad har lagt vekk på at det å føle seg annerledes har vært tilknyttet kommentarer fra medelever har hun også opplevd at hennes følelser rundt annerledeshet ikke har blitt validert slik hun skulle ønske:

Amanda: «[...] Men [mamma] var sånn: ‘Men herregud, håret ditt er så fint og håret ditt er så mye lettere’, også videre. Så jeg følte på en måte at det ble litt sånn avfeing. Også husker jeg at jeg hadde litt sånne kjipe følelser knyttet til det. For jeg følte at følelsene mine, og kompleksene mine, i forbindelse med håret mitt ikke ble sett da ... at det var unødvendig at jeg hang meg opp i det. [...] [Familien] har vært relativt nøytrale til det, men kanskje ikke så støttende som det jeg skulle ønske, med tanke på hvordan jeg følte det var å vokse opp med et hår som så annerledes ut enn det alle andre gjorde».

Amanda opplevde at hennes ambivalente følelser til eget hår ikke ble validert. Dette ble begrunnet i at «håret ditt er så fint og håret ditt er så mye lettere». En mulig forståelse av **Amanda** sin opplevelse er at hennes løsere hårtekstur ikke gir henne mulighet til å ha et ambivalent forhold til eget hår på lik linje som personer med en tettere hårtekstur. Dette kan vise til distinksjonen mellom «good hair» og «bad hair», hvor en løsere hårtekstur ofte forstås som «good hair» og tettere hårtekstur som «bad hair» (Banks, 2000). **Amanda** opplever ikke håret sitt som lett, men heller noe som er vanskelig. Det er håret hennes som skaper et skille mellom henne og medelevene. Det kan være krevende å føle at egne opplevelser ikke blir validert når man føler seg så annerledes enn andre og at denne annerledesheten også blir påpekt.

De mannlige informantene har også opplevd å bli ansett som annerledes. For **Mikael** har det alltid vært tydelig at håret var annerledes. **Oskar** og **Max** ble gradvis klar over at håret var annerledes mens **Samuel** kun «har tenkt at han har afro, og det er det». Slik som for de kvinnelige informantene viser noen av fortellingene hvordan de mannlige informantene også forstod seg selv som annerledes gjennom oppveksten:

Oskar: «Sånn på barneskolen [...] hadde jeg aldri et sånn bevisst forhold til at ja, at håret mitt er annerledes. Det hadde jeg ikke på den tiden. Jeg hadde egentlig bare lyst til å være sånn som alle andre».

På barneskolen handlet det i stor grad for **Oskar** om at han ville gjøre, som alle andre rundt seg, fremfor at det handlet om en bevissthet at han var annerledes. **Oskar** fortalte videre at han prøvde de samme hårfrisyrerne som han så på TV, selv om personen hadde en rett hårtekstur. Han fulgte dermed de samme trendene på lik linje som de andre, med sitt naturlige teksturerede hår, og manipulerte ikke hårteksturen sin for å passe inn i trendene. Det var først da **Oskar** flyttet fra Oslo til Bergen, og begynte på ungdomsskolen, at han ble klar over at håret var annerledes:

Oskar: «Så jeg var omringet av bare norskinger. Jeg gikk fra å være i en klasse med to norskinger, til å være i en klasse hvor jeg var den eneste fra Afrika liksom. Så da ble jeg mye mer bevisst på at håret mitt var annerledes».

For **Oskar** er det en miljøforandring som gjør han bevisst på annerledesheten. Han går fra en skole med overvekt av minoriteter med flerkulturell bakgrunn, til en skole med overvekt av personer med «etnisk norsk» bakgrunn. Dette belyser hvordan representasjon er viktig for å skape en opplevelse av tilhørighet. **Mikael** på den andre siden har «vært ganske bevisst på at jeg har hatt annerledes hår. Det var ikke noe som plagde meg sånn egentlig, har liksom alltid likt håret mitt». Selv om Mikael har vært klar over at håret har vært annerledes har ikke dette påvirket hans aksept av håret gjennom oppveksten. **Max** opplevde en endring da han begynte å gå med lengre hår og det afroteksturerte håret ble mer synlig:

Max: «Ungdomsskolen, da fikk jeg endelig lov til å ha litt lengre hår enn det jeg fikk tidligere. Da hørte jeg alle mulige rare ting, alt som har blitt tatt opp nå [hvorfor blir ikke håret vått] til sammenligning av håret mitt med bomull [...] og sauebæsj. Og det var sånn da det begynte å gå opp for meg at jeg kanskje har et unikt hår da, siden jeg er den eneste som får høre disse tingene».

For **Max** blir det tydelig at han er annerledes når afroteksturen blir påpekt gjennom kommentarer fra samfunnet. Slike gjentagende kommentarer forstås som små drypp av mikroaggresjon hvor man kontinuerlig blir påminnet om at man er annerledes. Det som er interessant med **Max** sitt resonnement, sammenlignet med de andre informantene, er at han benytter ordet «unik», fremfor «annerledes». Dette kan vise til at annerledesheten ikke ansees som noe negativt, men heller noe positivt. Når man sammenligner de kvinnelige og mannlige informantene er det merkbart at de mannlige informantene er de som er mest fornøyd med håret sitt gjennom oppveksten, selv om de kvinnelige informantene i stor grad nå har aksept for sitt naturlige hår. Selv om det er tydelige variasjoner i forholdet til håret både gjennom oppveksten og nå, er det generelt en bred aksept, som **Amanda** uttrykker: «Det har vært en reise på å akseptere det, men nå liker jeg bedre at det er annerledes, litt sånn som [*Alice*] sier, at det er så mye man kan gjøre».

5.1.4 Avslutningsvis

I dette kapitlet har jeg forsøkt å belyse hvordan idealer og representasjon påvirker informantenes opplevde tilhørighet. For de kvinnelige informantene er idealene for unge kvinner i Norge rett og langt hår, noe som baserer seg på en hvithetsnorm med utgangspunkt i hvite kvinner. Det krøllete afroteksturerte håret deres står i kontrast til idealet om langt og rett hår. For de kvinnelige informantene var det også vanlig å rette håret fra de var små.

De mannlige informantene opplever, til forskjell fra de kvinnelige informantene, at deres naturlige korte afroteksturete hår passet inn i idealene for unge menn i Norge. For dem er det i større grad hårfrisyrer, som langt hår, fletter, og dreads, som ikke samsvarer med samfunnets idealer. De mannlige informantene har også hatt et bedre forhold til håret deres gjennom oppveksten, noe som kan sees i en sammenheng med at de melaninrike mennene i større grad opplever å passe inn i samfunnets idealer.

Når det gjelder representasjon av melaninrike i samfunnet og media opplever både de kvinnelige og mannlige informantene en tydelig begrenset representasjon. Begge gruppene mener også at det er en økt representasjon i media, men at det fortsatt finnes representasjoner av melaninrike personer som assosieres med negative stereotyper og forestillinger. Slike stereotyper danner rasialiseringsprosesser som, noe også informantene påpeker, kan påvirke hvordan melaninrike kropper leses av samfunnet. Felles for både de kvinnelige og mannlige informantene er opplevelsen av annerledeshet, som kan sees i en sammenheng med samfunnets idealer og begrensede representasjon. Noen informanter har alltid forstått seg selv som annerledes, men for de fleste ble dette tydeliggjort gjennom kommentarer og påpeking av fenotyper i en tidlig alder. Slike hendelser har vært fremtredende i datamaterialet og belyser hvordan hudfarge og hår må sees i en sammenheng.

5.2 Muligheter og begrensninger

Diskusjoner rundt muligheter og begrensninger var noe som var gjeldende gjennom hele datamaterialet. Det var informantenes skildringer av tid, kunnskap og tilgjengelighet som viste hvilke mekanismer som skapte muligheter, og hvilke mekanismer som dannet begrensninger.

5.2.1 «Tid er en ting»

Et gjentakende ord som de kvinnelige informantene legger vekt på er tid, noe de mannlige informantene ikke har diskutert. I det følgende blir det dermed kun lagt vekt på de kvinnelige informantene. Håret oppleves som et tidkrevende element i hverdagen, og ulike metoder for å rette håret har lettet på denne tidsklemmen. Særlig historier fra barndommen legger vekt på at logistikken i forhold til hår var krevende både for dem selv og foreldrene. Ved å rette håret,

eller bruke beskyttende hårstiler, løste dette en del av problemet ved å frigjøre tid og skape en mindre stressende hverdag:

Alice: «Men mødrene våre har sitt eget hår i tillegg. Og klokken er seks om morgenen, de skal på jobb, og de har et barn som ikke vil våkne, og de må fikse håret til barnet, og levere det barnet på skolen, og de skal på jobb selv, og de skal fikse sitt eget hår. Altså stakkars, jeg skjønner at de 'relaxet' oss [*Alice og Ada*].».

Foreldene til informantene har gjerne selv et afroteksturert hår som krever tid på lik linje som informantene. Dersom man har flere barn med teksturert hår som skal rekke skole og barnehage kan dette ta opp mye av tiden på morgenen, som **Alice** påpeker. Ved å benytte ulike metoder for å skape en løsere hårtekstur danner foreldrene en midlertidig løsning som frigjør mer tid i hverdagen. Det å rette håret handler dermed ikke nødvendigvis alltid, bevisst eller ubevisst, om å følge det hvite hegemoniets idealer om rett og langt hår. Tidsaspektet stod også sentral i avgjørelsen om å rette håret. Dette var også en gjeldende problematikk i **Amanda** sin husholdning:

Amanda: «Jeg har en storesøster, så mamma satt liksom én time hver morgen og gredde og gredde og gredde, og vi satt én time og hylgråt, altså ... hver eneste dag! Så etter hvert begynte jeg å rette det da [...]».

Både **Alice** og **Amanda** belyser hvordan hårstell, særlig i barnetiden, opplevdes som noe vanskelig, vondt, og negativt. Det å rette håret er sammensatt av flere elementer som påvirker hverandre, og handler ikke bare om å passe inn i de styrende idealene, men også om å skape en mindre stressende hverdag. Likevel er det verdt å vurdere om dette har en tilknytning til samfunnets idealer. Tid er noe som kun de kvinnelige informantene har tatt opp, og kan knyttes til idealene om at kvinner skal ha langt hår og være stelt, og dermed har hårfrisyrer som krever mer vedlikehold og omtanke. Som **Fiona** uttrykker: «[...] mange kulturer og samfunn spesielt, er assosiert med at kvinner og håret må se stelt ut, du kan ikke ha «bad hair day», som kan vise til samfunnets normer om skjønnhet er særlig knyttet til det å være kvinne (Rhode, 2010). Informantene har også benyttet andre hårfrisyrer som fletter, «wig»⁵² eller «weave» for å løse noe av tidsklemmen:

⁵² «Wig» er kunstig eller naturlig hodehår i form av løshår som er festet til en hette som helt, eller delvis, dekker hodet – kjent som parykk på norsk.

Fiona: «[Jeg endte] med å aldri røre kreatinbehandling selv om jeg har veldig lyst for det er veldig sånn ... det tar veldig lite tid om morgenen. [...] Jeg begynte å bruke 'weave' når jeg begynte å studere. [...] Og jeg brukte det egentlig på grunn av at jeg ikke orket å ta vare på håret mitt. Jeg bare gadd ikke, det tar så vanvittig mye tid. Og jeg tenker på det fortsatt daglig liksom, kanskje jeg skal tilbake igjen til 'weave' for å spare tid. Det er det ... tid er en ting».

Fiona viser i sitt resonnement at det å benytte «weave» og kreatinbehandling for henne ble mindre tidkrevende, og at det er noe hun fortsatt kunne tenke seg å benytte for å løse tidsutfordringene i hverdagen. Alle de kvinnelige informantene har på sin måte uttrykt stell av håret som en tidkrevende prosess, noe **Fiona** oppsummerer ved å legge vekt på at «tid er en ting». Å oppleve at håret er tidkrevende er noe som må forstås i lys av manglende kunnskap, noe som illustreres videre.

5.2.2 Kunnskapens betydning

Kunnskap handler om kjennskapen, forståelsen eller ferdigheten knyttet til noe, som i dette prosjektet er afroteksturert hår. Informantene har ulik kunnskap knyttet til deres eget hår. Noen har fått en gradvis kjennskap til håret gjennom oppveksten, mens andre har måttet lære på egenhånd i en voksen alder. **Fiona** belyste hvordan tidsaspektet har vært sentralt i valget om å rette håret, men knytter det også til kunnskap:

Fiona: «[...] Før rettet jeg en del, og det var fordi jeg egentlig visste veldig lite om hvordan man tok vare på krøller, og letteste utvei var egentlig bare å rette det».

Beretningen til **Fiona** peker på en tett tilknytning mellom tid og kunnskap, hvor mangel på kunnskap fører til lite innsikt i hvordan man kan ta vare på håret. Dette har videre ført til et forsøk på å finne enklere løsninger som å rette håret. For **Fiona** har også mangelen på kunnskap handlet om at hun har hatt en annen hårtekstur enn resten av familien:

Fiona: «Min mor har veldig glatt hår, og hele hennes familie har glatt hår. Så når hun fikk meg ... mitt hår var et arbeid for henne. Hun er [ikke] vandt med det type håret, eller ifølge hun var det hardt hår. Så det var liksom ingen som visste hvordan de skulle deale med håret mitt, så det var det jeg hadde vokst opp med. Håret mitt ble et arbeid for min mor [...]».

Fiona opplevde at familien ikke hadde kunnskap om hvordan man kunne ta vare på hennes hårtekstur. Det som har blitt internalisert gjennom hennes oppvekst er kunnskap om hennes hår som «hardt», og noe som krever «arbeid». Hardt hår kan her forstås i sammenheng med begrepsparene «good hair» og «bad hair». Kommentarer om at håret er vanskelig, og man skulle ønske at håret hadde løsere tekstur, kan bidra til en gradvis internalisering av håret som «bad hair». Ved at det uttrykkes et ønske om at håret skulle hatt en løsere tekstur, blir løs tekstur forstått som «good hair». Skillet mellom «good hair» og «bad hair» er et rasialisert hierarki som uttrykker en forestilling om hudfarge (Banks, 2000). **Amanda** undrer over når **Fiona** begynte å få et mer positivt forhold til sitt eget hår:

Fiona: «Det var egentlig når jeg begynte selv å tenke at ... for jeg følte at jeg ikke hadde noe kunnskap, jeg måtte liksom 'do a lot of research', og bare akseptere. Så jeg har fortsatt et både positivt og negativt forhold til mitt eget hår. [...] Også ja, jeg har sluttet å sammenligne meg selv. Det var egentlig der jeg begynte, slutte å sammenligne med selv med søstrene mine og min mor, og bare tenke at alle hår er veldig forskjellig, og at man på en måte må 'embrace' det på ulike måter, ja».

Fiona påpeker at hun stadig har et ambivalent forhold til håret sitt, men det som har hjulpet henne i reisen mot et mer positivt forhold til håret er økt kunnskap. Hun har selv måttet «do a lot of research», og i prosessen om å øke sin egen kunnskap har hun også akseptert at mennesker har forskjellige hårteksturer, og må omfavne det man selv har. Det er ikke bare **Fiona** som opplever at kunnskap står sentralt i forståelsen av sitt eget hår:

Intervjuer: «Hvilke begrensninger opplever dere med håret?»

Alice: «Det er kunnskap føler jeg. Jeg er en veldig lat person, så jeg gidder ikke å søke opp ting selv heller lenger, selv om jeg burde gjøre det. Så da spør jeg heller venner, men hvis ikke de har så mye kunnskap heller, da sitter vi bare der da».

Alice opplever at manglende kunnskap er det som setter begrensninger for hennes hår, noe også **Fiona** har belyst. På spørsmål om hvilke muligheter de opplever ved deres hår trekker de kvinnelige informantene frem muligheten å lære av hverandre i forhold til kreativitet og utfoldelse. Økt kunnskap er dermed sett på som et mulighetsskapende element. Dette diskuteres også blant de mannlige informantene. Under intervjuet stiller **Samuel** spørsmål om hårstell og kunnskap:

Samuel: «Har dere sett på sånne videoer, hvordan stelle afrohår og sånn?»

Max: «Jeg har ikke gjort det. Det er på grunn av at jeg har vokst opp med tre jenter i familien, så de har liksom gjort forarbeidet for meg».

Samuel: «For jeg merker at dere er mer 'educated'⁵³ enn meg, hundre prosent».

Oskar: «Jeg har på en måte ikke hatt noen sånne kusiner eller noe som gjør alle de greiene, så jeg har liksom fått alle de tingene fra nettet».

Mikael: «Jeg har hatt ganske flaks fordi der jeg vokste opp er det veldig mange fra [ulike afrikanske land] [...]. Så de lærte meg veldig mye, og mødrene og søstrene deres lærte meg mye. Og frisøren min som lagde dreads på meg. Mamma spurte hun masse spørsmål, og hun lærte mamma å lage dreads og sånn egentlig. Så jeg hadde egentlig flaks der sånn»

Her kommer det tydelige frem at det er variasjoner i hvor man henter kunnskap, og hvor mye man opplever at man kan om afroteksturert hår. **Max** og **Mikael** har familiemedlemmer og naboer som har hatt kunnskap å dele videre. **Oskar** måtte finne ut av ting gjennom ulike nettsider og sosiale medier, mens **Samuel** opplever at han generelt kan lite sammenlignet med de andre mannlige informantene. Et interessant aspekt i denne samtalen er **Mikael** sine uttrykk «egentlig flaks» og «ganske flaks» når han snakker om den kunnskapen han har opparbeidet seg. Det å ha kunnskap om afroteksturert hår er ikke noe som for alle blir tatt som en selvfølge. Kunnskapen er dermed noe som også må sees i forhold til hvilket miljø man har rundt seg. For **Max** og **Mikael** har familien og nærmiljøet bidratt til deres kunnskap. **Samuel** og **Oskar** har hatt færre personer med afroteksturert hår rundt seg og måtte finne alternative måter å innhente kunnskap på, slik som internett. Som det blir belyst her er kunnskap sentralt i forståelsen av eget hår. Økt kunnskap har dermed en sammenheng med aksept:

Oskar: «Jeg føler også at forholdet til håret mitt nå er sånn, jeg føler det er bra liksom, i forhold til hvordan det har vært før. Nå vet jeg litt mer om hvordan jeg skal ta vare på det og style det også videre. Også er jeg blitt glad i håret mitt for det er så mye jeg kan gjøre med det».

Økt kunnskap virker å gjøre det lettere for informantene å ta vare på eget hår, noe som også åpner mulighetene for større variasjon og kreativitet i forhold til hårfrisyrer. Kunnskap blir ikke bare delt gjennom familien, men også mellom naboer, venner, internett og i møtet med

⁵³ «Educated» forstås i dette prosjektet som kunnskap.

andre melaninrike personer med afroteksturert hår. Informantene belyser at det står sentralt i forståelsen av eget afroteksturert hår og hvordan man kan pleie det på best mulig måte. Kunnskap er noe man også kan hente gjennom besøk på frisørsalongen, men for personer med afroteksturert hår er det en begrenset tilgjengelighet.

5.2.3 Tilgjengelighet

Mangel på kunnskap er noe som også kan sees i sammenheng med tilgjengelighet. Informantene opplever at det er en begrenset tilgjengelighet av frisører i Norge som har kunnskap om afroteksturert hår. Utvalget av frisører er dermed begrenset som Ada forteller:

Ada: «Men i forhold til frisører ... Her i Norge er det jo veldig, veldig begrenset [i forhold] til afrotekstur. Altså det er flere ganger jeg ser inn i de her frisørsalongene som en 'lost puppy' og bare: 'I wish'. Men [frisørsalong] i Bergen har fått flere med afrofrisører med ja, som har afro selv. [...] Men de virker lovende og jeg har hørt at de er veldig flinke».

Ada belyser at det generelt eksisterer lite kunnskap om afroteksturert hår på frisørsalonger, og hun savner muligheten til å kunne gå til en frisørsalong uten å være bekymret for om de i det hele tatt kan style håret hennes. Det er gradvis kommet flere frisørsalonger som har kunnskap om afroteksturert hår. **Ada** har ikke selv fått testet denne frisørkjeden, men **Amanda** har vært innom:

Amanda: «Jeg har vært der i Oslo, og de har satt sammen et helt eget krølleteam. Det har vært helt fantastisk. [...] Hun damen som klippet meg, hun har liksom fortalt meg om produkter og forklart hva hun har gjort. [...] Jeg føler jeg har lært mer fra de gangene jeg har vært hos henne enn, holdt på å si, fra meg selv. For jeg har ikke hatt noe sted å finne informasjon, ikke sant?».

Amanda har positive erfaringer med frisørkjeden som har et tilbud for personer med afroteksturert hår. Det handler ikke bare om å få en fin hårklipp eller styling, men det handler også om å få kunnskap fra noen som kan afroteksturert hår. Frisøren kan gi tips til hvordan man kan ta vare på afroteksturert hår. Dette kan gi økt kunnskap som bidrar til en positiv opplevelse av teksturert hår. Økt kunnskap kan forstås som en *mulighetsskapende mekanisme*. Begrenset informasjon kan på motsatt side skape en opplevelse av teksturert hår som anstrengende. Lav kunnskap kan dermed legge *begrensningsskapende mekanismer*.

Frisørbesøk med afroteksturert hår krever planlegging:

Fiona: «Det er en i [bydel i Bergen]. Hun synes jeg er kjempeflink, for hun har vokst opp i [Sør-Amerika] og vært frisør der i mange år, så hun er vandt med alle slags typer hår. [...] Hun er den eneste frisøren som jeg faktisk stoler på. Men hun er ofte på reiser, så det er liksom, det er bare hun som eier den frisørsalongen. Så du er veldig avhengig av hennes tidsplan».

Tilbudet for personer med afroteksturert hår er begrenset, noe som fører til en større avhengighet til frisørenes tilgjengelighet, som **Fiona** forteller. Dersom frisøren er bortreist må man legge en alternativ plan. Slike alternativer innebærer gjerne å gå til frisørsalonger med lite kunnskap, og som **Leila** forteller er ikke dette alltid et vellykket alternativ:

Leila: «En gang var jeg hos en norsk frisør i [bygd på Vestlandet] og lurte på om de kunne fikse afroteksturert hår, noe som de bekreftet at de kunne. Når jeg kom dit så ville jeg ha det vasket, stusset og rettet. De ble litt sjokkert når de vasket det fordi håret mitt ble så krøllete, og når hun rettet det så sa hun bare: 'Nei, jeg retter ikke mer, det skader håret. Nei, jeg tørr ikke'».

Leila forlot dermed frisørsalongen uten å få den tjenesten som hun etterspurte og betalte full pris. Dette er også en opplevelse som de andre kvinnelige informantene kjente seg igjen i. **Ada** ble noe frustrert over **Leila** sin beretning, og mener at det er viktig at frisørene informerer om hvilken kunnskap de har i forhold til afroteksturert hår på forhånd:

Ada: «En ting som hadde vært fint er at hvis du først spør om spørsmål, så er det helt OK at du sier: 'Vet du hva, beklager, men jeg har faktisk ikke nok kunnskap om dette' eller 'Jeg kan ikke, vi er ikke erfaren nok til det'. I stedetfor å bare være sånn 'Jaja', akkurat som at du blir en ubevisst prøvekanin for de».

Opplevelsen av at frisører snakker på seg større kunnskap enn de egentlig har fører til negative opplevelser for personer med afroteksturert hår, som videre gjør det lite innbydende å benytte slike frisørsalonger. Disse opplevelsene forsøker de kvinnelige informantene å unngå. **Ada** har selv i liten grad benyttet slike frisørsalonger. Hun foretrekker å fikse håret sitt i utlandet, eksempelvis Øst-Afrika, hvor de har mer erfaring og benytter produkter som er bedre egnet til afroteksturert hår. Begrensninger knyttet til frisørbesøk er noe også de mannlige informantene diskuterer:

Mikael: «Jeg dro på [norsk frisørkjede] og jeg visste jo at de ikke kunne klippe håret mitt, så spurte jeg: ‘Kan du klippe håret mitt?’, og hun var sånn: ‘Jeg har aldri prøvd det før’. Da sa jeg til mamma at de lærer ikke å klippe afrotekstureret hår, så de kan det ikke på [norsk frisørkjede]. Så ja, jeg er veldig spesifikk med de frisørene jeg går til».

Mikael er på lik linje som de kvinnelige informantene skeptisk til å dra til «norske frisørsalonger» og unngår dette. **Oskar** opplever at utvalget på frisørsalonger er stedsbaserte: «Jeg bodde i [bydel i Oslo] før, så der er det mer afroshops og på en måte multikulturelle frisører. Her i Bergen er det som oftest norske frisørkjeder for norskinger». Både **Samuel** og **Max** er enig med **Mikael** og **Oskar**:

Samuel: «Jeg har litt sånn som [*Mikael*], jeg er veldig spesifikk med frisørene mine. [...] Jeg tror jeg bare stoler på utlendinger, helt ærlig, men jeg stoler ikke på hvite med håret mitt».

Max: «Jeg kjenner meg igjen i det guttene sier her, absolutt. Jeg trår også forsiktig med hvem jeg velger å gå til for å klippe håret mitt. Og det er ikke kun på grunn av fordommer, men også på grunn av egne erfaringer».

På lik linje med de kvinnelige informantene er også de mannlige informantene enige om at flere frisører har lite kunnskap om afrotekstureret hår, og ville heller valgt å gå til frisører eller frisørkjeder som har kunnskap om afrotekstureret hår. Den begrensede kunnskapen blant frisører gjør at man i stor grad forsøker å unngå å dra til dem, som **Ada** forteller: «Du blir fort din egen hårfrisør og bare ordner [håret] selv».

5.2.4 Avslutningsvis

Tid, kunnskap og tilgjengelighet er noe som fremstår som tett sammenbundet. Håret oppleves som et tidkrevende element i kvinnenens hverdag. Å manipulere håret til en løsere hårtekstur, bidrar ifølge de kvinnelige informantene til mindre stress. Dette kan sees i sammenheng med samfunnets kjønnsnorm hvor hårstell og langt hår ansees som feminint og knyttet til det å være kvinne (Synnott, 1987). Variert kunnskap om eget hår er en likhet både mellom de kvinnelige og mannlige informantene. Noen har gradvis lært om deres eget hår gjennom familien, mens andre har benyttet sosiale medier for å forstå mer om afrotekstureret hår. Både de mannlige og kvinnelige informantene opplever en begrensning i tilbud og tilgjengelighet av frisører i Norge som har kunnskap om afrotekstureret hår. De mannlige informantene har i

større grad enn de kvinnelige informantene en fast frisør som de går til. Begrenset tilgjengelighet er noe som kan sees i sammenheng med både kunnskap og tid. Dersom flere frisører hadde hatt kunnskap om afroteksturert hår kunne dette ført til økt kunnskap for melaninrike personer om eget hår.

5.3 Definert av samfunnet

Gjennom informantenes fortellinger undersøker dette analysekapittelet hvordan melaninrike kropper forstås i, og av, samfunnet.

5.3.1 «Jeg må bare ta på håret ditt!»

Et gjentagende tema i både de mannlige og kvinnelige informantenes opplevelser er den personlige grensen. I historiene fra oppveksten som informantene forteller om, så blir den personlige grensen overskredet flere ganger, uten tillatelse eller gitt samtykke. Informantene opplever at et slikt overtramp er noe som samfunnet rundt dem tar for gitt som uskyldig, og som ansees som normalt:

Amanda: «Jeg jobbet på [bydel i Oslo], og det var liksom sånn de fleste kundene våre var sånn veldig typiske pensjonister, hvite fra Vestkanten i Oslo. Og det var så sykt mange ganger, men jeg husker en spesifikk gang da jeg ... jeg satt på gulvet på huk og skulle fylle på varer. Og det var en dame som kom og var bare sånn: ‘Åh, jeg må bare ta på håret ditt!’. Jeg hadde håret mitt i en bun og hadde akkurat vasket det. Og jeg rakk ikke å reagere, jeg ble så satt ut! Også var det en annen gang da jeg satt i kassen, med afroen min. Da var det en middelaldrende mann som kom bort og var sånn, så på håret mitt, smilte og var sånn: ‘Du, håret ditt er så morsomt’»

Amanda opplever at ukjente tar seg frihet til å kommentere og ta på hennes hår uten samtykke. Denne hendelsen er ikke unik for **Amanda**, og er noe som også de andre informantene har opplevd:

Ada: «Altså jeg synes det er fint å være nysgjerrig [...], men når det kommer til håret til en annen person, eller et annet hode, ikke bare ta fingrene dine i håret. [...] Altså ja, jeg synes det er litt ukomfortabelt, men også dessverre, sånn som skjedde med [*Amanda*] på butikken, de er

allerede der, så hva skal du gjøre da? Skal man begynne å si noe? Altså da blir det bare en klein situasjon».

Ada kobler sin hendelse sammen med **Amanda** og belyser hvilke tanker som former seg etter en slik hendelse. Hva burde man egentlig gjøre i en slik situasjoner? Og skal man velge å si noe? Slike hendelser kan være krevende for personene som opplever det fordi man benytter mye krefter i ettertid til å tenke igjennom hvordan man egentlig burde håndtere situasjonen. Slike hendelser er knyttet til mikroagresjon, som her fungerer som kontinuerlige påminnelser på at man skiller seg ut fra majoriteten. Vurderingen av å si noe, eller unngå konfrontering, er en form for inntrykksstyring. Dersom man velger å si ifra kan det oppfattes som en overdreven reaksjon og gi et inntrykk av at man er en vanskelig og konfliktfylt person. Ved å unngå en konfrontasjon kan man vedvare et godt inntrykk overfor de det gjelder. Dette er en ubehagelig situasjon for melaninrike personer. **Max** har også opplevd overtramp av den personlige grensen:

Max: «[...] Så kommer du på skolen, så er det noen som tar på håret ditt, og det er liksom sånn, jeg hadde latt deg gjøre det hvis du hadde spurt, men vær så snill ikke bare løp bort og bare ta på håret mitt også gå vekk. Hva slags signaler er det de sender ut da? Så det var veldig slitsomt. Det er de tingene som preget, som fikk meg nesten til å kanskje ikke være så glad i håret mitt egentlig».

Forskning viser at slike gjentatte ydmykende hendelser over tid kan være ødeleggende for personers helse og selvbylde (Sue et al., 2007), noe også **Max** forteller. Han opplevde at andre personer gjentatte ganger tok han på håret. Disse gjentakende hendelsene førte til at Max etterhvert nærmet seg et bristepunkt hvor han belyser at han ville hatt et dårlig forhold til håret sitt. De mannlige informantene har også en diskusjon i forhold til hvorvidt personer burde forstå at de ikke skal ta på håret til andre:

Samuel: «Forventer dere på en måte at hvite som ikke er rundt svarte skjønner at de ikke kan ta i håret deres?»

Max: «For min del handler det egentlig bare om respekt. Vanlige normer og regler. Står jeg i kø utenfor en nattklubb så tar ikke jeg på en jeg ikke kjenner».

Oskar: «Ja, det er akkurat det! For jeg hadde aldri gjort det mot noen andre, selv om de er hvit eller svart eller whatever»

Mikael: «For min del går det mer på intimsone og mitt personlige rom, ‘my personal space’. Det blir sånn ... jeg hadde ikke likt hvis noen tilfeldigvis bare tok på ansiktet mitt liksom».

Oskar: «Det er ikke sånn at jeg forventer at de bare skal vite at de fleste svarte har opplevd alle disse tingene, og de fleste vet ikke de tingene vi snakker om nå i det hele tatt. De har ikke opplevd det, så det er ikke sånn at jeg forventer at de skal vite alt sammen».

Mikael: «Jeg føler at det blir sånn fortsatt det med personlig grense. Jeg føler det er sykt nedverdigende hvis noen tar på meg sånn. [...] For min del så handler det mindre om håret mitt og mer om min personlige grense igjen. Jeg synes bare det er jævlig rart hvis folk skal komme opp i trynet mitt liksom».

Max: «Men er det normalt å plutselig bare ta noen på håret?»

Samuel: «Nei, jeg er enig at ... jeg har aldri hatt behovet for å ta på håret til noen, jeg ville aldri tenkt å drive å gjøre noe sånt. Men at folk gjør det, selv om det kan være litt rart liksom».

Oskar: «[...] Det er ikke en åpenbar greie å gjøre det på andre, så tingen er at hvis det hadde vært normalt, hadde du også hatt lyst til å ta på håret til en annen, men det at man ikke gjør det viser på en måte litt at det er sånn ...»

Samuel: «Jeg er enig om at det er litt rart»

Diskusjonen blant de mannlige informantene viser tydelig at det er en enighet om at det å ta noen på håret uten deres samtykke er merkelig. På et vis belyser også samtalen at det på den ene siden ansees som unormalt å ta noen i håret, mens det på den andre siden ikke ansees som unormalt at folk tar på håret til melaninrike personer. Denne tvetydigheten kan forstås ut ifra et historisk maktforhold som afroteksturert hår inngår i, hvor man plasserte melaninrike personer på bunnen av hierarkiet (Tate, 2022). En slik hierarkisering har vært langvarig og internalisert gjennom generasjoner, som fører til at melaninrike personers trekk blir «spennende» og noe som er «annerledes», som skaper en fascinasjon overfor melaninrike personer. **Ada** opplever at hun i en tidlig alder ble bevisst på egen grense:

Ada: «[...] Og heldigvis for min egen del på [slutten av barneskolen], så begynte jeg bare sånn, uten at jeg visste hva det betydde, men det var sånn: Det er mitt hår, det er min kropp liksom. Jeg gjør hva jeg vil».

For **Ada** ble de gjentatte hendelsene på skolen en påvirkning som tydeliggjorde at håret var en del av hennes kropp. Selv om hun ikke forstod dette fullt ut, ble det en bevisstgjøring at hennes kropp også er hennes valg. Hva **Ada** velger å gjøre med håret sitt er noe hun bestemmer over. Selv om man blir bevisst over hvilken makt man har over egen kropp, er det

også tydelig at andre tar seg friheten til å kommentere kroppen til **Ada**. Dette belyser hvordan håret ikke bare er en del av den fysiske kroppen, men også den sosiale kroppen som besitter dype kjønnede og sosiale verdier (Synnott, 1987). Selv om **Ada** selv bestemmer hva hun gjør med sitt hår og sin kropp, inngår dette i et maktforhold, hvor hennes valg blir tolket av de forestillingene som eksisterer i samfunnet.

5.3.2 Profesjonalitet

Informantene forteller også hvordan håret deres ikke ansees som egnet i noen situasjoner. Dette gjelder særlig håret i sin naturlige tilstand eller en hårstil som bærer med seg negative assosiasjoner. Dette fremheves å gjelde spesielt i arbeidslivet og jobber som er assosiert med et høyt nivå av profesjonalitet. **Fiona** opplevde selv et press om å endre hårteksturen sin for å fremstå som presentabel:

Fiona: «Jeg merket når jeg fikk en jobb som krevde veldig mye av meg sånn profesjonelt, så var jeg opptatt av hva andre ... Jeg var veldig opptatt av at håret mitt skulle se veldig anstendig ut, og det ble veldig sånn slitsomt. Jeg måtte rette det, for det skal se sånn og sånn ut. [...] Også reiste vi en del, så følte jeg at jeg alltid måtte ... sånn som håret måtte være på plass. Sånn at jeg selv som en minoritet av en minoritet på arbeidsplassen, så følte jeg at ‘the way I present myself’, du må jo være profesjonell».

Det er en mulighet for at **Fiona** internaliserte at rett hår ble ansett som en mer profesjonell hårstil, noe som kan ha bidratt til et konstant press om å rette håret. Hun anser seg selv som en minoritet i forhold til kjønnsfordelingen på arbeidsplassen, men også som en minoritet i forhold til etnisk bakgrunn. **Fiona** virker å ha internaliserte en dobbel minoritet hvor hun følte for å fremstå eksemplarisk for å sette både kvinner generelt, og melaninrike kvinner, i et godt lys. Dette kan forstås i lys av interseksjonalitet som viser hvordan flere ulikhetsdimensjoner, som kjønn og etnisitet, virker samtidig. Ved å rette håret i jobbsammenhengen kunne **Fiona** fremstå som mer presentabel og er en form for inntrykksstyring for å skape et positivt inntrykk av seg selv til kollegaene og arbeidslivet generelt. **Alice** har også opplevd å tvile over eget hår i jobbsammenheng:

Alice: «Jeg jobber i [forvaltningsorgan og skulle i et rettsmøte]. Og da husker jeg at jeg snakket med samboeren min i forkant og var sånn: ‘Jeg tror jeg må flette meg før jeg skal inn i saken fordi jeg føler ikke at de, altså at det blir useriøst at jeg sitter der med en afro, liksom,

når du skal ta så store avgjørelser. Men så var jo han sånn: ‘Hva faen? Selvfølgelig skal du gå inn med ditt eget hår, det har ingenting med din troverdighet å gjøre!». Men bare det at jeg tenker det selv type, det er bare ...»

Alice fryktet at hun med hennes naturlige afroteksturete hår ville fremstå som useriøs i rettsmøtet, og dermed ikke ansees som presentabel og profesjonell. Slike forestillinger av afroteksturert hår er rasialiseringsprosesser som har sitt grunnlag i det hvite hegemoni. **Alice** reflekterer over hvordan majoriteten, både bevisst og ubevisst, forstår hennes hår. Dette er noe som kan knyttes til en dobbel bevissthet, hvor man ser seg selv gjennom blikket til omverdenen som preges av en hvithetsnorm (Smith, 2003). «Men bare det at jeg tenker det selv» viser hvordan den hegemoniske forståelsen av afroteksturert hår også internaliseres av melaninrike personer selv. Forståelsen av afroteksturert hår i arbeidslivet diskuteres også av de mannlige informantene:

Samuel: «[...] Men sånn han der Herman Flesvig, når han skal være han Ola-fyren⁵⁴ ... Hva har braids og sånn, hva mener [dere] er konsekvensene av det liksom?»

Mikael: «Konsekvensene er at jeg har fått høre at ‘du må klippe deg før du får jobb hos oss’ når jeg hadde dreads, fordi det var ikke profesjonelt nok ...».

Oskar: «Det er sant. Folk bedømmer på en måte, hvis du har langt hår og fletter og sånn, så blir du tatt mindre seriøst. Du kan ikke være en businessmann [eller] en entreprenør å ha dreads som henger ned».

Mikael opplevde at håret hans, særlig da han hadde dreads, ble en hindring i arbeidsmarkedet fordi det ikke ble ansett som «profesjonelt nok». **Oskar** peker ikke på egen opplevelse, men mener at hvordan håret blir forstått av omverdenen har noe å si for hvilke muligheter som er tilgjengelig i arbeidsmarkedet. Ved å ha hårfrisyrer som er rasialisert, slik som fletter og dreads, blir man ansett som mindre seriøs. Dette mener **Oskar** henger sammen med et større samfunnsbilde:

Oskar: «Det kommer jo fra ... det er jo færre businessmenn som har dreads. Liksom hvis alle businessmenn, og alle svarte businessmenn hadde hatt dreads, så hadde det liksom vært assosiert med det. Men det er jo på en måte, det kommer jo fra at færre svarte er ‘wealthy’, og alt det der. Så hvis det hadde vært flere mørke som hadde vært det, så hadde det kanskje vært

⁵⁴ Ola Halvorsen er en fiktiv person fra serien Førstegangstjenesten spilt av Herman Flesvig. Ola er en hvit norsk mann med fletter som er vokst opp blant flerkulturelle nordmenn.

... hvis de hadde hatt dreads eller fletter, så kunne det liksom vise velstand. Så det kommer, det har egentlig ikke noe med hårstiler, men det handler bare om mørke sin posisjon i samfunnet generelt sånn egentlig tenker jeg da».

Oskar legger vekt på at det ikke nødvendigvis er hårfrisyrene som er problemet, men at det i grunn handler om at melaninrike personer har en svakere posisjon i samfunnet sammenlignet med hvite personer. Studien min tyder på at dersom melaninrike personer med dreads hadde vært mer representert i arbeidsmarkedet kunne dreads ha blitt mer anerkjent som profesjonelt og normalisert, men fordi håret er rasialisert og lite representert blir det ikke ansett som presentabelt. Hår i seg selv kan ikke forstås alene, men er noe som sees i sammenheng med hudfarge. **Oskar** belyser dermed hvordan hår og hud henger tett sammen og må forstås som en felles enhet.

5.3.3 Hår som identitetsmarkør

Identitet viser til hvem vi er som mennesker; både som et enkeltindivid og som et medlem av en gruppe. Forståelsen av identiteter preges av stereotypiske forestillinger. I analysens gang har informantene belyst deres forståelse av hvordan andre forstår dem gjennom deres hår og hudfarge, og at samfunnet gjennom fenotyper danner en oppfattelse av deres identitet.

Kroppen er en sentral del av menneskers identitet fordi den tolkes i samhandling med andre individer og forstås gjennom den sosiale verden:

Amanda: «Begge bestevenninnene mine skinnet⁵⁵ seg faktisk for et år siden. [...] Det var en periode hvor jeg vurderte å gjøre det samme, men det er så skummelt, jeg tror jeg hadde kommet til å angre på det. Hvem er liksom jeg uten håret mitt?»

I spørsmålet: «Hvem er jeg uten håret mitt?» trekker **Amanda** frem hvordan hår har en tett tilknytning til identitet. Fenotypiske trekk som hud og hår sier mye om en person fordi samfunnet har en forståelse av ytre trekk. Slike forståelser er styrt av et hvitt, heteronormativt og mannlig hegemoni hvor fenotyper som hår leses inn i et individ. Mennesker kan tolke og kategorisere hverandre basert på håret, og denne kategoriseringen er også en sentral del av menneskers identitetsarbeid og markering av posisjon i samfunnet (Andersson, 2022b). Hår som en identitetsmarkør kommer også frem i det **Mikael** forteller:

⁵⁵ «Skinnet» viser til et barbert hode.

Mikael: «Jeg husker ikke helt hva som skjedde, men det var under en av de første Black Lives Matter protestene i USA at jeg tenkte at jeg skulle ta dreads. Jeg så en fyr på internett og tenkte, jeg skal bli sånn som han fyren. Da jeg tok dem, bestemte jeg meg for å ikke klippe dreadsene mine før jeg var ferdig med videregående. Og jeg holdt det, jeg hadde aldri tenkt tanken på å klippe de engang, jeg var så knyttet til dreadsene. Og når jeg var ferdig med videregående følte jeg meg klar til å gå videre i livet, så jeg klippet meg».

Mikael belyser hvordan dreadsene ble en viktig del av hans identitet på videregående. Internett har bidratt til en større tilgjengelighet av medier som bidrar til en transnasjonal medieutveksling. **Mikael** viser til at han henter informasjon på tvers av landegrensar, noe som er med på å forme hans identitet. Melaninrike personer finner inspirasjon i andre land hvor melaninrike i større grad er representert og hvor miljøet er større. Dette skaper et transnasjonalt rom for kunnskap og inspirasjon for personer med afroteksturet hår. Videre diskuterer de mannlige informantene hvilken betydning håret har for forståelsen av maskulinitet og feminitet:

Mikael: «Ja, jeg føler at min egen maskulinitet ikke er så veldig knyttet til håret mitt, men det er fordi jeg er ganske sikker på det å være mann og at jeg føler meg som en skikkelig god mann. [...]. Jeg tar mye stolthet i hvordan jeg tar og tyr meg selv på håret da. Jeg vil ikke gå ut og ikke se bra ut med vilje på håret.

Oskar: «Ja, jeg føler også at det på en måte kan være ... at hvis du steller for mye med håret ditt og sånt, så kan det liksom være at mange ser ned på at: 'Åh, det er ikke maskulint', og at en ekte mann bryr seg ikke. Hvis du har med 'bonnet'⁵⁶ så blir du sett på som feminin, eller jentete liksom. Men det handler jo bare om hårtektsturen din».

Max: «Jeg føler jeg alltid har hatt de to tingene [maskulinitet og identitet] ved meg, men jeg har hatt rollemodeller som har vært med på å påvirke at: 'Okei, greit, en mann med langt hår det finner ikke noe plass hos en mann, det er hos kvinner. Du er en mann, du skal liksom fokusere på å være en beskytter og en forsørger, det kan du ikke gjøre ved å se ut som en kvinne'. Men ingenting av det her har jeg liksom tatt med meg videre».

Samtalen om maskulinitet viser til at hår er kjønnnet. Kort hår er knyttet til maskulinitet, mens langt hår er knyttet til feminitet. Det ansees også som mindre maskulint å stelle håret og er noe som i større grad knyttes til feminitet og kvinnelighet, som Synnott (1987) også belyser.

⁵⁶ «Bonnet» er en større silkelue som bevarer frisyren, holder på fuktighet, og unngår at håret blir krusete og flokete gjennom natten.

Selv om noen av de mannlige informantene, som **Max**, har vokst opp med klare forventninger til hvordan menn og kvinner skal se ut på håret, belyser han at disse ikke er noe han har tatt med seg videre. **Max, Mikael, Oskar** har benyttet, og benytter, hårstiler som krever mer stell, noe som også utfordrer den dominerende forståelsen av maskuline hårstiler. De har også hårstiler som gjerne er lengre, slik som dreads og fletter med extensions. På lik linje som «conk» hårstilen fra 1960-tallet⁵⁷ kan dreads og fletter på den ene siden forstås som noe hypermaskulint som videre kan assosieres med farlige, voldelige og kriminelle menn. På den andre siden kan dette ansees som feminint, fordi menn skal ha kort hår. Dermed forstås dreads og fletter som en marginalisert maskulinitet som viker fra det maskuline hegemoniets normer og utfordrer forståelsen av maskulinitet.

5.3.4 «Ekte folk kan jo ikke miste håret sitt»

Det er dokumentert groteske forestillinger av melaninrike personer som er produsert av hvite mennesker. Slike forestillinger skaper et rasialisert bilde som bidrar til en utbredt assosiasjon av mørk hud og teksturert hår med negative assosiasjoner (Craig, 2002). Særlig de kvinnelige informantene i dette datamaterialet gjenforteller opplevelser hvor de har blitt ansett som rare og umenneskelige:

Amanda: «Jeg var [på fotballcup] da jeg var ungdom, med noen av vennene mine. Og de bruker alltid å ha en sånn liksom frisørsalong. Der kan man lage sånne fletter, rette det og krølle det. Sånne helt enkle greier. Også husker jeg at jeg gikk inn sammen med noen av vennene mine, også så de på meg som om jeg var djevelen selv. Også så jeg bare at de hvasket til hverandre, også kom det en dame bort til oss og bare: 'Unnskyld, skal du, kan vi hjelpe deg med noe?'. Jeg var så sjenert og svarte bare: 'Herregud, nei nei, slapp av. Jeg skal ikke gjøre noe, dere trenger ikke å bekymre dere'. Jeg bare husker at det satt skikkelig i meg, for jeg følte meg skikkelig skikkelig uønsket»

Amanda opplevde å bli ansett som en byrde for de ansatte i frisørsalongen og at det var en bekymring knyttet til **Amanda** som kunde. Samtidig var det en opplevelse av å ikke bli ansett som noe menneskelig i det **Amanda** føler at de så på henne som «djevelen selv» som skapte en følelse av å være «skikkelig uønsket». **Alice** har en lignende opplevelse fra klasserommet:

⁵⁷ Se 2.2.5 *Forholdet mellom afroteksturert hår og kjønnede forskjeller.*

Alice: «Jeg gikk alltid med fletter på barneskolen. [...] En dag så mistet jeg en flette, for de faller jo ut. Og på skolen ... i klasserommet. Og min bestevenninne, hun visste med engang hvem det var fra. Hun tok fletten opp, så alle snur seg, også ser hun på meg og sier: ‘Alice, er du heks?’. Jeg bare: ‘Heks?’. Hun mente det på ekte, om jeg var heks, fordi ekte folk kan jo ikke miste håret sitt, da har de jo klippet det av. Siden min falt av, så var hun overbevist om at jeg var heks. Og det var bare så flaut».

Her blir **Alice** fremstilt som noe umenneskelig fordi det stilles spørsmål om hun er en «heks», som at det å miste en flette er grunnet en uforklarlig kraft. Det er noen fellestrekk mellom **Alice** og **Amanda** sin historie fordi de opplevde hendelsene som sjenerende. De ble også ansett som unormale fordi menneskene rundt dem knyttet det til noe problematisk – noe som ikke kunne skje et vanlig menneske, slik ordet «heks» ble benyttet i **Alice** sin hendelse. **Fiona** opplevde også en hendelse hvor venninnen mistet fletten sin og en medelev fant den:

Fiona: «[...] ‘Du! [navn] har mistet håret ditt!’, også viftet han jo med håret hennes. Meg og hun bare så på hverandre, og han bare: ‘Men hva har du gjort med håret ditt liksom? Har du klippet det?’. Hun sa: ‘Ja, jeg bare klippet det’».

Fiona sin venninne valgte å si at hun har klippet fletten sin, noe som kan knyttes til en form for inntryksstyring i henhold til Goffman (1959). Ved å bekrefte spørsmålet om hun har klippet det forsøker hun å styre situasjonen og inntrykkene i hendelsen. Fremfor å forklare at fletten falt av kunne venninnen unngå et negativt inntrykk, som Alice opplevde i sin hendelse, av å bli sett på som noe umenneskelig.

5.3.5 «Det handler om hvor vi står hen i samfunnet»

Melaninrike personer har siden slave- og kolonitiden blitt plassert nederst i hierarkiet hvor hvite utgjør målestokken. Desto flere hvite trekk man har, desto bedre muligheter og forutsetninger hadde man i samfunnet (Tate, 2007; Thompson, 2009a). Slike idealer er noe som implisitt kommer til uttrykk i informantenes hverdag. **Amanda** opplever et generelt press fra samfunnet om hvordan håret bør være:

Amanda: «Jeg føler at det har vært mer sosialt press egentlig. Det er ingen, jeg har ikke vært oppe i sånne situasjoner på jobb der det har vært sånn: ‘Åh, du kan ikke ha håret sånn og sånn’, men ja, mer liksom uformelt press, ikke sånn direkte».

Intervjuer: «Føler du mer et indre press enn ytre press?»

Amanda: «Litt begge deler. Litt indre press, fordi jeg tror jeg setter liksom meg selv i bås. Også tror jeg at andre også gjør det, og det gjør de nok helt sikkert. Det er liksom sånn at noen kommer til å se på deg på en annen måte når håret ditt ser ut på en annerledes måte, sant?»

Amanda opplever at det eksisterer et sosialt press som konstant ligger i bakgrunnen. Hun belyser også at hår forstås på ulike måter basert på hvem som bærer håret. Sitatet til Amanda tyder på at det er de styrende forestillingene av fenotyper som former hvordan individer ser mennesker på forskjellige måter. Dette kan knyttes til det hvite hegemoniets forestillinger. Dette er noe **Fiona** også bemerker:

Fiona: «[...] Jeg har merket stor forskjell, altså la oss si jeg går med sånn slick bun⁵⁸, når jeg har rettet og kanskje tatt extensions for å få det lengre, og når jeg for eksempel har fletter, da merker jeg at jeg får mye mer oppmerksomhet fra det motsatte kjønn når jeg har 'straight' langt hår. Og jeg merker når jeg har fletter, så er det ikke alle for eksempel norske gutter som har kommet bort. [...] Så jeg har gjort mine egne observasjoner, og jeg snakket faktisk med kusinen min, og hun har gjort de samme observasjonene. [...]. For de lager seg sin egen stereotypi».

Fiona opplever at noen hårfrisyrer oppfattes som mer ideelle og foretrukket fremfor andre. I de fleste tilfeller er det når hun selv har rett og langt hår at hun opplever at hun får oppmerksomhet fra menn. **Fiona** sitt utsagn tyder på at det er europeiske hårfrisyrer som idealiseres i samfunnet, noe som Oyedemi (2016) også påpeker er den dominerende forestillingen av skjønnhet. På bakgrunn av stereotyper forbindes til ulike hårfrisyrer kan fletter eller eget naturlig afrotekstureret hår være knyttet til mindre tiltrekkende stereotyper. **Ada** har også opplevd noe lignende:

Ada: «Jeg husker også bare han ene fyren jeg datet en stund og jeg husket første gangen jeg skulle vise håret mitt, mitt afrohår. Jeg var dritternvøs, men når jeg skulle vise han håret, så synes han det var søtt og fint. Men så med engang jeg hadde 'wig', så var det det han foretrakk, sånn uten at han sa det, men han trengte ikke å si det. Han foretrakk meg mer med 'weave' og 'wigs'. Det var kanskje litt stort, og krøller i det [wig], men så lenge det var stort og langt og halvveis rett, det var liksom mye mer foretrukket enn mitt teksturerete hår».

⁵⁸ «Slick bun» er en hårfrisyre hvor man har håret i en dott bak på hodet, mens resten av håret inntil hodet er presset nedover og fremstår som rett.

Selv om det ikke er noe som uttrykkes eksplisitt, får man et inntrykk av det er et ideal som er gjennomgående og som stadig ligger i bakgrunnen og påvirker. De mannlige informantene opplever også at det er noen hårstiler som er mer ettertraktet av samfunnet:

Max: «Altså jeg så på fotball og jeg husker de store fotballspillerne hadde dritkule hårsveiser. Litt mer sånn Neymar⁵⁹ for eksempel, han hadde den hanekammen⁶⁰. Men det fikk jo jeg ikke lov til av faren min. Og det er så enkelt som at han mente at: ‘Nei, det er sånn pøbelunger ser ut. Ingen kommer til åpne døren for deg når de assosierer deg med de i USA som skyter, raner og alle disse tingene’. Så han mener at for å klare deg i samfunnet og ha en sjanse i samfunnet så må du starte med hvordan du ser ut på håret».

Max opplever at noen hårfrisyrer bærer med seg negative stereotypier, noe som tyder til en rasialiseringsprosess. Her fremstilles det også et generasjons-fenomen. For å ha en sjanse til å klare seg i samfunnet blir **Max** oppfordret av faren til å unngå hårstiler som har negative assosiasjoner. Dette kan antyde at faren har tenkt eller hørt om begrensninger knyttet til noen frisyrer som han ønsker at **Max** skal unngå. Dette kan være fra egne erfaringer, eller på bakgrunn av kunnskap om forestillinger som er formet gjennom samfunnets negative fremstilling av melaninrike gjennom historien (Tate, 2022). Dette er noe som også diskuteres videre:

Max: «[...] De afrikanske bekjente eller familie, eller venner, de er veldig sånn ... har jeg fletter, eller ser litt skitten ut, og mindre profesjonell, da kommer fordommer frem. Da har de gjerne en mening de skal si som virker nedlatende. Og det er alt fra sånn: ‘Nei, gå å klipp deg’, eller de prater med pappa og sier at han ikke kan sende sønnen sånn på grunn av det vi har snakket om [profesjonalitet og stereotypier]. [...] Det er derfor jeg kjenner meg litt igjen i det du sa [*Oskar*], at det handler om den afrikanske, hvor vi står hen i samfunnet egentlig».

Sitatet belyser at de negative forestillingene av afroteksturert hår er utbredt blant melaninrike personer i **Max** sin krets. Han påpeker at han tror det handler om hvordan personer med afrikansk bakgrunn er plassert i samfunnet. Dette kan sees i sammenheng med blant annet hvordan hierarkiseringen av afrikanere under slave- og kolonitiden fortsatt preger samfunnet. **Samuel** mener at dette egentlig kommer fra et godt sted:

⁵⁹ Neymar er en brasiliansk fotballspiller.

⁶⁰ «Hanekam» er en hårfrisyre hvor man barberer håret på sidene av hodet slik at det er en smal stripe av hår igjen som går fra pannen til nakken.

Samuel: «Jeg lurer på om det kommer fra et sted, liksom godhet, type at de vil at du skal være så ordentlig, skjønner du hva jeg mener? At det liksom skal være ordentlig, at det er der det kommer fra».

Det kan handle om at melaninrike personer som minoritet blir ansett som en enhetlig gruppe, og dermed ønsker at melaninrike fremstår fra sin beste side for å danne positive assosiasjoner til en felles generalisert minoritetsgruppe. Kolonialiseringen av Afrika har skapt et enhetlig bilde av melaninrike personer (Massao, 2022), som kan antas å danne grunnlaget for at en melaninrik person som oppfattes som uprofesjonell videre skaper en forestilling av «alle» melaninrike som uprofesjonelle. Slike forestillinger virker å være knyttet til fenotyper. Da bildet benyttet i photo elicitation⁶¹ ble lagt frem hadde de mannlige informantene en interessant diskusjon som knyttet seg til begrensninger:

Oskar: «For her [bilde] føler jeg det er en greie i konteksten av begrepet begrensninger, så er det liksom ... de begrensningene hun møter er fordi hun er usikker på håret sitt. Men jeg føler kanskje det er litt mer, kanskje det er litt ‘mysogynist’⁶², men at det er mer en jentegreie da. Jeg føler ikke de fleste menn er like usikker på utseende sitt».

Samuel: «Når det er sagt, så lurer jeg på om det kanskje er mer hårpress i jentemiljøet? At bare jenter skal ha så fint og mykt hår, og alle de andre har lange fine hår sant? Det står mye i fokus som jente det med hår. Det har jeg sett med min egen søster. Jeg tror det er mye mer fokus på hår så jeg ser for meg at brune kvinner, kanskje mer enn menn, så blir dette en større greie, spesielt når de vokser opp da. At fokuset er på at man har annerledes hår enn de andre».

Oskar: «Ja, men jeg tror ikke egentlig det handler så mye om svarte menn og svarte kvinner, men om menn og kvinner generelt. Fordi hår er jo veldig knyttet opp til skjønnhet, og det er på en måte ... skjønnhet er ikke like viktig for menn enn for damer liksom»

Samuel: «Det er jeg enig med, det er en mann mot kvinne greie. Det at [melaninrike kvinner] har annerledes hår enn de andre kvinnene, er tydeligere enn at jeg har annerledes hår enn de andre mennene».

Oskar belyser at hår forstås ulikt mellom menn og kvinner, og at kvinner i større grad enn menn er usikre på eget hår og utseende, noe som skaper begrensninger. **Samuel** mener at dette er bunnet i at det er et større press blant kvinner når det gjelder hår som gjør at melaninrike

⁶¹ Se Vedlegg 2: Intervjuguide og 4.3.2 Photo elicitation.

⁶² «Mysogynist» er hat eller sterke fordommer mot kvinner, og forstås her som fordomsfull.

kvinner fokuserer mer på hår enn melaninrike menn. Både **Oskar** og **Samuel** mener at dette da ikke handler om hudfarge, men at det i større grad handler om kjønn generelt, og at kvinner opplever et større press innenfor skjønnhet sammenlignet med menn. Dersom man ser på interseksjonaliteten mellom hudfarge og kjønn, påpeker **Samuel** at det på bakgrunn av kjønn oppleves som tydeligere for melaninrike kvinner at de skiller seg ut enn det melaninrike menn gjør. Melaninrike menn sitt naturlige hår har vært akseptert som en del av samfunnets forestilling av maskulinitet, mens melaninrike kvinners naturlige hår har ikke blitt anerkjent som en forestilling av feminitet. Ifølge Craig (2006) har menn gjennom historien hatt definisjonsmakt over kvinners seksualitet og skjønnhetsidealer. Rhode (2010) påpeker at de kulturelle forventningene tradisjonelt har vært mindre krevende for menn sammenlignet med kvinner, men at dette er økende for menn, noe som også virker å være gjeldende i dette datamaterialet. Selv om **Oskar** og **Samuel** fremhever at kjønn er en viktig dimensjon, viser **Mikael** tilbake til forståelsen av melaninrike i samfunnet og en opplevd begrensning:

Mikael: «[...] At håret føles veldig vanlig, men at andre ikke føler at det er vanlig. Føler alle egentlig har sagt det på en eller annen måte i dag. [...] Men jeg kan også skjønne at ... eller egentlig så burde jeg tørre å påstå at hele Afrika og hele diasporaen er påvirket av hvordan Vesten ser på afroteksturert hår, da gjennom sånn ringvirkning av kolonitiden eller det er fra media liksom. Så jeg vil på en måte se hvordan det kan være en hindring for hvordan man skal føle at håret sitt er, eller hvordan man skal stille det».

Mikael påpeker at det er en mulighet at Vesten er påvirket av media og/eller tidligere slave- og kolonitid, noe som kan prege melaninrike personer i dagens samfunn. Selv om det finnes kjønnede forskjeller, står også forståelsen av melaninrike sentral i de begrensningene man opplever ved håret sitt. Historisk sett så har, for melaninrike menn og kvinner, hudfarge og hår vært fenotyper som kan forstås i en forestilling som er påvirket av samfunnets historie. Historier hvor melaninrike mennesker var en undertrykt gruppe, og hvor flere av de samme menneskene kan ha internalisert sterkt negative erfaringer. Som det kommer frem i dette datamaterialet har melaninrike kvinner i større grad enn melaninrike menn en opplevd begrensning i forhold til representasjon og idealer. Likevel er det viktig å merke seg, som **Mikael** påpeker, at vestlige forestillinger av melaninrike personer er preget av tidligere hierarkiseringer som kan påvirke og skape hindringer for å gå med sitt naturlige hår, uavhengig av kjønn.

5.3.6 Avslutningsvis

Dette analysekapittelet har belyst hvordan melaninrike kroppar på ulike måtar forstås av samfunnet og i det sosiale rom. En likhet er at både de mannlige og kvinnelige informantene belyser at de gjentatte gonger har opplevd at deres personlege grense blir overskredet. Dette virker ikkje til å skje dersom informantene har rettet sitt naturlige hår. En ulikhet er hvordan de kvinnelige informantene gjennom oppveksten har opplevd å bli sett på som noe «umenneskelig», som tydeliggjøres i kommentarer som «er du heks?» og «djevelen selv». Både det å bli tatt i håret og følelsen av å bli sett på som umenneskelig kan forstås på bakgrunn av hvordan kroppen inngår i maktforhold som er både kjønnet og rasialisert (Weitz, 2001, s. 668; Butler 1990, s. 117). Informantene opplever også at deres hår ikkje blir forstått som profesjonelt i arbeidslivet. Dette gjelder spesielt jobbsammenhenger hvor det eksisterer tydelige forventningar til profesjonalitet. Kvinner sitt naturlige hår kan bli knyttet til manglende profesjonalitet, mens det for mennene gjelder mer spesifikke hårfrisyrer som fletter og dreads. De mannlige informantene belyser vidare at melaninrike kvinner, i større grad enn melaninrike menn, blir oversett i samfunnet noe som kan knyttes til kjønns- og «rase»-forskjeller. At samfunnet i seg selv består av et mangfold av hvite kroppar, gjør at den melaninrike kroppen med det afroteksturerde håret skiller seg ut. Dette er med på å synleggjøre de maktstrukturene som eksisterer i samfunnet der den melaninrike alltid er «den andre», noe denne analysen støtter opp under.

6.0 Konklusjon

Studien illustrerer hvordan det afrotekstureerte håret er en sentral del av informantenes forståelse av seg selv, men også hvordan samfunnet forstår melaninrike personer med afroteksturert hår. Som analysen har fremmet er dette noe som må sees i sammenheng med hudfarge. Empirien har belyst hvordan idealer og representasjon påvirker informantenes opplevde tilhørighet. Idealene er noe som de kvinnelige og mannlige informantene forstår ulikt. De mannlige informantene opplever at deres korte afrotekstureerte hår passer inn i idealene for unge menn. De kvinnelige informantene derimot opplever at deres afrotekstureerte hår ikke passer inn, og står i kontrast, mot nordisk, langt hår som ideal for unge kvinner. Det er først ved å rette håret at de kvinnelige informantene opplever å passe inn i samfunnet. Dette er noe som har blitt internalisert i oppveksten gjennom kommentarer fra klassekamerater, foreldre som valgte å rette håret deres fra tidlig alder, og et samfunn som idealiserer langt og rett hår. Slike prosesser belyser i henhold til Patton (2006, s. 45) at hvithetsnormen er dypt integrert i samfunnet og videreføres gjennom generasjoner, noe som kan forstås som *internalisert rasisme*.

Valget om å rette håret er en form for inntryksstyring, hvor man forsøker å blende inn i majoritetsbefolkningen ved å skape et inntrykk hvor man forstås som mindre «svart» i en hvit verden (Oyedemi, 2016). Slik inntryksstyring kan sees som en *håndtering av kulturell distanse*. Det naturlige afrotekstureerte håret eksisterer som en kulturell distanse mellom melaninrike kvinner og den hvite majoritetsbefolkningen, men ved å rette håret kan denne distansen minskes. Ulike måter å manipulere håret til en løsere tekstur eller et forsøk på å fremstå som mer «hvit» av samfunnet kan ansees som en håndtering av kulturell distanse som man forsøker å gjøre mindre. Majoriteten av informantene hadde håret sitt i sin naturlige form, eller i beskyttende hårstiler som fletter, noe som kan vise til en manifestering av det naturlige afrotekstureerte håret og den melaninrike kroppen. Afroteksturert hår er en forlengelse av «svarthet» og ved å beholde det naturlig tekstureerte håret utfordrer man, bevisst eller ubevisst, skjønnhetsnormene som er basert på hvite kropp (Tate, 2010, s. 196). Likevel opplever noen av de kvinnelige informantene at de stadig må rette håret. Dette kan vise hvor dypt den hvite forståelsen av afroteksturert hår er internalisert i melaninrike personer (spesielt melaninrike kvinners) forståelse av eget hår. Kolonialismen har skapt en hvit verden, som orienterer seg mot den hvite kroppen. Dette resulterer i at den melaninrike kroppen forstås som *annerledes*, slik informantene belyser. Ved at samfunnet orienterer seg mot en hvithet,

bidrar dette til å gruppere melaninrike kroppar som «den andre» (Gullestad, referert i Ånensen, 2021, s. 1-2).

Hvordan den melaninrike kroppen forstås i samfunnet bør sees i sammenheng med representasjon. Empirien viser at både de kvinnelige og mannlige informantene opplever en tydelig begrenset representasjon av melaninrike i samfunnet og media. Representasjon er mest fremtredende i egen familie, venner med flerkulturell bakgrunn, arbeidsplasser med overvekt av minoriteter, og i enkelte tilfeller forbipasserende på gaten. Et tydelig funn på bakgrunn av datamaterialet er at representasjon i miljøet man befinner seg i har mye å si for den *opplevde tilhørigheten*. Dersom man har et nærmiljø med flere personer som har minoritetsbakgrunn opplever man i mindre grad å skille seg ut, og bemerkes som annerledes, sammenlignet med å være alene om å ha en minoritetsbakgrunn. Dette var gjeldende uavhengig av kjønn. Økt representasjon virker dermed å ha en positiv effekt på forholdet til eget hår, som videre har en positiv innvirkning på opplevelsen av tilhørighet.

Til tross for at informantene opplever økt representasjon i media, erfarer både de mannlige og kvinnelige informantene at melaninrike personer representeres, og assosieres, med negative stereotypier og forestillinger. Som vist i analysen blir slike forestillinger videreført når hvite mennesker benytter fletter og dreads i kombinasjon med en påtatt personlighet som skal fremstille melaninrike personer. Dette kan assosieres med tidligere fremstillinger, slik som «blackface», hvor karakteristiske forestillinger av melaninrike personer ble produsert av hvite mennesker (Craig, 2002, s. 24). Analysen belyser at slike assosiasjoner påvirker hvordan melaninrike kroppar leses av samfunnet, og bidrar til rasialisering. Videre er manglende representasjon i media og samfunnet med på å usynliggjøre melaninrike kroppar.

Usynliggjøring fremmer en forståelse av at den melaninrike kroppen ikke er en del av samfunnet, eller at det er noe *annerledes* som ikke hører til i samfunnet. På samme vis kan synliggjøring av melaninrike kroppar i media fungere som en måte på å la den melaninrike kroppen bre seg ut, og dermed gjøre det hvite samfunnet mer mangfoldig og inkluderende, noe som i dette datamaterialet viser å ha en positiv innvirkning på melaninrikes selvbilde og forhold til eget hår.

Tid, kunnskap og tilgjengelighet fremstod som tett sammenbundet i datamaterialets gjennomgang. Håret opplevdes som et tidkrevende element i kvinnes hverdag, noe som ble løst ved å manipulere håret til en løsere hårtekstur. Et interessant funn er hvorfor tid er

fremtredende for de kvinnelige informantene, men ikke for de mannlige informantene. På bakgrunn av tidligere forskning kan dette sees i sammenheng med samfunnets kjønnsnormer. Synnott (1987) påpeker at kvinner tradisjonelt har stilet og forandret håret i større grad enn menn, som viser at hårstell ansees som feminint og dermed knyttes til en kvinnelighet. Dette kan være en mulig forklaring på at tidsaspektet ikke er sentralt i de mannlige informantenes beretninger.

Variert kunnskap om eget hår er en likhet mellom de kvinnelige og mannlige informantene. Kunnskap er noe som hentes fra informasjonskanaler som familie, venner og bekjente, frisører, og sosiale medier. Hvilken kunnskap som fremmes om afroteksturert hår i disse informasjonskanalene har en påvirkning på hvilket forhold man får til sitt eget hår. Banks (2000, s. 28-29) belyser at løsere hårtekstur generelt ansees som «good hair», og en tettere hårtekstur som «bad hair», noe som også kommer frem i dette datamaterialet. Dersom man har et mer teksturert hår enn resten av familien, og dette påpekes som problematisk, kan en forståelse av eget hår som «bad hair» gradvis internaliseres, slik det fremheves i Fiona sitt tilfelle. Analysekapitlet belyser at begrenset kunnskap legger begrensninger for forholdet man har med sitt eget hår, mens en økt kunnskap bidrar til at man i større grad aksepterer og omfavner eget hår. Økt kunnskap kan dermed forstås som en *mulighetsskapende mekanisme*, mens lav kunnskap i motsetning kan legge *begrensningskapende mekanismer*.

Informantene opplever også en begrenset tilgjengelighet av frisører i Norge som har kunnskap om afroteksturert hår, og en mangel i frisørtilbud, uavhengig av kjønn. Dette belyser hvordan afroteksturert hår på et vis blir usynliggjort av samfunnet ved at det ikke finnes et tilbud på lik linje som løsere teksturert hår. Hvithetsnormen er rådende og resulterer i at andre typer hår enn det nordiske blir usynliggjort. Begrenset tilgjengelighet er noe som kan sees i sammenheng med både kunnskap og tid. Dersom flere frisører hadde hatt kunnskap om afroteksturert hår kunne dette ført til økt kunnskap for melaninrike personer. Datamaterialet belyser at en større tilgjengelighet ville bidratt til en positiv forståelse av afroteksturert hår, både av samfunnet og melaninrike personer selv, fordi det bidrar til at melaninrike blir synliggjort i samfunnet.

Analysen har også belyst hvordan melaninrike kroppar på ulike måter forstås av samfunnet, og i det sosiale rom, ved å ta utgangspunkt i informantenes opplevelser og erfaringer. Både de mannlige og kvinnelige informantene opplever at deres personlige grense gjentatte ganger blir

brutt ved at ukjente tar dem på håret, uten deres samtykke. Dette er kun gjeldende når informantene har sitt naturlige afroteksturerte hår, dreads, eller fletter. Et interessant aspekt er at disse historiene ikke er gjeldende dersom informantene har rettet sitt naturlige hår. Slik kan hår forstås som en markør for «rase». Ifølge Craig (2002) blir hårtekstur forstått som en «rasemessig» dimensjon hvor rett hår er knyttet til «hvithet» og teksturert hår knyttet til «svarhet». Idet andre personer tar dem på håret konstrueres det en «svarhet», fordi handlingen synliggjør det faktum at afroteksturert hår i en hvit verden er noe *annerledes* og *spennende*. Denne synliggjøringen fremhever den *kulturelle distansen* mellom melaninrike personer og den hvite majoritetsbefolkningen. Informantene opplever hendelser hvor de blir redusert til negative stereotyper som «kriminell» eller blir omtalt som noe umenneskelig som «heks». Gjennom oppveksten møtte de også på kommentarer og påpekninger av deres ytre karakteristikk som «skulle du ønske at du var hvit», «håret ditt er mye finere hvis det hadde vært rett», og «håret ditt ligner på bomull/sauebæsj». Slike hendelser forstås som rasisme fordi det er negative nedvurderinger, generalisering, og forskjellsbehandling som skjer i informantenes hverdagslige interaksjon i møte med andre mennesker. Både det å bli tatt i håret og følelsen av å bli sett på som umenneskelig kan forstås på bakgrunn av hvordan kroppen inngår i maktforhold som er både kjønn og rasialisert (Weitz, 2001, s. 668; Butler 1990, s. 117). Slike maktforhold blir opprettholdt gjennom stereotypiske bilder av «den andre», og kan anvendes for å legitimere undertrykkelse av melaninrike personer, både bevisst og ubevisst.

Empirien belyser også hvordan informantene, uavhengig av kjønn, opplever at håret deres blir ansett som lite profesjonelt; særlig i jobbsammenhenger hvor det eksisterer tydelige forventninger til profesjonalitet. Et slikt press kan forstås i lys av hvordan melaninrike kropper forstås i en hvit verden. Det påpekes også av Fiona at hun opplever et større press om å se presentabel ut fordi hun «er en minoritet av en minoritet» på arbeidsplassen, og hvordan hun på bakgrunn av dette indirekte representerer en hel gruppe av minoritetskvinner. Dette kan sees i lys av at kolonialiseringen bidro til at personer med afrikansk bakgrunn ble sett på som en enhetlig gruppe, som ifølge Fanon (referert i Massao, 2022, s. 111) var med på å skape en forestilling om at alle melaninrike er like. På bakgrunn av dette kan både positive og negative inntrykk fra en melaninrik person blir overført til «alle» melaninrike som en forestilt gruppe. De mannlige informantene påpeker at noen hårfrisyrer knyttes til negative forestillinger som har blitt videreført gjennom generasjoner. Dette kan forstås som en form for dobbel bevissthet hvor man ser på seg selv gjennom det hvite blikket. Som et resultat av å

leve som ikke-hvit i et samfunn hvor hvithet er normen, og den melaninrike kroppen «den andre», internaliserer man de hvites forestillinger på sin egen melaninrike kropp (Diallo, 2022, s. 364). Videreføring gjennom generasjoner forstås som internalisert rasisme.

De mannlige informantene belyser videre at melaninrike kvinner i større grad enn melaninrike menn sidestilles i samfunnet. Dette handler om «rase»- og kjønnsforskjell. For de kvinnelige informantene handler det ikke bare om å tilpasse seg en hvithetsnorm, men det handler også om å tilpasse seg en kvinnelig kjønnsnorm. Å ha langt og rett hår kan gi innpass i den «kvinnelige gruppen» som er definert av samfunnet. For melaninrike kvinner handler det ikke bare om å fremstå som hvit for å passe inn i samfunnet, man må også oppfylle kravene om hvordan samfunnet mener en kvinne bør se ut. Hårets lengde er koblet til kvinnelighet, hvor det krypende afroteksturerete håret i seg selv er normbrytende. Dette samsvarer med Craig (2002) sin forståelse av hårlengde som en kjønned dimensjon, hvor langt hår viser femininitet, og kort hår viser maskulinitet. Som hooks (2000, s. 16) belyste eksisterer det forskjeller i melaninrike menn og kvinners opplevde erfaringer fordi de i egenskap av å være mann og kvinne vil oppleve ulike kjønnede muligheter og begrensninger. Dette er også synlig i studiens empiri. Datamaterialet belyser at det naturlig afroteksturerete håret innebærer både en rasemessig og kjønned dimensjon for kvinnene. For de mannlige informantene er det i stor grad den rasemessige dimensjonen som er gjeldende selv om den kjønnede dimensjonen også eksisterer for menn. Dermed blir de kvinnelige informantene i større grad enn de mannlige informantene utsatt for en todimensjonal diskriminering i form av rasisme og sexismen knyttet til eget hår. Likevel er det viktig å påpeke at i en hvit verden vil den melaninrike mannen og kvinnen alltid være «den andre», og selv om man har et mangfold i egen krets vil man oppfattes som «den andre» i storsamfunnet. At samfunnet i seg selv består av flest hvite kropp, gjør at den melaninrike kroppen med det afroteksturerete håret skiller seg ut, noe som er med på å synliggjøre de maktstrukturene som eksisterer i samfunnet der den melaninrike alltid er «den andre».

6.1 Videre forskning ...

Det er noen likheter mellom melaninrike menn og kvinners opplevelser og erfaringer, men det eksisterer også flere ulikheter som kan sees på bakgrunn av «rase»- og kjønnsforskjeller som eksisterer i samfunnet. Dette legger grunnlag for interseksjonalitet som relevant og sentralt for belysningen av hvordan melaninrike menn og kvinner forstår seg selv, og hvordan samfunnet

forstår dem. Basert på funnene i dette prosjektet opplever og erfarer melaninrike personer med afroteksturert hår, uavhengig av kjønn, negativ generalisering, nedvurdering og forskjellsbehandling. Dette forstås som rasisme og kommer til uttrykk gjennom mellommenneskelig interaksjon som ansees som hverdagsrasisme. Ifølge Harlap (2022, s. 150) skjer «mellommenneskelige møter på mikronivå i rammen av en rasialisert makrokontekst» som impliserer at hverdagsrasisme er en del av en strukturell rasisme som eksisterer i Norge. Orupabo (2021, s. 117) forklarer at rasisme kan være strukturelt fordi vi mennesker, i bestemte situasjoner og kontekster, lager koblinger og assosiasjoner mellom hudfarge og hva som kan forventes i forhold til deres kvaliteter og egenskaper. Som tidligere forskning belyser har rasialiserte prosesser grunnlag i en rasistisk verdenshistorie som er videreført gjennom generasjoner. De negative erfaringene og opplevelsene som informantene opplever er ikke alltid bevisste handlinger fra avsender. På et vis kan slike hendelser forstås som «tatt-for-gitte» holdninger som eksisterer i samfunnets underliggende strukturer, men på bakgrunn av studiens begrensede utvalg er det krevende å si noe om rasisme på et strukturelt nivå.

Med studiens begrensede utvalg er det utfordrende å anvende funnene som generaliserende for «alle» melaninrike personer med afroteksturert hår i Norge og deres forhold til eget hår. For å skape et bedre utgangspunkt for generalisering bør man se på et større utvalg, og flere sosiale variasjoner, som for eksempel geografisk bosted, alder, og klasse. Likevel kan man vurdere om funnene har en overføringsverdi til lignende kontekster eller caser.

Litteraturgjennomgangen har blant annet vist hvordan forskning fra andre kontekster som USA og Storbritannia er nyttig for å forstå afroteksturert hår i et norsk samfunn. Funn i denne studien viser hvordan afroteksturert hår forstås av melaninrike personer selv, men også hvordan det norske samfunnet forstår afroteksturert hår. Dermed kan dette prosjektet ha en overføringsverdi til andre studier som undersøker dette temaet, men også fremtidige forskningsprosjekter.

Ifølge Orupabo (2021, s. 119) er det, både i forskning og den offentlige diskursen, i liten grad stilt spørsmål om hvilke konsekvenser erfaringer med diskriminering, rasisme og eksklusjon får for de som rammes av dette. Diallo (2022) påpeker at det eksisterer begrenset forskning på personer med afrikansk bakgrunn i Norge, mens Døving (2022b) fremhever at det generelt er få studier som ser på koblingen mellom hudfarge, koloniale stereotypier og rasisme. Denne eksplorative studien er dermed et viktig bidrag til den norske minoritetsforskningen, og noe

som bør undersøkes videre i større grad. Amanda beskriver at «Det har vært en reise å akseptere [håret]». Jeg forstår det som at Amanda sin reise mot å akseptere sitt naturlig afroteksturerte hår er ved veis ende, men at forskning på fenotyper som gjeldende i erfaringer med rasisme, diskriminering og eksklusjon har så vidt begynt. Som Orupabo (2021, s. 117) også påpeker: «Vi må stille spørsmål som gjør det mulig å undersøke hvordan hudfarge og etnisitet kan skape ulikhet og utenforskap» – både i hverdagslige møter og i mer tilsynelatende nøytrale praksiser og strukturer.

7.0 Litteraturliste

- Ali, S. & Kelly, M. (2018). Ethics and Social Research. I C. Seale (red.), *Researching Society and Culture* (4. utgave, s. 43-61). SAGE.
- Andersen, I. Y. & Mon, S. T. (Programskaper og prosjektleder). (2022). *Krøll* [TV-serie]. NRK. <https://tv.nrk.no/serie/kroell>
- Andersson, M. (2022a). *Rasisme: En innføring*. Fagbokforlaget.
- Andersson, M. (2022b). Rase: Et omdiskutert begrep i bevegelse. I C. A. Døving (red.), *Rasisme: Fenomenet, forskningen, erfaringene* (s. 55-70). Universitetsforlaget.
- Appelrouth, S. & Edles, L. D. (2016). *Classical and Contemporary Sociological Theory*. SAGE.
- Aryiku, S. A., Salam, A., Dadzie, O. E. & Jablonski, N. G. (2015). Clinical and anthropological perspectives on chemical relaxing of afro-textured hair. *Journal of the European Academy of Dermatology and Venereology*, 29(9), 1689-1695. <https://doi.org/10.1111/jdv.13028>
- Banks, I. (2000). *Hair Matters: Beauty, Power, and Black Women's Consciousness*. University Press.
- Barlett, R. (1994). Symbolic Meanings of Hair in the Middle Ages. *Transactions of the Royal Historical Society*, 4, s. 43-60. <https://www.jstor.org/stable/3679214>
- Bartman, E. (2001). Hair and the Artifice of Roman Female Adornment. *American Journal of Archaeology*, 105(1), 1-25. <https://www.jstor.org/stable/507324>
- Blumer, H. (1954). What is Wrong with Social Theory? *American Sociological Review*, 19(1), s. 3-10. <https://www.jstor.org/stable/2088165>
- Brochmann, G. & Kjeldstadli, K. (2008). *A History of Immigration – The Case of Norway 900-2000*. Universitetsforlaget.
- Brown, C. (Programleder). (2021-2022). *Krøllepodden* [Videopodcast]. YouTube. <https://www.youtube.com/@curlsbybrown-krillepodden4020/videos>
- Butler, J. (1990). *Gender trouble*. Routledge
- Butler, J. (2004). *Undoing Gender*. Routledge.
- Byrd, A. D. & Tharps, L. L. (2002). *Hair Story: Untangling the Roots of Black Hair in America*. St. Martin's Griffin.
- Collins, P. H. (2015). Intersectionality's Definitional Dilemmas. *Annual Review of Sociology*, 41(1), 1-20. <https://www.jstor.org/stable/24807587>
- Connell, R. W. (2005). *Masculinities* (2. Utgave). University of California Press.

- Connell, R. W. & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender and Society*, 19(6), 829-859. <https://www.jstor.org/stable/27640853>
- Craig, M. L. (2002). *Ain't I a beauty queen?: Black women, beauty, and the politics of race*. University Press.
- Craig, M. L. (2006). Race, beauty, and the tangled knot of guilty pleasure. *Feminist Theory*, 7(2), 159-177. <https://doi.org/10.1177/1464700106064414>
- Davis-Sivasothy, A. (2011). *The Science of Black Hair*. Saja Publishing Company
- Diallo, O. M. (2022). "Det jeg savner, er å bli lært et slags språk.» Dobbelt bevissthet og språkutvikling blant svarte ungdommer i Oslo. I C. A. Døving (red.), *Rasisme: Fenomenet, forskningen, erfaringene* (s. 363-377). Universitetsforlaget.
- Du Bois, W. E. B. & Wortham, R. A. (2011). *The Sociological Souls of Black Folk: Essays by W.E.B. Du Bois*. Lexington Books.
- Døving, C. A. (2022a). *Rasisme*. Universitetsforlaget.
- Døving, C. A. (2022b). Innledning. I C. A. Døving (red.), *Rasisme: Fenomenet, forskningen, erfaringene* (s. 13-24). Universitetsforlaget.
- Døving, C. A. (2022c). Innledning. I C. A. Døving (red.), *Rasisme: Fenomenet, forskningen, erfaringene* (s. 161-171). Universitetsforlaget.
- Døving, C. A. (2022d). Innledning. I C. A. Døving (red.), *Rasisme: Fenomenet, forskningen, erfaringene* (s. 309-317). Universitetsforlaget.
- Egeland, C. (2008). Interseksjonalitet. I O. Korsnes (red.), *Sosiologisk leksikon* (2. utgave, s. 129-130). Universitetsforlaget.
- Einarsdóttir, I. E. E. (2. Desember, 2021). Jeg gav opp å gå til frisøren for lenge siden. *KK*. <https://www.kk.no/mote/jeg-gav-opp-a-ga-til-frisoren-for-lenge-siden/74657764>
- Eriksen, A. (2022). Mitt skip er lastet med ... Fra rasetenkningens kulturhistorie. I C. A. Døving (red.), *Rasisme: Fenomenet, forskningen, erfaringene* (s. 172-187). Universitetsforlaget.
- Fanon, F. (2008). *Black Skin, White Masks* (R. Philox, Overs.). Grove Press. (Opprinnelig utgitt: 1952).
- Friberg, J. H. (2021). Who wants to be Norwegian – who gets to be Norwegian? Identificational assimilation and recognition among immigrant origin youth in Norway. *Ethnic and Racial Studies*, 44(16), 21-43. <https://doi.org/10.1080/01419870.2020.1857813>.

- Führer, L. (2021) 'The Social Meaning of Skin Color': Interrogating the Interrelation of Phenotype/Race and Nation in Norway. [Doktoravhandling, Universitetet i Oslo]. DUO. <https://www.duo.uio.no/handle/10852/88955>
- Gobo, G. (2004) Sampling, representativeness, and generalizability. I C. Seale, G. Gobo, J. F. Gubrium & D. Silverman (red.), *Qualitative Research Practice* (s. 405-426). SAGE.
- Goffman, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. Doubleday.
- Gomm, R., Hammersley, M. & Foster, P. (2011) Case Study and Generalization. I R. Gomm, M. Hammersley & P. Foster (red.), *Case Study Method* (s. 27-44). <https://doi.org/10.4135/9780857024367>
- Gressgård, R. (2014). Å stange hodet i veggen: Mikroagresjon i academia. *Nytt norsk tidsskrift*, 31(1), 17-29. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3053-2014-01-03>
- Grønmo, S., Nilsen, A. & Christensen, K. (2021). Ulikhet – Et samfunnsvitenskapelig tema. I S. Grønmo, A. Nilsen & K. Christensen, *Ulikhet: Sosiologiske perspektiver og analyser* (s. 11-37). Fagbokforlaget.
- Gundelach, P. (2008). Hegemoni. I O. Korsnes (red.), *Sosiologisk leksikon* (2. utgave, s. 105-106). Universitetsforlaget.
- Harlap, Y. (2022). Mikroagresjon – hva dreier det seg om? I C. A. Døving (red.), *Rasisme: Fenomenet, forskningen, erfaringene* (s. 139-158). Universitetsforlaget.
- Hetlelid, T. D. (2022). *Hårete forskjeller: En kvalitativ studie av kvinner med teksturert hår* [Masteroppgave, Universitetet i Bergen]. BORA. <https://bora.uib.no/bora-xmloi/bitstream/handle/11250/3045584/SOS360H22-H-rete-forskjeller-Tuva-Dolve-Hetlelid-.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hirsti, K. (26. Februar, 2022). Tafsetrang og krølleskam. *NRK*. <https://www.nrk.no/kultur/xl/mange-med-kroller-og-afro-blir-tatt-i-haret-1.15855004#intro-authors--expand>
- hooks, b. (2000). *Feminist Theory: From Margin to Center* (2. Utgave). Pluto Press.
- Johnson, T. A. & Bankhead, T. (2014). Hair It Is: Examining the Experiences of Black Women with Natural Hair. *Open Journal of Social Sciences*, 2(1), 86-100. <https://dx.doi.org/10.4236/jss.2014.21010>
- Keskinen, S., Skaptadóttir, U. D. & Toivanen, M. (2019). Narrations of homogeneity, waning welfare states, and the politics of solidarity. I S. Keskinen, U. D. Skaptadóttir & M. Toivanen (red.), *Undoing Homogeneity in the Nordic Region: Migration Difference, and the Politics of Solidarity* (s. 1-19). Routledge.

- Keskinen, S., Tuori, S., Irni, S. & Mulinari, D. (2009). *Complying with colonialism: Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region*. Taylor & Francis Group.
- Krølltopp (u.å.). *Om krølltopp.no*. <https://krølltopp.no/about/>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utgave). Gyldendal Akademisk.
- Layne, L. O. (2020). Da Black Lives Matter kom til Norge. *Samtiden*, 129(4), 106-107. <https://www.idunn.no/doi/epdf/10.18261/ISSN1890-0690-2020-04-13>
- Lears, T. J. J. (1985). Concept of Cultural Hegemony: Problems and Possibilities. *The American Historical Review*, 90(3), 567-593. <https://www.jstor.org/stable/1860957>
- Lenz, C. (2022). Begjær, drifter og kontroll over rasialiserte kropper. Om rasismens kjønnsdimensjon. I C. A. Døving (red.), *Rasisme: Fenomenet, forskningen, erfaringene* (s. 393-409). Universitetsforlaget.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (2011). The Only Generalization Is: There Is No Generalization. I R. Gomm, M. Hammersley & P. Foster (red.), *Case Study Method* (s. 27-44). <https://doi.org/10.4135/9780857024367>
- Loussouarn, G., Garcel, A., Lozano, I., Collaudium, C., Porter, C., Panhard, S., Saint-Léger, D. & De La Mettrie, R. (2007). Worldwide diversity of hair curliness: a new method of assessment. *International Journal of Dermatology*, 46(1), 2-6. <https://doi.org/10.1111/j.1365-4632.2007.03453.x>
- Majali, Z., Coetzee, J. K. & Rau, A. (2017). Everyday Hair Discourses of African Black Women. *Qualitative Sociology Review*, 13(1), 158-172. <https://doi.org/10.18778/1733-8077.13.1.09>
- Massao, P. B. (2022). Rasialisering: Et begrep for norsk samfunns- og utdanningsforskning? I C. A. Døving (red.), *Rasisme: Fenomenet, forskningen, erfaringene* (s. 107-120). Universitetsforlaget.
- Morgan, D. L. (1997). *Focus Groups as Qualitative Research*. SAGE. <https://doi.org/10.4135/9781412984287>
- Nadim, M. (2015). Generalisering og bruken av analytiske kategorier i kvalitativ forskning. *Sosiologisk tidsskrift*, 23(3), 129-148. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2928-2015-03-01>
- NESH (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. De nasjonale forskningsetiske komiteene. <https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som->

[pdf/tidligere-versjoner/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-humaniora-juss-og-teologi.pdf](https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2928-2014-04-01)

- Olsen, T. A. (2022). Dekolonisering som perspektiv på rasisme. Et samisk eksempel. I C. A. Døving (red.), *Rasisme: Fenomenet, forskningen, erfaringene* (s. 94-106). Universitetsforlaget.
- Orupabo, J. (2014). Interseksjonalitet i praksis: utfordringer med å anvende et interseksjonalitetsperspektiv i empirisk forskning. *Sosiologisk tidsskrift*, 22(4), 329-351. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2928-2014-04-01>
- Orupabo, J. (2021). Spranget fra hvem som er rasist, til når, hvor og hvordan. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 62(1), 116-120. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2021-01-10>
- Oyedemi, T. (2016). Beauty as violence: 'beautiful' hair and the cultural violence of identity erasure. *Social Identities*, 22(5), 537-553. <https://doi.org/10.1080/13504630.2016.1157465>
- Patton, T. O. (2006). Hey Girl, Am I More than My Hair?: African American Women and Their Struggles with Beauty, Body Image, and Hair. *NWSA Journal*, 18(2), 24-51. <https://www.jstor.org/stable/4317206>
- Personopplysningsloven. (2018). *Lov om behandling av personopplysninger* (LOV-2018-0615-38). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-15-38>
- Ragin, C. C. (1992). Introduction: Cases of "What is a case?". I C. C. Ragin & H. S. Becker (red.), *What is a case?: Exploring the foundations of Social Inquiry* (s. 1-17). Cambridge University Press.
- Ragin, C. C. & Amoroso, L. M. (2019). *Constructing Social Research: The Unity and Diversity of Method* (3. utgave). SAGE.
- Randle, B. A. (2015). I Am Not My Hair: African American Women and their Struggles with Embracing Natural Hair!. *Race, Gender & Class*, 22(1-2), 114-121. <https://www.jstor.com/stable/26505328>
- Rhode, D. L. (2010). *The Beauty Bias: The Injustice of Appearance in Life and Law*. University Press.
- Ricciardelli, R. (2011). Masculinity, Consumerism, and Appearance: A Look at Men's Hair. *Canadian Review of Sociology*, 48(2), 181-201. <https://doi.org/10.1111/j.1755-618X.2011.01261.x>
- Rosenthal, A. (2004). Raising Hair. *Eighteenth-Century Studies*, 38(1), 1-16. <https://www.jstor.org/stable/30053625>

- Rysst, M. (2022). «Stuck in Their Skin»: Challenges of Ethnic Identity Construction among Children and Youth of Mixed-Race Heritage in Norway. *Journal of Critical Mixed Race Studies*, 1(2), 50-75. <https://www.jstor.org/stable/48680638>
- Sandberg, N. (2008). Inntrykksstyring. I O. Korsnes (red.), *Sosiologisk leksikon* (2. utgave, s. 124). Universitetsforlaget.
- Seale, C. (2018). Sampling. I C. Seale (red.), *Researching Society and Culture* (4. utgave, s. 156-174). SAGE
- Silverman, D. (2020). *Interpreting Qualitative Data* (6. utgave). SAGE.
- Smith, S. M. (2003). “Looking at One’s Self through the Eyes of Others”. I D. Hubbard (red.), *Souls of Black Folk One Hundred Years Later* (s. 189-217). University of Missouri Press.
- Språkrådet. (2023, 20. juni). Hvilke ord kan brukes om hudfarge? <https://www.sprakradet.no/svardatabase/sporsmal-og-svar/hvilke-ord-kan-brukes-om-hudfarge/>
- Statistisk Sentral Byrå. (2014, 8. april). *Annen tjenesteyting, omsetning (opphørt), 6. termin 2013*. <https://www.ssb.no/varehandel-og-tjenesteyting/statistikker/tjenester/termin/2014-04-08#content>
- Statistisk Sentral Byrå. (2023, 6. mars). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre*. <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/innvandrere-og-norskfodte-med-innvandrerforeldre>
- Sue, D. W., Capodilupo, C. M., Torino, G. C., Bucceri, J. M., Holder, A. M. B., Nadal, K. L. & Esquilin, M. (2007). Racial Microaggressions in Everyday Life: Implications for Clinical Practice. *American Psychological Association*, 62(4), 271-286. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.62.4.271>
- Svendsen, S. H. B. (2022). Hva er kritisk raseteori – og kan det brukes til å belyse rasisme i Norge? I C. A. Døving (red.), *Rasisme: Fenomenet, forskningen, erfaringene* (s. 42-54). Universitetsforlaget.
- Swanborn, P. (2010). *Case Study Research: What, why and how?*. SAGE.
- Syltevik, L. (2008). Identitet. I O. Korsnes (red.), *Sosiologisk leksikon* (2. utgave, s. 118-119). Universitetsforlaget.
- Synnott, A. (1987). Shame and Glory: A Sociology of Hair. *The British Journal of Sociology*, 38(3), 381-413. <https://doi.org/10.2307/590695>
- Tate, S. (2007). Black beauty: Shade, hair and anti-racist aesthetics. *Ethnic and Racial Studies*, 30(2), 300-319. <https://doi.org/10.1080/01419870601143992>

- Tate, S. A. (2010). Not all the Women Want to be White: Decolonizing Beauty Studies. I. R. E. Gutierrez, M. Boatcă & S. Costa (red.), *Decolonizing European Sociology: Transdisciplinary approaches* (s. 195-210). Taylor & Francis Group.
- Tate, S. A. (2022). Beauty. *Canadian Review of Sociology*, 59(4), 547-549.
<https://doi.org/10.1111/cars.12406>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (5. utgave). Fagbokforlaget.
- Thompson, C. (2009a). Black Women, Beauty, and Hair as a Matter of Being. *Women's Studies*, 38(8), 831-856. <https://doi.org/10.1080/00497870903238463>
- Thompson, C. (2009b). Black Women and Identity: What's hair got to do with it? *Michigan Feminist Studies*, 22(1), 78-90. <https://quod.lib.umich.edu/cgi/t/text/text-idx?cc=mfsfront;c=mfs;c=mfsfront;idno=ark5583.0022.105;g=mfsg;rgn=main;view=ext;xc=1>
- Tjora, A. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder: I praksis* (4. utgave). Gyldendal.
- Tonkiss, F. (2018). Focus Groups. I C. Seale (red.), *Researching Society and Culture* (4. utgave, s. 238-255). SAGE.
- UiB (2022, 22. mars) *RETTE – UiBs prosjektoversikt*.
<https://www.uib.no/personvern/128207/rette-uibs-prosjektoversikt#kan-prosjektet-registreres-direkte-i-rette->
- Weitz, R. (2001). Women and Their Hair: Seeking Power through Resistance and Accommodation. *Gender and Society*, 15(5), 667-686.
<https://www.jstor.org/stable/3081969>
- Willie, M. (1973). *400 years without a Comb: The untold story*. Black Publisher
- Östberg, L. & Manieri, S. (Produsent og prosjektleder). (2020). *Jeg og min afro* [TV-serie]. NRK. <https://tv.nrk.no/serie/jeg-og-min-afro/sesong/1/episode/1>
- Ånensen, R. D. (2021). Myter om det homogene Norge. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 5(6), 1-8.
<https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2021-06-03>

7.1 Figurer

Figur 1: Skjermdump fra *Worldwide diversity of hair curliness: a new method of assessment*.

Hentet fra: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1365-4632.2007.03453.x>

Figur 2: Skjermdump fra *African History Archive*. Hentet fra:

<https://www.facebook.com/africanhistoryarchive/photos>

Figur 2: Skjermdump fra *Chevelure au Naturel*. Hentet fra:

<https://www.cheveluresaunaturel.ca/black-hair-history/brief-history-of-black-women-hair-1400-1900>

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet «Afroteksturert hår i et norsk samfunn: sosiale erfaringer og opplevelser»

Generell informasjon

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke de sosiale erfaringene personer med afroteksturert hår opplever i Norge. Dette skrivet gir informasjon om prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Forskningsprosjektet er en del av min masteroppgave i sosiologi ved Universitetet i Bergen. Temaet for forskningsprosjektet er noe som har fanget stor interesse for meg gjennom min oppvekst fordi jeg selv har afroteksturert hår. Jeg ønsker å undersøke sosiale erfaringer og opplevelser fra personer med afroteksturert hår, og se på dette i en større sosial sammenheng. Gjennom mitt forskningsprosjekt ønsker jeg å belyse et aspekt av samfunnet som for mange kan virke ubetydelig, men som bidrar til en bredere forståelse av minoriteters opplevelse i Norge.

Universitetet i Bergen er ansvarlig for forskningsprosjektet. Det er jeg som er prosjektets leder, under veiledning av Ann Elise Widding Isaksen, professor ved sosiologisk institutt.

Hvorfor får du spørsmål om å delta og hva innebærer deltakelse for deg?

Du har blitt tilbudt å delta i dette prosjektet siden du oppfyller alle disse kriteriene:

- Mellom 20 til 30 år
- Afroteksturert hår
- To- eller flerspråklig bakgrunn

Deltakelse i prosjektet innebærer å delta på et gruppeintervju som vil vare mellom 1-2 timer. Det kreves ingen forkunnskaper for å delta. Gruppeintervjuene består av mellom 4-6 informanter hvor den ene gruppen vil bestå av kvinnelige informanter, mens den andre gruppen vil bestå av mannlige informanter. Intervjuet vil innebære spørsmål om erfaringer og tanker rundt det å ha afroteksturert hår i et norsk samfunn. Gjennom frivillig samtykke velger man selv hva man ønsker å svare, eller ikke svare, på spørsmålene som stilles – dette gjelder særlig informasjon om etnisk opprinnelse.

Samtykke og personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det

vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Av praktiske årsaker vil intervjuet bli tatt opp på lydopptaker.

- Det er kun jeg som har tilgang til lydopptaket og personopplysninger. Både lydopptaket og personopplysningene vil lagres via Universitet i Bergen sine tjenester for sikker lagring av personopplysninger.
- Lydopptaket vil transkriberes og anonymiseres blant annet ved å benytte pseudonymer. Transkripsjonen vil være tilgjengelig for min veileder, professor Ann Elise Widding Isaksen.
- Personopplysningene om deg vil kun benyttes til formålene som kommer frem i dette skrivet og deltakere vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjon av oppgaven.

Behandlingen av disse opplysningene er konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Prosjektet vil etter planen avsluttes senest september 2023. Etter prosjektslutt vil datamaterialet slettes.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra Universitetet i Bergen har RETTE vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- å få innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til forskningsprosjektet, eller ønsker informasjon rundt dine rettigheter – ta kontakt med:

- **Edith Marie Shangalawe Skår**, masterstudent og prosjektleder
Tlf: +47 91 51 88 25 // E-post: vuh011@uib.no
- **Ann Elise Widding Isaksen**, veileder og professor ved Sosiologisk institutt – UiB
Tlf: +47 55 58 91 57 // E-post: lise.isaksen@uib.no
- **UiB sitt personvernombud: Janecke Helene Veim**
Tlf: +47 55 58 20 29 // E-post: personvernombud@uib.no

Med vennlig hilsen,

Edith Marie Shangalawe Skår
Masterstudent

Ann Elise Widding Isaksen
Prosjektansvarlig (Professor/Veileder)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon, og jeg har fått anledning til å stille spørsmål om prosjektet «Afroteksturert hår i et norsk samfunn: sosiale erfaringer og opplevelser». Jeg samtykker til:

- å delta i gruppeintervju
- at intervjuet registreres med lydopptak
- at mine personopplysninger og lydopptak blir lagret frem til prosjektslutt

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide (*Kvinner / Menn*)

Introduksjon

1. Fortell litt om dere selv ...
 - Navn og alder?

Tilgjengelighet

2. Hvordan fikser dere typisk håret deres til ...
 - Hverdagen?
 - Formelle anledninger som bryllup og jobbintervju?
3. Har dere noen gang benyttet metoder for å få rett hår?
 - Hvordan har denne prosessen vært, og hva har dere benyttet som metode?
4. Hvilke opplevelser har dere med frisørsalonger?
 - Dersom dere ønsker å klippe eller style håret – hvor gjør dere dette og hvorfor?

Oppveksten

5. Hvordan har forholdet til deres eget hår vært gjennom:
 - Førskolealder og barnehage?
 - Barneskolen?
 - Ungdomsskolen?
 - Videregående?
 - Folkehøyskole og militærtjeneste?
6. Hvordan vil dere beskrive forholdet til håret deres nå?

Opplevelsen av andre og det norske samfunn

7. Hvordan opplever man at andre personer forholder seg til deres hår?
 - Familie?
 - Venner og kjæreste/samboer?
 - Medstudenter og kollegaer?

- Fremmede personer? Som f.eks. på fester, på bussen eller i butikker?
8. I hvilken grad opplever dere å møte andre personer som har lignende tekstur som dere i...
- Familien
 - Vennekretsen?
 - Skole og jobb sammenheng?
 - Sosiale medier, som f.eks. Instagram?
 - Filmer og serier?
 - Reklamer?
 - I offentligheten generelt, som f.eks. en tur til butikken eller på bussen?

Idealer

9. Hvilke hårideal er dere som **typisk for unge kvinner i Norge** / **typisk for unge menn i Norge**?⁶³
10. I hvilken grad passer deres teksturerte hår inn i det som nå er blitt diskutert rundt typiske hårideal for **unge kvinner i Norge** / **unge menn i Norge**?
11. Hvilke idealer ser dere selv opp til?

Identitet

12. Hva betyr håret for dere i forhold til opplevelsen av deg selv som **kvinne** / **mann**?
- I hverdagen?
 - I formelle anledninger?
13. Hvilke erfaringer har dere rundt valgfrihet og opplevelsen av å gå med håret slik dere selv ønsker?
- I jobbsituasjoner?
 - I skolesituasjoner?
 - I festsituasjoner?
 - I hjemmet?
14. Snakker dere om erfaringene og opplevelsene knyttet til håret deres med...
- Personer som selv har afroteksturert hår?
 - Personer som ikke har afroteksturert hår?

⁶³ Farge på spørsmål er benyttet for å skille det som er ulikt mellom fokusgruppens spørsmål. Rød skrift er benyttet i samtale med kvinnene, mens grønn skrift er benyttet i samtale med mennene.

Diskusjon

Norge Siste nytt Dokumentar Klima NRKYtring

KOMMENTAR

Når hår ikke bare er hår

Alle har hår. Jeg også. Bare slutt å snakke om det.

NATURLIG: Jeg kan ha mange forskjellige typer hår. Alt fra slett og perfekt til en vill afro.

FOTO: INTISAAR ALI

Intisaar Ali
Journalist

Publisert 26. aug. 2018 kl. 21:03

Artikkelen er flere år gammel.

Mens jeg har skrevet denne teksten, har jeg tatt håret inn og ut av en hårstrikk fem ganger. Ikke fordi jeg måtte, men fordi jeg i dag valgte å gå med mitt naturlige hår – svarte krøller.

De dagene jeg ikke har rettet ut håret mitt, tar jeg på det flere ganger daglig. Jeg tar det opp i en strikk, får dårlig samvittighet for at jeg skjuler det, så jeg tar strikken ut. Men så tar jeg håret opp i strikk igjen, fordi jeg føler meg usikker.

I lys av denne diskusjonen;

15. Hvilke begrensninger opplever dere med deres hår?
16. Hvilke muligheter opplever dere med deres hår?

Avslutningsvis

17. Er det noe dere ønsker å ta opp som vi burde snakke om, og som ikke har blitt nevnt?